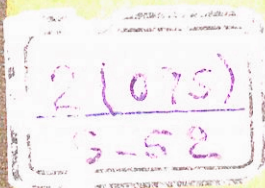

471

1883

1900

1596
1596
1596

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՈՒՂՂԱՓԵՆՈՒ ԼԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՆԱԽԱՏԱՐԵՑ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱԻԱԳ-ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ծխական — եկեղեցական ուսումնարանների բոլոր բաժանմունքների և միջնակարգ ուսումնարանների առաջին դասատուների համար:

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գինն է 50 Կ.

ԹԻՖԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ Ե. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՑԻ

ՅՐԱԿԵՆՆԱՅ ՓԱՂՈՑ, 5

1883

2(075)

5-52

АНТОНА
АТХИ
ВТОРОЕ
СЕРИ
СССР

с 9pm-k
1596

2(075)
S-52

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

1573
БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ

ՈՒՂՂՆՓԵՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՌԱՎ-ՔԱՆԱԿԱՆ ՏԵՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Ծխական—եկեղեցական ուսումնարանների բոլոր բաժանմունք-
ների և միջնակարգ ուսումնարանների առաջին դասատու-
ների համար:

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՉ
ՅՈՂՀԱՆՆԵՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՅԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՕՐԲԵԼԵՆ ՓՈԳՈՑ, 5
1883

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Եթէ զպրոցը, բացի ուսում մատակարարելուց, պարտաւոր է նաև բարոյապէս կրթել իւր սաներին, ապա ուրեմն նորանում աւանդուող առարկաների շարքում առաջին տեղը պիտի պատկանի քրիստոնէական կրօնի ուսման, որ իւր բարոյական վսեմ և պարզ սկզբունքներով բարձրացնում և ազնուացնում է մարդուս բնական բնդունակութիւնները և կրթում է նորան ամենատեսակ կատարելութեանց մէջ: Կրօնադիտութիւնը այն ժամանակ միայն լինում է արդիւնաւոր և հասնում է իւր նպատակին, երբ նորա դասախօսութիւնը հաստատուած է մանկավարժական խոհեմ սկզբունքների վերայ:

Խոհեմութիւնը կրօնի դասախօսութեան, իբրև առարկայի, որ մարդուս կեանքի ուղեցոյցն է, ի հարկէ չէ կախնում նորանում, որ աշակերտը բերան անելով աւանդած դասը, թուլթալի պէս կրկնէ այն, այլ պիտի զգայ նայն ուսման անհրաժեշտութիւնը և կարելութիւնը միանգամայն իւր կեանքի հետ լարմարացնելու այն: Միով բանիւ՝ կրօնի և մարդուս կեանքի մէջ եղած կապը պէտք է ամուր պահպանել, որի վերայ, ապարադգարար, ոչինչ ուշադրութիւն չէ դարձնուում մեզանում: — Շատից վերցնենք մի օրինակ. Երեկոյին բառ առ բառ սովորեցնում են Հաւատոյ Հանգանակը և ապա պատուէրները, բայց մի և նոյն ժամանակ չեն ցոյց տալիս այն սերտ և անքակտելի կապը, որ տեղի պիտի ունենայ Հաւատոյ և բարի գործերի մէջ: Ի՞նչ է լինում արդեօք սորա

49821-ահ
68
36389-66

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 28 Января 1883 г.
Типографія И. Мартиросіанца, на Орб. ул., д. № 5.

Հետևանքը՝ — որովհետեւ երեխայի երեւակայութեան մէջ կրօնագիտութիւնը և բարոյագիտութիւնը չեն կապուած մէկ մէկու հետ, ուստի և նորա հաւատը մնում է անմտուղ — մեռեալ:

Յաւով սրտի պիտի խոստովանինք, որ մեր ազգային ծխական — եկեղեցական դպրոցներում չէ թէ չէ պահպանվում կրօնի կանոնաւորեալ, մանկավարժական սկզբունքների վերայ հիմնուած դասախօսութիւնը, այլ մեծ մասամբ, մինչև 1874 թուականը, երբ լոյս տեսաւ Նորին Վեհափառութեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի պատուական կոնգալը ծխական դպրոցների բարեկարգութեան մասին — այսպիսի կարեւոր առարկայն բաց էր թողուած աւանդելի առարկաների շարքից: Այս զգալի պակասութեան պատճառը պէտք է տեսնել, ի միջի այլոց, նաև պիտանացու կամ, լաւ ևս ասել, նախապաշարմար դասագրքերի սակաւութեան մէջ:

Այս իսկ հանգամանքը, որի մասին մենք՝ իբրև երկու տարի շարունակ թեմական վերատեսչութեան պաշտօն կատարող, անձամբ վերահասու եղանք, հարկադրեց մեզ՝ Ռուսաց Դիմիդրի Սոկոլով Աւագ քահանայի «Սկզբնական խրատ քրիստոնէական հաւատոյ» դասադիրքը, որ յօրինել է նա ժողովրդական տարրական դպրոցների համար, փոխել ի Հայ լեզու, յարմարեցնելով միանգամայն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կանոնների և դաւանութեան հետ:

Սոկոլովի անունը, իբրև հմուտ մանկավարժի, արդէն լայտնի է ամբողջ Ռուսաստանին և մենք կարող ենք խոստովանել հրապարակօրէն, որ նա առաջինը Ռուսաց հոգևորական մանկավարժներից կարողացաւ այսպիսի վսեմ առարկայն, որպիսի է կրօնը, մատչելի անել մանկական հասկացողութեանը:

Ձենք կարող չլայտնել այս տեղ նորին բարձրապատուութեան հայր հեղինակին մեր խորին շնորհակալութիւնն այն պատրաստականութեան համար, որ նա ցոյց տուեց իւր գրքի

պատկերների կապարները Պետերբուրգից Տփլիս հասցնելով և միանգամայն զրաւոր կերպով մեզ թույլատրեց, որ իւր աշխատանքը ի լոյս ածենք հայերէն լեզուով, առանց որ և է վարձատրութեան: Ահաւասիկ սորա մասին նորա պատասխանը մեր նամակին. «Այն միտքը, թէ իմ դուզնաքեալ և թոյլ աշխատանքը կարող է օգտակար լինել Հայ մանկւոյն, ինձ համար ամեն վարձատրութիւնից էլ բարձր է»:

Այսպէս ուրեմն նոյն գիրքը — պատկերազարդ — ներկայացնելով Հայ հասարակութեան անուամբ՝ «Սկզբունք քրիստոնէական ուղղափառ հաւատոյ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ» — մեր նպատակն էր գլխաւորապէս Հայոց ծխական դպրոցներին առաջարկել մի ամփոփ դասագիրք կրօնագիտութեան, որպէս զի նոյն դպրոցների աղքատ աշակերտները, սրտնք միջոց չունին, այնանդից դուրս զաւուց լետոյ, այլևս շարունակել իւրեանց ուսումը բարձրակարգ դպրոցներում, գուրի չ'մնան այսպիսի կարեւոր և անհրաժեշտ ուսումից:

Այս գիրքը պարունակում է իւր մէջ՝ Սրբազան Պատմութիւն Հին և նոր կտակարանի, վարդապետութիւն քրիստոնէական հաւատոյ և բարոյականութեան, այն է տեղեկութիւնք եկեղեցւոյ և նորա խորհրդոց վերայ. քրիստոնէական հաւատոյ տարածումն առհասարակ. Քրիստոնէութեան սկզբնաւորութիւնը Հայաստանում. Քրիստոնէութեան լաղթական տարածումն Հայաստանի մէջ. Գրիգոր լուսաւորիչ. Սուրբ գիրքը և հաւատոյ հանգանակը, այլև ամենակարեւոր աղօթքներ նախ գրաբառ և ապա նորա գէմ աշխարհաբառ թարգմանութիւնը:

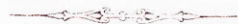
Կրօնուսոյց վարժապետը պիտի աշխատի Հին և նոր կտակարանի պատմութեանց օգնութեամբ զարգացնել մանկան մէջ կրօնական առաջին զգացմունքները և նոյն պատմութեանց հետ ի միասին ուսուցանել նաև աղօթքներ պատմութեան իմաստին համեմատ, ինչպէս դասաւորուած է սոյն դասագրքի մէջ:

Սույն դասագրքով կարելի է պարապել նաև այնպիսի երեխաների հետ, որոնք դեռևս կարգալ չգիտեն, բայց ոչ սխտեմատիկաբար, այլ պատկերների օգնութեամբ ծանօթացնելով նրանց սրբազան պատմութեան զանազան իրողութիւնների հետ, այն ևս ժամանակի հանդամանքներին յարմարեցնելով, ինչպէս՝ Սուրբ Կոյս Մարիամի աւետման և Քրիստոսի ծննդեան տօներից առաջ պատմել նույն տօների անցքը, սովորեցնելով և նոցա յարմար երգաբանութիւնը՝ «ուրախ լեր բերկրեալդ» — «խորհուրդ մեծ» և այլն, որեւիցէ ծանօթ մարդու հիւանդութեան պատճառով — Քրիստոսի ձեռքով հրաշալի բժշկութեանց անցքերը. որ և իցէ հարսանեաց առիթով — Վանալ քաղաքում հարսանեաց ժամանակ արած առաջին հրաշքը:

Եթէ այս դասագիրքը կարող կը լինի, գոնէ մասամբ, կանոնաւորել և արդիւնաւորել կրօնագիտութեան դասախօսութիւնը մեր ազգային ծխական դպրոցներում, գրաւելով նաև մանկանց հետաքրքրութիւնը, այնուհետև չափից աւելի վարձատրուած կը համարենք մեզ մեր այս ամենաչնչին աշխատանքի համար:

Կրօնուսոյց անլրկովկասեան ուսուցչական դպրանոցի՝

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱԻԱԳ-ԲԱՀԱՆԱՅ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

1. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

Աստուած գերազոյն և ամենակատարեալ էակ է: Չէ եղել այնպիսի ժամանակ՝ որ Աստուած եղած չլինէր: Յաւիտենական է Աստուած, և չկայ աշխարհիս մէջ մի տեղ, ուր չգտնուի Նա. Աստուած ամենայն տեղ է: ԱՏԷՍԷՐԷ Ե Աստուած (որովհետև ամէնքի համար գերազոյն բարի է կամենում). ԱԶՆԷՐԷ (մեր գործած յայտնի և գաղտնի գործերը գիտէ), նոյնպէս և ԱԶՆԱԷՐԷՆԷ: Ըստ իւր էութեան անմարմին հոգի է Աստուած:

Ինքն Աստուած յայտնած է մեզ թէ, ըստ բնութեան մի է, և ունի երեք անձինք, որք են՝ Հայր Աստուած, Որդի Աստուած և Հոգի սուրբ Աստուած, թէ այս անձինքը ունին հաւասար զօրութիւն և պատիւ, և թէ երեք անձինք մի Աստուած են և ոչ երեք: Երեք և մի լինելու հեռաւոր նբմանութիւնը բնութեան մէջ ևս տեսնվում է: Օրինակի համար, արեգակից ծնվում է լուս և բղիւղում է ջերմութիւն, նոյնպէս Հայր Աստուած ուց ծնվում է Որդին և բղիւղում է Հոգին

Սուրբ. և ինչպէս չէ կարելի արեգակից բաժանել ո՛չ լոյսը և ո՛չ տաքութիւնը, այնպէս ևս Հայր Աստուծուց չէ կարելի

բաժանել Որդին Աստուած և Սուրբ Հոգին: Այս իսկ պատճառով Աստուած կոչվում է և է Ամենապարբերական Տրինիտարիան: Տրինիտարիան է անբաժանելի:

Եւանձնեայ Աստուած տուած մեզ պատուիրաններ, որոնցով պէտք է պատուենք Նորան և առանձին ակնածութեամբ իշխենք Նորա սուրբ անունը: Մենք ևս կատարելով Նորա պատուիրանները, փառաբանում ենք Աստուծուն և յայտնում ենք ցանկութիւն Նորա անունով ապրելու, այսինքն այնպէս վարուելու, ինչպէս պահանջում է Նորա անունն փառքը:

Ես եմ Տէր Աստուած քո, մի՛ եղիցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն:—

Ես եմ քո Տէր Աստուածք և ինձանից զատ ուրիշ աստուածներ չունենաս:

Մի՛ առնուցուս զանուն Աստուծոյ քո՝ ի վերայ սնոտեաց.

Աստուծոյ անունը չիշես ունայն տեղը:

Փառք Քեզ, Աստուած, փառք Քեզ յազգս ամենայնի, Տէր, փառք Քեզ:

Փառք Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ ամէն:

2. ԹԷ ԻՆՉ ԵՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ

Սկզբում Աստուած ստեղծեց՝ այսինքն ոչնչից գոյացրեց, շատ հրեշտակներ: Հրեշտակները անմարմին (ուրեմն և անտեսանելի), անմահ, իմացական և ազատ հոգիք են: Նոքա իրեշտակ (այսինքն համբաւարեք) ասվում են այն պատճառով, որ Աստուծոյ հրամանով մարմնաւոր կերպարանք են ստանում և Աստուծոյ կամքը յայտնում են: Ամէն հրեշտակ նոյն

աստիճանի զօրութիւն և փառք չունի: Հրեշտակները բա-
ժանվում են ինն դասակարգ, և այս պատճառով զանազան
անուններ ունին՝ ոմանք հրէշապէս են ասվում, ոմանք հրէշ-
ապապէս, և ոմանք սէրովբէս և սէրովբէս:

Աստուած Հրեշտակներին բարի ստեղծեց, բայց վերին
դասակարգի Հրեշտակներից մինը հպարտացաւ, կամեցաւ Աս-
տուծոյ հաւասար լինիլ, ուստի սկսաւ հակառակիլ նորան և
տրտնջալ նորա գէմ, կարողացաւ գէպի չարը մոլորացնել ու-
րիշ շատ Հրեշտակներ, որոնք նորա հետ երկնքից թօթա-
փեցան: Այն չար Հրեշտակին սաթանայ ենք ասում (որ կընշա-
նակէ հակառակորդ), իսկ նորա մոլորեցրած Հրեշտակներին
պեշ և արբանշապէս սաթանայ: Այսպէս Հրեշտակները բաժանուե-
ցան բարի և չար: Բարի Հրեշտակները Աստուծոյ կամքը
յայտնում են մարդկանց, ամէն բարի գործերի մէջ օգնում են
նոցա, չար բաներից պահպանում են մեզ. իսկ չար Հրեշտակ-
ները ամէն բարի բանին թշնամի են:

Ամենաբարին Աստուած իւրաքանչիւր մարդու մի Հրեշ-
տակ է տալիս, որ ասվում է պահապան հրէշապէս. նորան ղիմում
ենք մենք մեր աղօթքով. երբ քնից արթնանում ենք՝
խնդրում ենք, որ այն օրը օգնէ մեզ բարեգործութիւն անե-
լու. իսկ քնելու ժամանակ խնդրում ենք, որ մեզ ազատ
պահէ սատանայի փորձութիւններից և արժանի անէ Աստուա-
ծային ողորմութեան:

Հրեշտակի խաղա-
ղութեան յանձն արա
զանձինս մեր, Տէր զօ-
րութեանց, որ եկեալ
պահեսցէ զմեզ ան-
խուովս 'ի տուէ և 'ի
Տէր զօրութեանց,
մեր անձը յանձնիր
խաղաղութեան հրեշ-
տակին, որ գալով մեզ
մօտ, հանգիստ և ար-

գիշերի, յարթնութեան զիշեր և ցերեկ, մեր ար-
և 'ի հանգստեան մե-
րում, զի 'իու ես ա-
րարիչ լուսոյ և հաս-
տիչ գիշերի: Թուն և քնած ժամա-
նակը: Որովհետեւ 'իու
ես լուսոյ և գիշերուայ
ստեղծողը:

3. ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԵՒ ՄԱՐԳՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐ-
ԾՈՒԹԻՒՆԸ

Հրեշտակներից յետոյ Աստուած ստեղծեց վեց օրուայ մէջ
այն բոլոր բաները, որ մենք տեսնում ենք: Առաջին օրը
ստեղծեց լուսը: Երկրորդ օրը ստեղծեց տեսանելի երկինքը.
երրորդ օրը՝ ջուրը ցամաքից բաժանեց, և հրամայեց որ հողը
բուսուցանէ բոյսեր, չորրորդ օրը ստեղծեց արեգակը, լուսինը
և աստղերը, հինգերորդ օրը՝ թռչունները, վեցերորդ օրը
ստեղծեց բոլոր կենդանիները և յետոյ մարդը:

Աստուած մարդու մարմինը հողից ստեղծեց և փչելով
տուեց նորան բանական, ազատ և անմահ հոգի: Այս հոգւով
մարդը զանազանուեցաւ կենդանիներից: Աստուած մարդու
հոգին ստեղծեց իւր կերպին և նմանութեան պէս, շնորհե-
լով նորան անսրտա միտք և սուրբ կամք:

Աստուած առաջին մարդու կողքից ստեղծեց նորա հա-
մար կին, ալիսինքն ալիսիսի մարդ, որպէս նա ինքն էր: Աս-
տուած այս արաւ, որպէս զի մարդիկ սիրեն միմեանց ալիսպէս,
ինչպէս իւրեանց անձը: Աստուած առաջին մարդուն Ադամ
անուանեց, իսկ նախամօրը Եւայ:

Եօթներորդ օրը Աստուած ոչինչ չստեղծեց, վստանորոյ
այն օրը կոչուեցաւ շաբաթ. (որ կընշանակէ հանգստութիւն):

Աստուած օրհնեց և սրբեց այն օրը և հրամայեց որ տօն և սուրբ պահուի՝ ի լիշատակ աշխարհի ստեղծագործութեան:

Աստուած աշխարհը ստեղծելուց յետոյ անխնամ չթողեց նորան, այլ իւր հովանաւորութեան ներքոյ պահելով, նախախնամում է և ամէն բարի բանին օգնում է: Այս պատճառով մենք Աստուծոն անուանում ենք Տէր, Երկնաւոր թագաւոր, Արարիչ, Ամենակալ և Նախախնամող: Եւ մեր ամէն կարօտութիւնների ժամանակ աղօթքով դիմում ենք դէպի Նա:

Ամենայն բարի գործի համար մենք խնդրում ենք Արարիչ Աստուծոյ և Ամենակալի օրհնութիւնը և շնորհակալ ենք լինում Նորանից այն ամէն բանի համար, ինչ որ Նա տալիս է մեզ:

Օրհնեա՛ տէր:

**Գոհանամ՝ զքէն (շնորհակալ եմ քեզանից),
Տէր Աստուած իմ:**

Մեր դէպի Ամենակալ և Արարիչ Աստուածն ունեցած հաւատը յայտնում ենք այսպէս՝

**Հաւատամք՝ ի մի Աստուած, ի Հօյրն
Ամենակալ, յԱրարիչն երկնի և երկրի, երեւելեաց և աներևութից:**

Երևելի անուանում ենք Աստուծոյ այն արարածները, որոնց կարող ենք տեսնել՝ երկիրը և ամենը՝ ինչ որ Նորա վերայ կայ. իսկ աներևոյթ՝ հրեշտակներին:

Աստուծոյ պապաւորանք էօրհնեցորդ օրուայ հասին:

Յիշեա՛ սրբել զօր շաբաթու, զվեց օր գործեացես և արասցես զամենայն զգործս քո, իսկ

յաւուրն էօթներորդի շաբաթ Տեառն Աստուծոյ քոյ:

Միտք պահիր շաբաթ օրը, որ սրբութեամբ պահես նորան, այսինքն այն օրը նուիրես բարի գործերի: Վեց օր աշխատիր, այսինքն արա՛ քո գործերը, իսկ էօթներորդ օրը դադարիր այդ գործերից ի պատիւ քո Տէր Աստուծոյ:

Առաւօտեան աղօթք:

**Գոհանամ՝ զՔէն,
Տէր Աստուած իմ, որ
զարթուցեր զիս ի
հանգստենէ քնոյ շնորհիւ
ողորմութեան Քո:
Չարթո՞ւ զմիտս իմ՝
արդարութեամբ առ
Քեզ, Տէր Աստուած
իմ, զե տեսցեն աչք
իմ զփրկութիւն Քո:
Եկեսցէ և բնակեսցի
յիս Աստուածութիւն
Քո. և ողորմութիւն
Քո հովանի և պահապան
լեցի ի վերայ իմ:
Եւ զիս արժանի արա՛
ի տուէ և ի գիշերի և
յամենայն ժամու միշտ
խորհիլ ի սէր պատուի-**

**Շնորհակալ եմ Քեզանից,
Տէր Աստուած
իմ, որ Քո ողորմութեան
շնորհիւր զարթեցրիր
ինձ հանգիստ քնից:
Չարթեցրու իմ միտքը
արդարութիւնով դէպի Քեզ,
Տէր Աստուած իմ, որ
իմ աչքերը տեսնեն Քո
փրկութիւնը, զայ և
բնակուի իմ մէջ Քո
Աստուածութիւնը. և
Քո ողորմութիւնը հովանի
և պահապան լինի իմ
վրայ: Եւ ինձ արժանի
արա՛ գիշեր և ցերեկ
և ամէն ժամանակ Քո
պատուի-**

րանաց Քոչ. և գո-
հանալով փառաւորել
զՆայր և զՈրդի և
զսուրբ Հոգիդ, այժմ
և միշտ և յաւետեանս
յաւիտենից, ամէն:

րանները կատարել:
Եւ շնորհակալութեամբ
փառաւորել Հօրը և
Որդուն և սուրբ Հո-
գուն. այժմ և միշտ և
յաւիտեանս յաւիտե-
նից ամէն:

4. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ԿԵԱՆՔԸ ԳՐԱԽՏԻ ՄԷՋ

Աստուած Ազամին ու Եւային բնակեցրեց զրախտի մէջ,
որ արեւելեան կողմը զեղեցիկ պարտէզ էր: Նորա մէջ մի ծառ
ևս կար, որի պտուղներն ուտողները Հիւանդութիւնից և
մահից ազատ էին լինում: Այս ծառի անունն էր Ծառ Կենաց:
Աստուած առաջին մարդոց զրախտը տանելով, օրհնեց նրանց
և ասաց. «Բազմացէք, լցրէք երկիրս և նորան տիրեցէք»:
Առաջին մարդիկը երջանիկ կեանք ունէին զրախտի մէջ և
ոչ մէկ բանի կարօտութիւն չէին զգում, Հոգեկան զբաղմունք
ունէին որ ճանաչում էին Աստուծոյ արարածները և սովոր-
ում էին սիրել Աստուծուն: Սորանից զատ ինքն Աստուած
երևում էր նրանց, և յայտնում էր այն բաները, որ իրենք
իրենց չէին կարող իմանալ. ունէին նաև մարմնական զբաղ-
մունք, այսինքն զրախտը պահպանում և մշակում էին: Նոքա
ոչ թշնամութիւն գիտէին և ոչ խաբէութիւն, և անմեղ
մանկանց նման ամօթ չէին զգում:

Որպէս զի մարդիկ Հնազանդութիւն և բարեխառն կեանք
վարել սովորին, Աստուած պատուէր տուաւ նոցա: Պատուիրեց
որ չուտեն այն ծառի պտուղը, որի անունն էր Ծառ Գիտու-
թեան Բանի, — ասելով որ եթէ ուտեն, կը մեռնին:

Ողորմած Աստուածը մեզ ևս կարողութիւն և ոյժ է

տալիս բարի բան սովորելու, իւր կամքը մեզ ևս յայտնում է
և տալիս է Աստուածալին անկեղծութիւն: Վասն որոյ մենք
ևս մեր դասաւորութիւնից առաջ աղօթք ասելով խնդրում ենք,
որ օգնէ մեզ աւանդուած ուսմունքը սովորելու: Իսկ դասա-
ւորութիւնից յետոյ աղօթք ասելով շնորհակալ ենք լինում մեզ
պարգեւած ողորմութեան Համար, և օրհնութիւն ենք խնդրում
նոցա Համար, որոնք օգնեցին մեզ սովորելու:

Աղօթք դասից առաջ:

Ամենաբարի Աս-
տուած, առաքեալ առ
մեզ զշնորհս Հոգւոյդ
Քո սրբոյ, որ պարգեւէ
մեզ զմիասն և կազդուրէ
զզօրութիւնս Հոգւոց
մերոց, որպէս զի մեք
ընդունելով զաւանդեալ
մեզ ուսմունս՝ զարգաս-
ցուր Քեզ ստեղծողիդ
մերում՝ ի փառս, ի
մխիթարութիւն ծնո-
ղաց մերոց, յօգուտ
եկեղեցւոյ և Հայրե-
նեաց:

Ով ամենաբարի
Աստուած, ուղարկիր
դէպի մեզ Քո սուրբ
Հոգւոյդ շնորհքը, որ
մեզ միտք պարգեւէ, և
զօրացնէ մեր Հոգւոր
կարողութիւնները, որ-
պէս զի մենք ուշք
դարձնելով մեզ տուած
ուսմունքին, մեծա-
նանք Քեզ ստեղծո-
ղիդ փառք տալու, մեր
ծնողացը մխիթարե-
լու և եկեղեցւոյն ու
Հայրենիքին օղտակար
լինելու:

Աղօթք դասից յետոյ:

Գոհանամ զԲէն,
Արարիչ, զե արժանի
արարեր զմեզ շնորհաց
Քոց՝ ընդունելութեան
ուսմանս, օրհնեալ զմե-
ծաւորս, զծնողս և զու-
սուցիչս մեր, որք ա-
ռաջնորդեն մեզ ՚ի զի-
տութիւն բարութեան,
և տուր մեզ զկարո-
ղութիւն ՚ի շարունա-
կութիւն ուսմանս այ-
սորիկ:

Հնորհակալ ենք
Քեզանից, Արարիչ, որ
Քո սուրբ շնորհւել
արժանացրիր մեզ ուս-
մունք ստանալու: Օրհ-
նիր մեր մեծաւորնե-
րին, ծնողներին և ու-
սուցիչներին, որոնք ա-
ռաջնորդում են մեզ
բարի բաներն իմանա-
լու: Տուր մեզ ոյժ և
կարողութիւն, որ այ-
սուհեան ևս շարունա-
կենք նոյն ուսումը:

5. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆՅ ՄԵՂԻՒ ՄԷՋ ԸՆԿՆԻԼԸ

Սատանան՝ առաջին մարդոց երանելի վիճակի վերայ
նախանձելով, մոլորեցրեց նրանց դէպի չարը: Մէկ անգամ
երբ Եւան անցնում էր արգելեալ ծառի մօտով, սատանան՝
օձի կերպարանք մտնելով, մօտեցաւ նրան և հարցրեց. «Յի-
րաւի, մի՞թէ Աստուած արգելել է զբախտի ծառերի պտուղ-
ներից ուտել»: Եւան պատասխանեց թէ՛ «բոլոր ծառերի
պտուղներից կարող ենք ուտել, միայն հրամայեց Աստուած
այս ծառի պտուղը չուտել, որպէս զի չմեռնինք»: Ո՛չ, դուք
չէք մեռնիլ, ասաց սատանան այլ եթէ այս պտղից ուտէք՝

իսկոյն ձեր աչքերը կը բացուին և Աստուծոյ նման կը լինիք,
չարն ու բարին կը հասկանաք: Եւան ցանկացաւ այն պտղից
ուտել. նա չկարողացաւ համբերել, կտրեց ու կերաւ, յետոյ
Ադամին տուաւ, որ նոյնպէս կերաւ: Եւ այս կերպով առաջին
մարդիկ մեղանշեցին: Երբ մեղքը առաջին մարդոց հոգու մէջ
մտաւ, իսկոյն ամօթ և սարսափը տիրեց նոցա: Երբ լսե-
ցին, որ Աստուած զբախտի մէջ ման է գալիս, ահով դողով
սլահուեցան ծառերի մէջ, չմտածելով՝ որ ամենատես Աստու-
ծուց անկարելի է թաղչիլ: «Ադամ, ուր ես», հարցրեց Աս-
տուած: Ադամը պատասխանեց. «Չայնդ լսելով վախեցայ, և
որովհետեւ մերկ էի՝ ամաչեցի, ուստի պահուեցայ»: — Չլինի՞
թէ այն արգելում ծառի պտղից կերար, հարցրեց Աստուած:
Այն ժամանակ սկսաւ Ադամ լանցանքը իւր կնոջ վերայ ձգել
և ասաւ. «Այս կինս, որ դու ինձ տուիր. սա ինձ տուաւ այն
պտուղը, և ես կերայ»: Աստուած հարցրեց Եւային. «Այս ինչ
բան արիր». իսկ նա պատասխանեց թէ՛ «օձը ինձ խաբեց»: Այս
կերպով ահա մարդկանց հոգին մեղքերով ապականուե-
ցաւ: Նոքա, որ սկզբից բարի և ճշմարտախօս էին, այն լան-
ցանքը զործելուց յետոյ ստախօս, անձնատիրոտ, չարատիրոտ եղան:

Աստուած արգելում է մեզ սրտերիս մէջ նախանձ պա-
հելը կամ ուրիշի բարութեան վերայ նախանձիլը, որովհետեւ
նորանից լառաջ են գալի շատ տեսակ չարութիւններ: Այդ
պատուիրանը այսպէս է կարգացվում:

Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի՛ ամե-
նայնի, որ ինչ ընկերի քո է:

36383-66

Ե. ԽՈՍՏՈՒՄՆ ՓՐԿԶԻ ԵՒ ՆԱԽԱԾՆՈՂԱՅ ՅԱՆՅԱՆՔԻ
ՊԱՏԻԺԸ:

Արդարադատն Աստուած անիծեց մոլորեցնող սատանային, որ օձի կերպարանք էր առել, և ասաց նրան. «քոյ և այս կնոջ մէջ թշնամութիւն եմ զնուծ. սորա սերունդից մէկը պիտի քո գլուխը ջախջախէ»: Այս խօսքերը մխիթարութիւն

եղան մարդկանց համար, որովհետեւ գուշակեցին՝ թէ Փրկիչը աշխարհ պիտի գար: Յետոյ Աստուած մարդկանց համար ևս պատիժ որոշեց, որ նորա չմտանան իրանց գործած մեղքը: Նւային ասաց՝ թէ դու ցաւով պիտի ծնանիս սրգի. իսկ Ագամին ասաց՝ «երեւիք քիտնքով պիտի ճարես հացդ, մինչև որ մեռնիս»: Եւ այդպէս զի մարդիկ մեշտ լիչեն խոտաւայած

Փրկչին, Աստուած սովորեցրեց նոցա, որ իրան կենդանիներ գոհեն, որով ցոյց տուաւ, թէ Փրկիչը իւր արիւնով պիտի ազատէ մարդկանց: Յետոյ Աստուած գրախօսեց արտօքսեց նրանց:

Եւ այդ սորանից լետոյ ևս Աստուած անխնամ չթողեց մարդկանց, ով պատրաստուած էր նրանց՝ Փրկչին ընդունելու: Մինչև Փրկչի գալուստը՝ եղած միջոցը կոչվում էր Հին ախարի ժամանակ, իսկ նորա գալուց լետոյ՝ եղած միջոցը անվանւմ է նոր ախարի ժամանակ:

Աստուած, ողորմեա՛ ինձ մեղաւորիս.

ԵՐԵԿՈՅՆԱՆ ԱՆՈՐԲ

Տէր Աստուած մեր,
Դու պահեա՛ զմեզ
խաղաղութեամբ՝ ի
զիշերիս յայսմիկ և
յամենայն ժամանակի:
Ընդ սուրբ երկիւղ
քո բեւեռեալ պահեա՛
ղմիտս և զխորհուրդս
մեր: Արդէս զի յա-
մենայն ժամ Քե պահ-
պանեալ լիցուք յորո-
ղայթից թշնամոյն:
Եւ Քեզ հանցուք

Տէր Աստուած մեր,
Դու պահիր մեզ խա-
ղաղութիւնով այս զի-
շեր և ամեն ժամա-
նակ, Քո սուրբ երկիւ-
ղեզ մէջ պահիր մեր
միտքը և խորհուրդը,
որ ամեն ժամանակ
անխորձ և ողբաւ լի-
նինք թշնամու որո-
ղայթից: Եւ Քեզ
տանը օրհնութիւն և
վասիք Հօրք և Արդուն

զօրհնութիւն և զփա-
ռըս Հօր և Որդոյ և
Հոգւոյն սրբոյ, այժմ
և միշտ և յաւիտեանս
յաւիտենից ամէն:

և սուրբ Հոգուն,
այժմ և միշտ և յաւի-
տեանս, ամէն:

Դ. ՄԱՐԳԱՅԻՆ ԱԶԳԸ ՄԻՆՁԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂ

Մեղքի մէջ ընկած առաջին մարդկանց սերունդն ևս
իւրեանց պէս մեղաւոր եղան: Այն պատճառով բոլոր մարդիկ
կրօմ են այն պատիժները՝ որ նշանակեց Աստուած Ագամի
և Նւայի համար, բայց այս ցաւերի հետ նախաճնադքը հա-
ղորդեցին իւրեանց սերունդներին նաեւ Փրկչի դալորեան լուր:

Ագամ և Նւան զրախից արտաքսուելուց լետոյ որդիք
ունեցան: Առաջին որդուն Կալէն կոչեցին, իսկ երկրորդին
Արէլ:

Կալէնը երկրագործ էր, իսկ Արէլը խաշնարած: Մէկ անգամ
եղբայրները կամեցան Աստուծուն զոհ մատուցանել: Երկուսն
ևս իւրեանց աշխատութեան լաւ պտուղներից զոհ բերին,
բայց երկուսի սիրտն ևս միտտեցաւ չէր: Արէլը խոտացեալ
Փրկչին հաւատալով և իւր մեղքի վերայ զղջալով էր մատու-
ցանում իւր զոհը, իսկ Կալէնը առանց հաւատալու և զղջա-
լու: Աստուած չընդունեց Կալէնի զոհը, այլ միայն Արէլինն
ընդունեց: Այն ժամանակ նախանձից վառուած՝ Կալէնը սպա-
նեց Արէլին: Արդարադատն Աստուած անիծեց եղբայրասպան
Կալէնին՝ ասելով. «Այն հոգը, որի վերայ քո ձեռքով եղբորդ
անմեղ արիւնը թափեցիր՝ քո դէմ բողոքում է իմ առաջ.
հալածական և թափառական մնաս աշխարհիս երեսին»: Աս-
տուած Ագամին և Նւային միխթարելու համար՝ Արէլի փո-
խանակ ուրիշ որդի տուաւ նոցա, Սէթ անունով (որ մի-

թարիչ կընշանակէ): Կալէնը ծնողաց տանից հեռացաւ և
հեռու տեղ բնակուեցաւ: Նւ այսպէս՝ մարդիկ սկսան իրարից
բաժանուիլ: Կալէնի սերունդները մոռացան Աստուծուն և
անձնատէր ու անխիղճ մարդիկ էին, իսկ Սէթի սերունդը
ճանաչում էր Աստուծուն և արգար էր: Բայց երկար ժամա-
նակ անցնելուց լետոյ՝ Սէթի սերունդը բարեկամութիւն և
ազգականութիւն արին Կալէնի սերունդի հետ, նոցանից սո-
վորեցին ամէն տեսակ չարութիւն և մոռացան Աստուծուն:
Միայն արգար Նոյի բնտանիքի մէջ մնաց ճշմարիտ հաւատը:

Սոքա են Աստուծային պատուիրանները, որոնք արդե-
լում են չարութիւններ անել:

**Մի՛ սպանաներ, մի՛ շնար, մի՛ զոգանար,
մի՛ սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ:**

Ե. ԶՐՀԵՂԵՂ

Արդարադատն Աստուած վճռեց, որ մարդոց ջրհեղեղով
պատժէ: Նա հրամայեց Նոյին, որ տապան (մեծ նաւ) շինէ,
այնպէս որ մէջը կարողանան տեղաւորուիլ նորա բնտանիքը
և աշխարհիս բոլոր կենդանիները: Այն տապանի մէջ մտաւ
Նոյ իւր կնոջ հետ, նորա Սէմ, Քամ և Յարէթ որդիքը՝ իրանց
կանանց հետ, և իւր հետ տապանի մէջ մտցրեց սուրբ հա-
մարուած — զոհի կենդանիներից ու թռչուններից եօթն եօթն
զուգ, իսկ անասուր անասուններից երկերկու զուգ: Յետոյ քա-
ռասուն օր անգաղար անձրեւ եկաւ, ջուրը շատացաւ, եզերք-
ներից դուրս եկաւ, բոլոր երկրիս երեսը ծածկեց, որով խեղ-
տուեցան մարդիկ և անասուններ: Ազատուեցան միայն նոքա,
որոնք տապանի մէջ էին:

Երբ ջրհեղեղն անցաւ, Նոյ տապանից դուրս եկաւ և

իւր ազատութիւնն համար շնորհակալութեան զոհ մատուց
Աստուծուն: Աստուած այն զոհը բնգունեց և խոստացաւ, որ
այլ ևս համաշխարհական Զրհեղեղ չիլինիլ և իւր խոստման
նշան տուաւ ծիածանը, որ է ծիրանի գօտին:

Գ. ՄԱՐԿԵԼՅԱՆ ԱՂԳԸ ԶՐՀԵՂԵՂԻՅ ՅԵՏՈՅ

Զրհեղեղից լեռով կտրճ ժամանակի մէջ մարդիկ նորէն
մեղքի մէջ բնկան: Նոյ ալիւն անկեց, և երբ խաղաղ հասաւ,
նորա հիւթից բնկալիք սրտորստեց: Գինաւ զօրութիւնը
չիմանալով, մէկ անգամ փոքր ինչ աւելի խմեց, հարբեցաւ և
մերկ բնկաւ իւր վրանի տակ: Քամը աւսաւ իւր հօր մեր-
կութիւնը և վատ կատակով սլաւեց այն իւր եղբայրներին:
Բայց Սէմ և Յաբէթ երբ լսեցին, իսկոյն գնացին իրանց հօր

մօտ և վերարկուով ծածկեցին նորա մերկութիւնը: Նոյ Աս-
տուծոյ հրամանով անիծեց Քամին՝ նորա վատ վարմունքի
համար, իսկ Սէմին և Յաբէթին օրհնեց և միանգամայն
գուշակեց, թէ Փրկիչը լաւաջ կըզօղ Սէմի սերունդից:

Աստուծոյն պատգամը ծնօղաց պատգաւաւ մտնէ:

**Պատուեալ զհայր քս և զմայր, զի բարի
լինիցի քեզ և երկայնակեաց լինիցիս 'ի վերայ
երկրի:—**

Զրհեղեղից լեռով մարդկային ազգը նորէն բազմացաւ:
Նոյի երեք սրդիներէց: Առաջ բոլոր մարդիկ միասին էին
տալրում և մէկ լեզուով խօսում: Յեղի մէջ ամենից մեծը
Նափալէթ էր ամուսնացած, որ փոքրերին սովորեցնում էր, թէ ինչ-
պէս կեանք պէտք է վարեն, կառավարում էր նրանց և արա-
րիչ Աստուծուն զոհ էր մատուցանում: Բայց լեռով, երբ չա-
րագործութիւնք և խռովութիւնք աշխարհիս մէջ շատացան,
մի քանի ցեղեր խորհուրդ արին թէ «մի ամիսիս քաղաք
և աշտարակ շինենք՝ որի ծալքը մինչև երկինքը հասնի, մեզ
համար փառք լինի և չցրուինք աշխարհիս երեսին»: Բայց
Աստուած չթողեց, որ այն շինութիւնը աւարտեն. շինողների
լեզուն այնպէս խառնակեց, որ չէին կարող միմեանց խօս-
քերը հասկանալ: Աւտի թողին շինութիւնը և բոլոր աշխար-
հիս երեսին ցրուեցան: Այս կերպով զանազան ազգեր ձևացան:
Մարդկային սերունդները գօնազան կազմեր ցրուելով՝ իւրեանց
ազգակցութիւնը մոռացան: Իւրաքանչիւր սերունդ իւր հա-
մար գրեթէ նոր լեզու հնարեց, և Աստուծոյ վերայ նոր կար-
ծիքներ ունեցաւ. նոցա մեծ մասը ճշմարիտ Աստուծուն մո-

ուացան և սկսան Աստուած Համարել այն ամէն բաները, որ իրանց օգուտ կամ վնաս էին տալիս: Ոմանք սկսան երկրպագութիւն անել արեգակին, լուսնին և աստղերին. ոմանք ևս կենդանիները, ծովը, և երկիրս Աստուծոյ տեղ էին ընդունում: Աստուածների մէջ ոմանց մեծ էին Համարում, միւսներին փոքր, ոմանց բարի, ոմանց ևս չար: Յետոյ սկսան ոսկուց, արծաթից, քարից և փայտից աստուածներ շինել և մէհեանների մէջ գնելով՝ զոհ էին մատուցանում նոցա: Այնպիսի արձանները ~~չէր~~ էին կոչվում, և նոցա մատուցած պաշտօնը ~~կատարուէին~~:

Այս անօրէնութիւնը տարածուեցաւ բոլոր աշխարհիս վերայ և զրեթէ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ընկան:

Կատարաշարութիւն արգելող Աստուծոյն պատիւը:

Մի արասցես քեզ զկուռս ըստ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս 'ի վեր է, և որ ինչ յերկրի 'ի խոնարհ և որ ինչ 'ի ջուրս 'ի ներքոյ երկրի—մի՛ երկրպագանիցես նոցա և մի՛ պաշտեսցես զնոսա:

10. ԱԲՐԱՀԱՄ ԵՒ ԻՍԱՀԱԿ ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԸ

Մինչդեռ բոլոր մարդիկ կռապաշտութեան մէջ ընկած էին, Սէմի սերունդից Աբրահամ անունով մէկ արգար և ուղղահաւատ մարդ կար: Աբրահամը Աստուծոյ Հրամանով թողեց իւր Հայրենիքը և գնաց բնակուեցաւ Քանանացոյ երկրի մէջ: Այնտեղ Աստուած քանի մի անգամ երևեցաւ նորան և յայտնեց՝ թէ նա Իսահակ անունով մի որդի պիտի ունենայ,

որից մեծ ժողովուրդ պիտի յառաջանայ, որ Աստուծոյ ժողովուրդը կըլիւջուի, որովհետեւ նա իւր զէպի Աստուած ունեցած Հաւատը Հաստատ պիտի պահէ, և ինքը Քանանացոյ երկիրը նրան պիտի տայ: Աստուած այն ժամանակն իսկ Հրամայեց, որ Աբրահամի բոլոր սերունդները թլփատուին, և սոսայ թէ միայն նա կը Համարուի իւր ժողովուրդը, որ թլփատուած կըլինի:

Աստուծոյ խոստմունքը կատարուեցաւ: Աբրահամը Հորիւր տարեկան եղած ժամանակ Իսահակ որդին ծնաւ: Աբրահամը բոլոր սրտով սիրում էր իւր որդուն: Աբրահամի Հաւատը և Հնազանդութիւնը Աստուած մեզ իբրեւ օրինակ տուեց Հետեալ կերպով. Մէկ անգամ Աստուած երևեցաւ Աբրահամին և ասաց՝ «Աբրահամ»: Աբրահամը պատասխանեց՝ «այստեղ եմ»: Աստուած ասաց՝ «վեր առ այդ քո միակ որդիդ Իսահակը, որին դու սիրում ես, և բեր նորան ինձ մատաղ—ողջակէջ այն սարի գլխին, որը ես ցոյց կըտամ քեզ»:—Միւս օրը առաւօտը կանուխ վերկացաւ Աբրահամը, էշը պատրաստեց, ողջակիզի Համար փայտ կտտորեց, կապեց, առաւ Հետը երկու ծառայ և իր սիրելի որդի Իսահակին և գնաց Աստուծոյ ցոյց տուած տեղը: Նոքա երեք օր ճանապարհին էին: Երբ Աբրահամը Հեռուից տեսաւ սարը, ասաց իր ծառաներին՝ «Գուք այստեղ մնացէք՝ մեզի սպասեցէք, իսկ ես ու որդիս մինչև գիմացի սարը կ'երթանք, աղօթք կ'անենք ու կըգառնանք»:—Աբրահամը Իսահակի մէջքին բարձեց փայտը, իսկ ինքը առաւ կրակն ու սուրը, և նոքա երկուսը գնացին միասին: Ճանապարհին Իսահակը ասաց Աբրահամին. «Հայր, ահա մենք ունինք փայտ և կրակ, բայց ողջակիզի ոչխարը ուր է»: Պատասխան տուաւ Աբրահամը. «Աստուած ինքը կըպատրաստէ իւր Համար ողջակիզի ոչխարը, որդեակ»: Եւ այնպէս երկուսը միասին շարունակում էին գնալը: Երբոր վեր ելան սարը, Աբրահամը սեղան շինեց, դարսեց փայտը, և Իսահակին կա-

պելով զբաւ նորա վերայ: Յետոյ վեր առաւ սուրբ և ձեռքը բարձրացրեց, որ մորթէ Իսահակին: Բայց լանկարծ Աստուծոյ Հրեշտակը ձայն տուաւ նորան երկնքից. «Արրահամ—Արրահամ, մի զիպչիր տղայիդ, Հիմալ Հասկացալ, որ աստուածափախ մարդ էս, և իմ սիրոյս Համար քո միակ որդուդ չխնայեցիր:» Արրահամը իր շուրջը նայեցաւ և տեսաւ, որ նորանից ոչ Հեռու մի խոյ, որ է ոչխար, կախուած է ծառից: Արրահամը առաւ ոչխարը և զոհեց Աստուծուն: Սորա վերայ Աստուծոյ Հրեշտակը միւս անգամ էլ ասաց Արրահամին. «Այսպէս է ասում տէրը, որովհետեւ դու Հնազանդեցար իմ Հրամանին, օրհնելով կ'օրհնեմ քեզ և բազմացնելով կը բազմացնեմ քո սերունդը՝ ինչպէս երկնքի աստղերը և ծովի աւազը: Քո սերունդից յառաջ կըլլայ աշխարհի Փրկիչը:»—Սորանից լետոյ Արրահամն ու Իսահակը դարձան ծառաների մօտ և այնտեղից իրանց տանը:—Նայն խոտոմունքը Աստուած կրկնեց Իսահակին և նորա որդի Յակօբին, որ Իսրայէլ կոչուեցաւ, որ և աւելի արժանաւոր եղաւ Աստուծոյ օրհնութեանը, քան թէ նորա մեծ եղբայր Նսաւը:—

11. ՅԱՆՈՒՆ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՐԴԻՐԸ

Արրահամի թուը՝ Յակօբը տաններկաւ որդի ուներ: Հայրը ամենից աւելի սիրում էր կրտսեր որդի Յովսէփին և կարեց նրան գեղեցիկ ծագեկալ շորեր, իսկ եղբայրները ասում էին Յովսէփին և չէին ուզում նորա Հետ քաղցրութեամբ խօսել: Յովսէփը երկու երազ տեսաւ և պատմեց իր եղբայրներին: Նա ասաց նրանց. «Լսեցէք իմ տեսած երազը. ինձ թւում էր, թէ մէկ դաշտում որալ էինք կապում. իմ որալս կանգնած էր ուղիդ. իսկ ձեր որանները պատեցին իմ որալս և երկրպագութիւն տուին նորան»:—Եղբայրներն ասացին:

«Մի՞թէ մեր վերայ թագաւոր պիտի լինիս դու, կամ պիտի տիրես մեզ»: Մի քանի օրից լետոյ Յովսէփը իր Հօրն և եղբայրներին միւս երազը պատմեց: «Երազումս, ասաց նա, ինձ երևեցաւ՝ իբրև թէ արեգակը, լուսինը և տասնութէկ աստղեր ինձ երկրպագում էին»: Այս անգամին Հայրն էլ լանդիմանեց նորան, ասելով.—«Այդ ինչ երազ է, մի՞թէ էս, մայրդ ու եղ-

բայրներդ երկրպագութիւն պիտի անենք քեզ»:—Եղբայրները աւելի բարկացան Յովսէփի վերայ այս երազների Համար:—

Այդ անգամ Յակօբի սրգիքը արածացնում էին խաշները, իսկ Յովսէփը տանն էր մնացել: Հայրը ասաց նրան. «Գնա տես, առողջ են արդեօք եղբայրներդ և մեր խաշները և Համբաւ լնք ինձ»: Յովսէփը գնաց և գաշտում մուտրուեցաւ: Այնտեղ մի մարդ գտաւ նորան և Հարցրեց. «Ինչի ես ման-

գալիս» (որոնում):—Յովսէփը պատասխանեց. «ես իմ եղբայրներին եմ մանգալիս, աստ ինձ, ուր են արածեցնում նոքա:» Անճանօթ մարդն ասաց նրան. «նոքա այստեղ չեն. ես լսեցի որ նոքա ասացին, թէ Հեռանանք այստեղից»: Եւ նա ցոյց տուեց նրան, թէ ո՞ր կողմն էին գնացել նորա եղբայրները: Երբ Յովսէփը գտաւ եղբայրներին և մօտենում էր նրանց, նոքա սկսեցին մէկ մէկու ասել. «ահա գալիս է երազատեալ. եկէք սպանենք նրան և տեսնենք, թէ ինչպէս պիտի կատարուին նորա երազները»:—Ռուբէն, մեծ եղբայրը, ասաց. «չէ, եղբայրներ, ինչո՞ւ սպանենք նորան. ինչո՞ւ մեր ձեռքերը թաթախենք նորա արիւնի մէջ. աւելի լաւ է ձգենք նորան այս անջուր փոսի մէջ. թող երթայ ինքն իրան մեռնի:» Նորա միտքը այն էր, որ յետոյ Հանէ Յովսէփին այնտեղից ու Հօր ձեռքը Հասցնէ: Երբ Յովսէփը մօտեցաւ եղբայրներին, սոքա Հանեցին նորա ծաղկեալ շորերը և գցեցին փոսի մէջ: Յետոյ նստեցին Հաց ուտելու: Յանկարծ տեսան, որ գալիս են վաճառականներ, որոնք ուղտերով ապրանք էին տանում Եգիպտոս: Յուգան ասաց իւր եղբայրներին. «Յովսէփին սպանելուցը մեզ ինչ օգուտ. ինչ և իցէ նա մեր եղբայրն է. եկէք ծախենք նորան այս վաճառականներին»: Այդ միջոցին Ռուբէնը այնտեղ չէր: Եղբայրները լսեցին Յուդայի խօսքին, Յովսէփին Հանեցին փոսից և քսան դաՀեկանով ծախեցին նոյն վաճառականներին: Երբ վաճառականները Յովսէփին տարան, եկաւ Ռուբէնը: Նա չգտաւ Յովսէփին փոսի մէջ և ասաց եղբայրներին. «Յովսէփը այնտեղ չէ, այժմ ուր կորչիմ ես:» Եղբայրները մօրթեցին մի ուլ, նորա արիւնով թրջեցին Յովսէփի շորերը, և այն Հօրը ուղարկելով, Հրամայեցին ասել. «այս շորերը մենք գտանք գաշտի մէջ. տես արդեօք սա Յովսէփինը չէ:» Յակօրը խփոյն ճանաչեց այն և տրամուլթիւնից աղաղակեց.—«Ո՛հ, այս իմ գաւակիս շորն է. չար գազանի մէկը կերել է Յովսէփին, չար գազանը պատա-

ռել է Յովսէփիս:»—Եւ նա խփոյն պատառուեց իր Հագուստը, ու նորա տեղ Հագաւ քուրձ, այսինքն ձիու մազից Հիւսած Հաստ շոր, որ մեծ սուգի ու տրրամութեան նշան էր: Այդ բիւրի պէս աչքերից արտասուէք էր թափում ու ասում. «թողէք որ ես ևս այս սուգովս զերեզման մտնեմ, որդուս մօտ երթամ:» Վաճառականները Յովսէփին Եգիպտոս տարան և այնտեղ ծախեցին Պետափրէս անունով Հարուստ իշխանին, որ Եգիպտոսի թագաւորի մեծամեծներից մէկն էր և միանգամայն դաՀճապետ ու բանտերի գլխաւոր վերակացու: Բայց Աստուած օգնում էր Յովսէփին և նա անուանի եղաւ բոլոր Եգիպտոսում, իբրեւ երազների քաջ մեկնադ:—

12. ՅՈՎՍԷՓԸ ԲԱՆՏՈՒՄ

Սկզբում Յովսէփը կենում էր Պետափրէսի տանը իբրեւ ծառայ և ինչ որ Հրամայում էին—ամենն էլ սիրով կատարում էր: Յետոյ Պետափրէսը տեսնելով, որ Յովսէփ Հաւատարիմ, աշքաբաց ու շնորհալի տղայ է, սիրեց նրան և բոլոր իւր տան կառավարութիւնը նորան լանձնեց. Աստուած էլ Յովսէփի պատճառով օրհնեց Եգիպտացու տունը: Բայց Յովսէփը գեռ չէր մոռացել եղբայրներից Հասցրած վիշտը, և ահա մի նոր դժբաղդութիւն Հասաւ վրան:

Պետափրէսի չար կինը մի օր գանգատուեց իւր մարդուն իբրեւ թէ Յովսէփը անհաւատարիմ է գէպ ի նա. և Պետափրէսը, առանց գործի խփութիւնն իմանալու, Յովսէփին գրեց բանալ: Բայց Աստուած այստեղ էլ չթողեց Յովսէփին: Բանտապետը այնպէս սիրեց Յովսէփին, որ բանտի բոլոր կալանաւորներին նորա ձեռքը լանձնեց և այնտեղի բոլոր գործերը նորան էր կատարել տալիս:—Նոյն միջոցին, երբ որ Յովսէփը բանտումն էր, թագաւորի իշխաններից երկու Հոգի բերին այնտեղ: Նոցանից մէկը թագաւորի տախտապետն էր,

այսինքն զիննների վերակացուն, և միւսը մատակարարը, այսինքն սեղանի կամ կերակուրների վերակացուն: Սոցա արածը երեւի մի ծանր բան էր, որ ամբողջ տարի մնացին բանառւմ: Մի օր Յովսէփը տեսաւ, որ սոքա երկուսն էլ շփոթած, երեսները կախած են, Հարցրեց նոցա. — «Ի՞նչ է պատճառը, որ այսօր այդպէս արտոււմ էք:» — «Զարմանալի երազներ տեսանք, սոսցին նոքա, և մէկը չկայ, որ նոցա մեկնութիւնը տալ մեզ:» — Յովսէփը ասաց նոցա. «Մի՞թէ չգիտէք, որ մեկնութիւնը Աստուծոյ ձեռին է. բայց պատմեցէք ինձ:» —

Տակառապեան ասաց. «Ինձ երեւցաւ, որ զիմացս խաղաղի մի որթ կայ: Որթի վերայ էլ երեք Հատ կանանց ճիւղ և ճիւղերի վերայ խաղող Հասած: Իմ ձեռքումս էլ կար Փարաւոն թագաւորի բաժակը, խաղողը ճմլում էի բաժակի մէջ և տալիս էի թագաւորի ձեռքը:» Յովսէփն ասաց նորան. «Նրեք ճիւղերը — երեք օր են. երեք օրից լետոյ Փարաւոնի կը դարձնէ քեզ քո պաշտօնը, որ առաջուայ պէս Փարաւոնի բաժակը իւր ձեռքը տաս: Նւ երբ որ յաջողութեան մէջ լինիս, զու էլ ինձ միտդ բեր և այս բանտիցը ազատիր. ես ոչինչ լանցանք չեմ արած:» Նրբոր Յովսէփը մեկնեց տակառապետի երազը, մատակարարն էլ ասաց. «Նս տեսայ երազումս, որ գլխի վերայ դրած ունէի երեք խան. վերին խանումն էին թագաւորի սիրած ամէն տեսակ կերակուրներ և թռչունները ուտում էին նրանցից:» — Յովսէփը պատասխանեց. «Նրեք խաները — երեք օր են. երեք օրից լետոյ Փարաւոնը քո գլուխը կը վերցնէ վրայիցդ, մաշմինդ կախ կը տալ փաշից և թռչունները քո միտը կ'ուտեն:» — Բնչպէս ասաց Յովսէփը, այնպէս էլ եղաւ: Նրբորդ օրը Փարաւոնի ծննդեան տարեգարձն էր. ուստի և իւր ծառաների Համար մեծ Հանդէս կատարեց պալատում. միտը եկան տակառապետն ու մատակարարը. — Հրամայեց, որ տակառապետին իր առաջուայ պաշտօնը տրուի, իսկ մատակարարը կախաղան

Հանուի: Բայց տակառապետը մոռացաւ Յովսէփին և նա այլ ևս երկու տարի մնաց բանառւմ: —

13. ՅՈՎՍԷՓԻ ՓԱՌԲԸ

Պատահեց, որ Փարաւոնը երկու երազ տեսաւ: Նրան երեւցաւ, իրը թէ կանգնած է գետի եզերքին: Գետի միջից դուրս եկան եօթն գեղեցիկ և սարարտ կովեր և արածում էին ափում: Նոցանից լետոյ նայն գետից դուրս եկան ուրիշ եօթն կովեր, բայց այնպէս նիհար, որ նոցա նմանը նա երբէք չէր տեսել, և կանգնեցան նայն կովերի մօտ: Նւ այդ նիհար կովերը սարարտ կովերին կերան: Փարաւոնը զարթեցաւ, բայց կրկին քնեց: Յետոյ զարձեալ մի ուրիշ երազ տեսաւ. իրը թէ մէկ փունջ ցորենի վրայ եօթն Հատ լիք և գեղեցիկ Հասկեր կային. նոցա մօտ դուրս եկան եօթն Հատ էլ վտիտ և չոր Հասկեր, և այս վտիտ Հասկերը կերան այն եօթն լիք Հասկերը: Փարաւոնը զարթեցաւ: Առաւօտուն վաղ կանչել տուաւ իր բոլոր իմաստուններին: Նոցա պատմեց երազները, բայց ոչ ոք չկարողացաւ նոցա մեկնութիւնը տալ: Այն ժամանակ տակառապետն ասաց նորան. «Նգիպտոսում կայ մի ծառայ, Յովսէփ անունով Նրբայեցի երիտասարդ, որ երազ մեկնել լաւ գիտէ:» Փաշաւորը Հրամայեց, որ իւր մօտ բերեն նորան: Նրբ. Յովսէփն եկաւ, թագաւորը ասաց. «Նս երազ տեսայ, բայց մարդ չկայ, որ մեկնէ ինձ. իսկ քեզ Համար ասում են, թէ ինչ երազ որ լսես, կարող ես մեկնել: Յովսէփը պատասխան տուաւ. «ասանց Աստուծոյ կարելի չէ լաջող ու ճշմարիտ մեկնութիւն տալ տէրութեանդ երազին»: Երբ որ փարաւոն պատմեց իր երազները, Յովսէփն ասաց. «Տէր արքայ, քո տեսած երկու երազը էլ մի և նոյն նշանակութիւնն ունին. եօթն գեր կովեր և եօթն լիք Հասկեր, եօթն առատութեան տօրիք են, նայնպէս և եօթն նիհար կովեր ու եօթն վտիտ Հասկեր

սովի տարիք են»։ Այդ երազներով Աստուած քեզ լալտնում է, թէ ինչ պիտի անէ, այսինքն թէ առաջ եօթն տարի շարունակ առատութիւն կը լինի, լետոյ նոցա կը լաջորդեն եօթն սովի տարիներ։ Ուրեմն մէկ իմաստուն և խոհեմ մարդ պիտի ընտրես և բոլոր Նգիպտոսի վերայ կառավարիչ կարգես։ Թող նա առատութեան տարիներին ցորեն հաւաքէ, և սովի տարիներին Նգիպտոսացւոց վերայ ծախէ, որպէս զի ժողովուրդը սովամահ չլինի»։ Յովսէփի տուած մեկնութեան և խորհրդին շատ հաւանեցաւ Փարաւոնը և ասաց Յովսէփին. «Քեզանից իմաստուն, քեզանից խոհեմ մարդ ես չունիմ. ես քեզ կըզնեմ գլուխ բոլոր Նգիպտոսի վերայ, ամէն մարդ հնազանդ կըլինի քո հրամանին. և ես միայն թագաւորական ամբողջութիւնը կըլինիմ քեզանից»։ Փարաւոնը իր ձեռքից հանեց մատանին և հազցրեց Յովսէփի մատին, նմանապէս բնակեցաւ շոր հազցրեց, վզին ոսկի մանեակ կախեց, նստեցրեց նորան արքունի կառքի մէջ և նորա առջևից մուկներով կանչում էր. «Ներկայագեցէք, սա է երկրի հայրը»։ Այն ժամանակ Յովսէփը երեսուն տարեկան էր։

14. ՅՈՎՍԵՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԳԱԼԻՍ ԵՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

Թագաւորի երազները կատարուեցան։ Հոտան առատութեան եօթն տարիները։ Յովսէփ անչափ ցորեն ժողովեց և ամբարեց ամէն քաղաքներում։ Սովի տարիներն էլ հասան։ Յովսէփը սկսեց ցորեն ծախել։ Քաղցածութիւնը տիրեց նաև Քանանացւոց երկրին, ուր կենում էր Յովսէփի հայրը։ Յակոբն ասաց իր որդւոց. «Ես լսեցի, որ Նգիպտոսում ցորեն է ծախվում. գնացէք այնտեղ և գնեցէք, որ քաղցածութիւնից չը մեռնինք»։ Յովսէփի տան եղբայրները հաւաքուեցան ու գնացին Նգիպտոս, միայն Բենիամինը մնաց հօր մօտ տանը։ Նրբոր եղբայրները հոտան Նգիպտոս, նոցա բերին Յովսէփի

առաջ։ Նոքա խոնարհ երկրպագեցին նորան, բայց չճանաչեցին. իսկ Յովսէփը ճանաչեց նոցա և խկոյն միտը բերեց իր տեսած երազները։ Յովսէփը հարցրեց նոցա. «Ո՞ր տեղից էք գալիս»։ Նոքա պատասխան տուին. «Քանանացւոց երկրից»։ — «Դուք լրտես էք, ասաց նա. դուք եկել էք իմանալու, թէ ինչ է լինում Նգիպտոսոց երկրում»։ — «Ո՛չ, տէր», պատասխանեցին եղբայրները. «մենք ցորեն գնելու ենք եկել, ամէնքս էլ մէկ մարդու որդի՝ խաղաղ ու հանդարտ մարդիկ ենք. — մենք տոսնեցիւ երբայր էինք. մեզանից մէկը կորաւ, իսկ փոքրը մնաց տանը հօր մօտ»։ — «Նի՞թ դուք ճշմարիտ էք խօսում», ասաց նա, «ձեզանից մէկը ուղարկեցէք տուն, թող նա բերէ ձեր փոքր եղբորը, իսկ միւսներդ իբրև գերի կըմնաք ինձ մօտ»։ — Նա հրամայեց նրանց բանտը տանել։ Բայց երբորդ օրը Յովսէփն ասաց նոցա. «Նա աստուածավախ մարդ եմ և չեմ ուզում որ ձեզ անիրաւութիւն լինի. ուրեմն թէ որ դուք անվնաս ու անմեղ մարդիկ էք, տալէս արէք. թող ձեզանից միայն մէկը մնայ բանտի մէջ, իսկ դուք ձեր առած ցորենը տարէք տուն և ապա ձեր կրտսեր եղբորը բերէք ինձ մօտ, որ իմանամ թէ ճշմարիտ է ձեր խօսքը. իսկ առանց նորան ինձ չերևաք»։ — Նա հրաւեց նոցա առաջ և Շմուտին կապել, լետոյ պատուիրեց, որ նոցա պարիկը ցորենով լըցնեն ու բերած փողերը ամէն մէկինը իր պարիկի մէջ դնեն թաքուն։ Նա եղբայրները սկսեցին մէկմէկու տանել. «Աստուած մեզ պատժում է մեր եղբոր զէմ արած մեղքի համար. մենք տեսնում էինք նորա նեղութիւնը և ուշ չգործէինք նորա աղաչանքին»։ Ռուբէնն էլ վրայ բերաւ, թէ «մտերնիդ չէ, որ ասում էի, թէ ուր մանուկի զէմ մեղք մի գործէք. և դուք ինձ չլսեցիք. և ահա այժմ մենք ենք տանջվում»։ Նոքա տալէս խօսում էին և չգիտէին, որ Յովսէփը նոցա ամէն տաճը հասկանում է, որովհետեւ նոցա հետ թարգմանով էր խօսում։ Յովսէփը հեռացաւ նոցանից և լաց էր լինում։ Նգ-

բայրները տրամութեամբ լցուած ուղեւորեցան դէպի տուն:—
ձանապարհին երբ որ իջեալեցան, նոցանից մէկը բաց արեց
իր պարկը և իր փողերը տեսաւ նորա մէջ: Նա ալդ պատմեց
եղբայրներին և նոքա ևս իրանց պարկերում միեւնոյնը գտան:
Նոքա զարմացած մէկմէկու ասում էին. «այս ինչ փորձանք
է բերում Աստուած մեր գլխին»:—Երբ նոքա հասան տուն
և ինչ որ Նգիստոսում պատահել էր նոցա՝ պատմեցին,
Յակոբը շատ տրամեցաւ և ասաց. «գուք ինձ անգաւակ թո-
ղեցիք. Յովսէփը չկայ, Ծմաւոնը չկայ, Հիմալ Բենիամինն էլ
ուզում էք տանել. այս ամէն փորձանքները ինձ համար էին
պահուած: Զէ, Բենիամինին չեմ արձակիլ. թէ որ ճա-
նապարհին Հիւանդանայ կամ բան պատահի, լալով ողբալով
գերեզման պիտի իջնեմ:—

15. ՅՈՎՍԵՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԱՆՈՒՍԸ ԵԳԻՊՏՈՍ

Երբոր Նգիստոսից բերած ցորենը հատաւ, Յակոբ ասաց
իր որդոց. «Գնացէք էլի Նգիստոս և, եթէ կարելի է, գնեցէք
ցորեն:» Նոքա ասացին. «Նգիստոսի իշխանը հրամայեց մեզ,
որ առանց Բենիամինի չերեանք նորա աչքին. ուստի թէ որ
Բենիամինը կըտաս՝ կ'երթանք, ապա թէ ոչ, պետք է առանց
հացի մնանք ու ամէնքս քաղցածութիւնից մեռնենք:» Յա-
կոբը ասաց. «Ինչ հարկ կար Նգիստոսի իշխանին տուելու,
որ մէկ ուրիշ եղբայր էլ ունիք:» Նոքա պատասխանեցին.
«Ինչ անէինք, բան չթողեց որ չհարցնէ. ում որդիք էք, ձեր
հայրը ո՞րք է, ուրիշ եղբայր էլ ունիք. ում մտքիցը կ'անց-
նէր, որ նա պէտք է ասէր մեզ, թէ գնացէք ձեր եղբայրն էլ
այստեղ բերէք:» — Յուդան ասաց. «արձակի՛ր Բենիամինին ինձ
հետ: Նա երաշխաւոր եմ նորա համար: Եթէ ես նրան յետ

չբերեմ, թող նորա լանցանքը իմ վերալ լինի բոլոր իմ կեան-
քումս:» Այն ժամանակ Յակոբը ասաց. «եթէ այդպէս է, եկէք
այսպէս արէք. հետերնիդ ընծաներ տարէք Նգիստոսի իշխա-
նին մեր երկրի բերքերիցը՝ ուետին (որ է անուշահամ ու
անուշահոտ իւղ), մեղր, խունկ և ընկուզ. և պարկերումդ
գտած փողերն էլ լետ դարձրէք նորան:» Նգիստոսը հա-
ւաքուեցան ու ճանապարհ ընկան: Երբ նոքա եկան Յովսէփի
մօտ, նա իւր ծառաներին հրամայեց, որ նրանց տուն տանի:
Նգիստոսը վախեցած մէկմէկու ասում էին. մեզ անպատ-
ճառ կըմեղադրեն մեր պարկերումը գտած փողերի համար և
զերիի պէս կըպահեն իրանց մօտ: Նոքա ասացին հազարա-
պետին. «Մենք արգէն գալիս էինք Նգիստոս հաց գնելու և
ահա՛ ինչ պատահեց մեզ՝ մենք մեր պարկերում գտանք այն
փողերը, որ մենք վճարել էինք ցորենի համար:» — Բայց նա
ասաց նոցա. «մի վախենաք, հանգիստ կայէք. Աստուած ինքը
յետ է դարձրել ձեզ ձեր փողերը, ես ամէնը ստացել եմ ինչ-
պէս հարկն էր:» Եւստով Ծմաւոնին էլ բերին նոցա մօտ:
Նգիստոսը իմացան, որ իշխանի տանը պիտի ճաշ ուտեն ու
պատրաստեցին իրանց ընծաները: Կէսօրին երբոր Յովսէփը
տուն եկաւ, իրենց հետ բերած ընծաները մատուցին նրան
ու ընկան երկրպագութիւն արին: Հարցրեց Յովսէփը. «Ինչ-
պէս էք. ինչպէս է, առնող է ձեր ծերունի հայրը»:— Ողջ
ու առողջ է քո ծառայդ՝ մեր հայրը, — պատասխան տուին
նոքա: Յովսէփ տեսաւ Բենիամինին ու հարցրեց. «այս է ձեր
փոքր եղբայրը, որ ինձ մօտ պիտի բերէիք. Աստուծոյ ողոր-
մութիւնը վրադ լինի, որդեակ»: Այստեղ Յովսէփը շուտ հե-
ռացաւ, որովհետեւ աչքերը արգէն լցուած էին արտասուքով.
նա մտաւ միւս սենեակը և այնտեղ լաց եղաւ: Յետոյ երեսը
լուաց, սիրտը ամուր բռնեց, դուրս եկաւ և ասաց. «կերա-
կուր բերէք:» Կերակուրները բերին ու իրեն առանձին տուին,
եղբայրներին առանձին. նորանց հետ ճաշող Նգիստոսիներին

էլ առանձին: Յովսէփն ինքը լատկացրեց եղբայրներին համար տեղերը. նոցա նստացրեց աւագութեան կարգով: Այդ զարմացրեց եղբայրներին: Յովսէփ իր սեղանից էր ուղարկում նոցա կերակուր և Բենիամինին հինգ անգամ աւելի էր տալիս, քան թէ ուրիշներին. այսպէս եղբայրները կերան ու խմեցին նորա մօտ: ձանադարհ ձգելիս, Յովսէփ հրամայեց որ նոցա պարկերը ցորենով լքցնեն ու գնեն. նոցա մէջ ցորենի համար բերած փողերն էլ. իսկ Բենիամինի պարկին մէջ, բաց ի փողերից, հրամայեց գնել իր արծաթի սկիհն էլ:—

16. ԹԷ ԻՆՉՊԵՍ ԵՎԲԱՅՐՆԵՐԸ ձԱՆԱԶՆՅԻՆ ՅՈՎՍԵՓԻՆ

Նրբոր եղբայրները փոքր ինչ հեռացան քաղաքից, Յովսէփ ուղարկեց նոցա ետեւից իւր հազարապետին: Հազարապետն հասնելուն պէս սկսաւ ստատկութեամբ խօսել նոցա հետ. «Ինչո՞ւ բարութեան փոխարէնը չարութեամբ էք հատուցանում: Ինչո՞ւ գողացաք իմ տիրոջս՝ արծաթէ սկիհը»: Եղբայրները սարսափեցան ու ասացին. «Այդ ինչ խօսքեր են, որ լսում ենք, տէր. քա՛ւ լիցի, որ մենք այդպիսի բան անենք: Մեր միջից ում մօտ որ գտնուի սկիհը, թող նա մահապարտ լինի, իսկ մենք ամէնքս էլ գերի լինինք մեր տիրոջը»:— «Այ, ասաց հապարապետը, ում մօտ որ գտնուի սկիհը, թող նա լինի ինձ գերի, միւսները լանցանք չունին»: Նոքա լաց արին իրանց պարկերը: Հազարապետը մեծից մինչև փոքրի պարկերը նայելուց լետոյ, սկիհը գտաւ Բենիամինի պարկի մէջ: Սարսափը տիրեց եղբայրներին: Ահուգողով նոքա էլի լետ դարձան քաղաքը: Յովսէփը գեռ ևս տանն էր: Ամէնքը գնացին Յովսէփի մօտ ու երեսի վրայ ընկնելով՝ երկրպագութիւն արին: Յովսէփը ասաց նոցա. «Ինչ է այդ ձեր արածը»: Յուդան պատասխան տուաւ. «Ինչ պիտի տանք մեր տիրոջը, ինչ պատասխան տանք, ինչով կարող ենք արգարանալ: Աս-

տուած մեր մեղքերի համար պատժում է մեզ: Ահա ամէնքս էլ քո գերիներն ենք, թէ մենք և թէ նա, որի մօտ գտնուեցաւ սկիհը:» Բայց Յովսէփը ասաց. «քա՛ւ լիցի, որ ևս այդպիսի բան անեմ: Ում մօտ որ գտնուեցաւ սկիհը, նա կրլինի իմ գերիս, իսկ դուք բարով գնացէք ձեր հօր մօտ:»—Այն ժամանակ Յուդան սկսեց աղաչել, որ նա այդ չանէ: «Թէ որ հիմա՞յ երթանք մեր հօր մօտ, ասում էր նա,—և մեզ հետ չլինի մեր փոքր եղբայրը, արտօնութիւնից իսկույն կը մեռնի ձերունին: Աս երաշխաւոր եղա՞յ հօրս Բենիամի համար և ասացի նորան, որ եթէ չես չբերեմ երեխային, լանցաւոր լինեմ բոլոր իմ կեանքումս: Աւ ինչպէս երեւում հօրս: Այ, ես չեմ կարող հօրս չարարանքը ու մահը տեսնել:» Զկարողացաւ Յովսէփը այլ ևս գիմանալ: Նա բարձրաձայն լաց եղաւ և ասաց. «Ես Յովսէփն եմ. լիրաւի մինչև հիմա կենդանի է հայրս»: Եղբայրները այնպէս շփոթեցան, որ չկարողացան մի խօսք էլ տանլ: «Մօտ եկէք», ասաց Յովսէփը: Նոքա մօտ եկան: Նա կրկնեց. «Ես ձեր այն Յովսէփ եղբայրն եմ, որին դուք ծախեցիք. բայց մի արտմիք ինձ ծախելուդ համար, որովհետեւ Աստուած ինձ ուղարկեց այստեղ, որ ձեր փրկութեան պատճառ լինիմ: Շուտ արէք, գնացէք իմ հօրս մօտ և պատմեցէք նրան իմ փառքի մասին ու ասացէք՝ ահա թէ ինչ է ասում քո որդի Յովսէփը.—Աստուած ինձ բոլոր Նզիպտոսի տէր կարգեց. եկ ինձ մօտ, մի ուշանար: Գու կըրնա՞հուիս ինձ մօտ: Աս կրկերակրեմ քեզ, որովհետեւ էլի հինգ տարի կա՞յ սովին:»—Յետոյ իւր եղբոր Բենիամինի վզին փաթաթուեցաւ ու լաց եղաւ. Բենիամինն էլ զրկում էր նորան և լաց էր լինում: Յովսէփը միւս եղբայրներին էլ համբուրում էր և նրանց զրկելիս լաց էր լինում: Նոքա էլ սիրտ արին և սկսեցին խօսիլ Յովսէփի հետ: Նա շորեր պարգեւեց նոցա, իսկ հօրը ընծաներ ու կառքեր ուղարկեց, որ դա՛յ: Յովսէփ եղբայրներին ճանապարհ գցելիս ասաց. «Ճանապարհին չվիճէք:—

17. ՅԱԿՈԲԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻԼԸ

Եղբայրները եկան տուն և ասացին իրանց հօրը. «Յովսէփը կենդանի է. Նգիպտոսի թագաւորը իւր ամբողջ երկրի վերայ իշխան կարգեց նորան»: Յակոբ սրտի ուրախութիւնից չէր ուզում հաւատալ. բայց երբոր Յոսէփի ուղարկած կառքերը և ընծաները տեսաւ, նորէն երիտասարդանալու պէս կենդանացաւ ծերունին: «Եթէ լիբաւի Յովսէփ որդիս գեռ կենդանի է, ասաց նա, սորանից մեծ ուրախութիւն չի կարող լինել ինձ համար. ուրեմն քանի որ չեմ մեռած՝ գնամ տեսնեմ նորան:» Նգիպտոս գնալուց առաջ Յակոբ Աստուծուն զոհ մատուց: Աստուած տեսիլքով յայտնուեցաւ Յակոբին ու ասաց. «Մի վախենար, գնա՛ Նգիպտոս: Նա ինքս կրգամ քեզ հետ Նգիպտոս, և ինքս դարձեալ կըհաննեմ քո ազգատոհմը այն տեղից: Յովսէփը իւր ձեռքով կը փակէ քո աչքերը:» — Յակոբը իւր հետ Նգիպտոս տարաւ իր բոլոր որդոց, թոռանց, բոլոր խաշները և իւր բոլոր ստացուածքը: Յովսէփն իսկոյն կառքը պատրաստել տուաւ և իւր հօր առաջը դուրս եկաւ: Մօտը հասնելուն պէս՝ վզովը փաթաթուեցաւ ու բարձր ձայնով լաց եղաւ: Հայրն էլ ասաց արտասուօք. «Ելաւ հետե սիրով կրմեռնիմ, որովհետեւ տեսայ որ դու կենդանի ես»: Ինքը Փարաւօնն էլ կամեցաւ տեսնել Յովսէփի հօրը և եղբայրներին: Երբ նոքա ներկայացան թագաւորին, նա հարցրեց նոցա. «Ձեր գործն ի՞նչ է». նոքա պատասխան տուին. «Մենք ոչխարների հովիւ ենք. եկել ենք այս երկրի մէջ բնակուելու, որովհետեւ Քանանացւոց երկրումը սատիկ սով է:» — Նա ասաց Յովսէփին. «Նգիպտացւոց աշխարհը բաց է քո առաջ, երկրի ամենալաւ տեղումը բնակեցրո՛ւ հօրդ ու եղբայրներիդ:» Յետոյ թագաւորը հարցրեց Յակոբին. «Քանի տարի են քո կենաց

օրերը»: Յակոբը պատասխանեց. «Հարիւր երեսուն տարեկան եմ. սակաւ և դժուարին են կեանքիս օրերը»:—

Յակոբ նահապետը տասն և եօթն տարի կացաւ Նգիպ-տոսի մէջ: Երբոր տեսաւ՝ որ մահուան ժամանակը մօտեցել է, կանչեց Յովսէփին և ասաց նրան. «Երբ որ ես մեռնեմ, չթաղես ինձ Նգիպտոսում. ես կամենում եմ իմ Հայրերի Հետ ննջել. դուրս տա՛ր ինձ Նգիպտոսից և նոցա գերեզմանումը թաղի՛ր»: Յովսէփը պատասխանեց. «Խօսքդ կրկատարեմ»: Յակոբն ասաց. «Երգուի՛ր ուրեմն»: Յովսէփը երգուեցաւ. Մեռ-նելուց առաջ Յակոբն օրհնեց իր բոլոր որդոցը. Յուդայի Հա-մար՝ մարգարէացաւ, Թէ նորա սերունդներից չեն պակասիլ թագաւորներ, մինչև որ չգայ Փրկիչը: Յետոյ պարկեցաւ իր մահճի վերայ և վախճանեցաւ: Յովսէփ ընկաւ իր Հօր երեսի վերայ, Համբուրեց ու լաց եղաւ: Յակոբի բոլոր որդիքը Հա-ւաքուեցան և ինչպէս Հայրը պատուիրել էր, այնպէս էլ արե-ցին. տարան Քանանացուց երկիրը և այնտեղ թաղեցին: Հօրը մեռնելուց յետոյ՝ եղբայրներն ասացին. «Ինչ պիտի անենք, եթէ Յովսէփը ոխ պահելով իւր սրտի մէջ, կամենայ մեզանից վրէժ առնել այն չարութիւնների փոխարէն, որ մենք գոր-ծեցինք նորա դէմ»: Ուստի սիրտ արին, մարդ ուղարկեցին Յովսէփի մօտ ասելու, թէ՝ «մեր Հայրը մեռնելիս պատուի-րեց, որ թաղութիւն խնդրենք քեզանից. ուրեմն ների՛ր մեզի մեր յանցանքը»: Լաց եղաւ Յովսէփը այն սրտաշարժ մեղայի վերայ: Նա կանչեց իւր եղբայրներին և ասաց. «Ես իմ վրէժս չեմ առնիլ ձեզանից. ես վախենում եմ Աստուծուց: Դուք ուղեցիք ինձ չարիք տնել, բայց Աստուած ինձի բարիք կա-մեցաւ, որ ժողովուրդի այսքան բազմութիւնը ազատուի մա-հից: Ուրեմն մի՛ վախենաք. ես կը կերտկրեմ ձեզ և ձեր որդոց»:—

տուածը, ես տեսնում եմ իմ ժողովրդեանս չարչարանքը և կամենում եմ ազատել նրան: Ուրեմն գնա՛ Փարաւոնի մօտ և իմ ժողովուրդս Նգիպտոսից հանի՛ր»: Մովսէս հրաժարուեցաւ այս պաշտօնը կատարելուց, պատճառ բերելով թէ՛ իրան չեն հաւատալ: Այն ժամանակ Աստուած նորան տուաւ հրաշագործութիւններ անելու գործութիւն: Մովսէս իւր Ահարոն եղբօր հետ Փարաւոնի դիմացն ելաւ և տասն հրաշալի պատիժներով ստիպեց թագաւորին, որ Հրէից արձակէ: Տասնեւորոգ պատժից առաջ՝ Մովսէս հրամայեց Հրէից, որ ամէն մէկը իւրեանց հօտի միջից մի մի գառն բնորեն, երեք օրից յետոյ մորթեն, նորա արիւնով նշան դնեն իւրեանց դռների վերայ և այն ուտեն եղեգ ասուած գառն խոտով և բազարջ հացով: Եւ ասաց նոցա թէ՛ «Այս գիշեր Աստուած պէտք է կտորէ Նգիպտոսուց անգրանիկներին, իսկ առանց վնասելու կ'անցնի այն գառների մօտով, որոնց վերայ արիւն է քսուած»: Հրէայք Մովսէսի հրամանը կատարեցին: Գիշերը բոլոր Նգիպտոսուց տների մէջ լաց ու ողբ տարածուեցաւ: Ամենայն տան մէջ մեռել կար, Հրէից տներից զատ: Նոյն իսկ Նգիպտոսիք խնդրում էին Հրէաներից, որ շուտով հեռանան իրանց երկրից: Այն օրից սկսած՝ Հրէայքը ամենայն տարի մորթում են և ուտում գառն՝ եղեգով ու բազարջ հացով, իբրեւ նշան որ գառան արիւնով ազատուեցան Նգիպտոսի ցաւալի վիճակից: Այն օրը Պահէ կամ Զաֆէ կոչեցաւ, որ նշանակում է փրկել կամ ազատել: Եւ այն օրը:

20. ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԳՈՒՐՄ ԳԱԼԸ

Երբ որ Նգիպտոսիք իւրեանց ննջեցեալներին թաղեցին, ակսան զգլջալ, որ Խարայէլացուց թող տուին: Փարաւոնը իւր գորքերով նոցա յետեւից ընկաւ և կարմիր ծովի եզերքին նոցա հասաւ: Խարայէլացիք վախեցան. բայց Մովսէսը քաջա-

լերելով նրանց, գիշեր ժամանակ Աստուծոյ հրամանով զաւազանը ջրին խփեց: Այն ժամանակ մի սաստիկ հողմ՝ վերկացաւ, ծովի ջրերը երկու բաժանեց և յատակը չորացրեց: ցամաք յատակի վրայից անցան: Իսկ ջուրը պարպիկ նման աջ ու ձախ կողմը կանգնած էր: Նգիպտոսիք նոցա ետեւից ընկան և զրեթէ ծովի մէջտեղն էին, երբ Խարայէլացիք արդէն անցան միւս եզերքը: Այն ժամանակ Մովսէս իւր գաւազանը մեկնեց գէպի ծովը և ջուրն իսկոյն միացաւ: Փարաւոնը և նորա բոլոր գորքերը խեղդուեցան:

Խարայէլացիք յառաջ տարան իւրեանց ճանապարհը Արաբիայի անապատի մէջ: Նոքա այն ճանապարհորդութեան մէջ շատ նեղութիւններ կրեցին: Բայց ողորմածն Աստուած ամէն բանի մէջ օգնում էր նոցա. անապատի մէջ նոցա ճանապարհ էր ցոյց տալիս. նորա հրամանով օդի մէջ մէկ սիւն երևեցաւ, որ ցերեկը ամպի պէս էր և Խարայէլացուց արեւից էր պաշտպանում, իսկ գիշերը կրակի նման էր լինում և ճանապարհը լուսաւորում էր: Երբ նոքա Նգիպտոսից առած բոլոր հացը հատացրին, Աստուած մանանայ տուաւ նոցա, ալսինքն սննդաւոր քաղցր հատիկներ, որ ամէն առաւօտ անապատի մէջ իջնում էր մեծ քանակութեամբ: Երբ նոցա ջուրը պակասեցաւ, Մովսէս իւր գաւազանը ժալուին խփեց և քարի միջից ջուր բղխեցրեց: Ամաղեկացիք ճանապարհին նոցա վերայ յարձակուեցան, բայց Խարայէլացիք Աստուծոյ օգնութեամբ յաղթեցին նրանց:

21. ՍԻՆԱ ԼԵՐԱՆ ՎԵՐԱՅ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒԱԾ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ

Խարայէլացիք՝ Նգիպտոսից դուրս գալուց լիտուն օր լիտոյ, Սինայ լեւան մօտեցան: Երբ այնտեղ կանգնած էին, թանձր մառախուղ Սինայի գագաթը պատեց, կալճակներ էին արձակ-

վում և սրտամուկ էր լինում: Իսրայէլացիք լսեցին Աստուծոյ ձայնը, որ ժողովրդին խառնում էր իւր սուրբ կամքը, ասելով:

1, Ես եմ Տէր Աստուած քո, և մի լեցին քեզ այլ աստուածք բաց յինէն:

Ես եմ քո Տէր Աստուածը և ինձանից զատ ուրիշ աստուածներ չունենաս:

2, Մի արասցես դու քեզ կուռս բաւ ամենայն նմանութեան, որ ինչ յերկինս 'ի վեր, և որ ինչ յերկիր 'ի խոնարհ:

Քեզ համար կուռք մի չինիր, ոչ վերեւի բաների նմանութեամբ, ոչ ներքեւի՝ գետնի վերայ եղածների, և ոչ գետնի տակ՝ ջրերի մէջ եղածների նմանութեամբ. մի երկրպագիր նոցա և մի պաշտիր. կամ թէ աշխարհի մէջ եղած ոչ մի բան իբրև Աստուած մի պաշտիր, կռապաշտութիւն մի անիր, հոգուդ հակառակ բան մի անիր ոչ փողի համար, ոչ ուրիշին հաճոյանալու համար. մի արբենար և սրկրամու մի լինիր:

3, Մի առնուցուս զամուսն Աստուծոյ քո 'ի վերայ անտեաց:

Զուր տեղը Աստուծոյ անունը մի լիչիր: Աստուծոյ անունը լիչէ միայն աղօթքի և խօսակցութեան մէջ մեծ խորգանքով: Պէտք չեղած տեղը երգում մի անիր: Սուտ մի խօսիր. մանաւանդ սուտ երգում մի անիր:

4, Յիշեա՛ սրբեւ զօր շարաթու, զվեց օր գործեսցիր և արասցիր զամենայն գործս քո, իսկ զեօթներորդ օրն շարաթ՝ նուիրեա՛ Տեառն քում:

Մտքումդ պահէ, որ շարաթ և տօն օրերը պէտք է

սուրբ գործեր անել և ոչ թէ անգործութեամբ անցկացնել, վեց օրուայ մէջ քո բոլոր գործքերդ արա՛, իսկ եօթներորդ օրը քո Տէր Աստուծուն նուիրէ՛ ան օրը աշխատիր Աստուծոյ և աղքատների համար:

5, Պատուեա՛ զճայր քո և զմայր քո, զի բարի լինիցի քեզ և երկայնակեաց լեցիս 'ի վերայ երկրի:

Պատուիր քո ծնողներիդ և նոցա՝ որոնք ծնողաց տեղ են բռնում, այսինքն մեծերիդ, ուսուցիչներիդ և բարերարներիդ: Այն ժամանակ քեզ համար լաւ կը լինի և երկար կ'ապրիս աշխարհիս մէջ: Նրանց խորգիր, նոցա կարօտութեան ժամանակ օգնիր:

6, Մի սպանաներ:

Մի սպանիր. ոչ գործով, ոչ խօսքով ոչ ոքին չարհամարհես. ոչ ոք և ոչ ալլոց առողջութեանը վնաս մի տար. կարօտեալ մարդկանց օգնիր:

7, Մի շնար:

Շնութիւն մի անիր, քո և ալլոց հոգու մաքրութիւնը մի աղականիր անվայել գործերով, խօսքերով և հալեցուածքով:

8, Մի գողանար:

Քո և ալլոց ստացուածքին վնաս մի տար, զողութիւն մի անիր, զտած բանդ մի պահիր, ուրիշի ունեցածը մի չափշտակիր, մշակի վարձը մի կտրիր, կաշառք մի առնիր:

9, Մի սուտ վկայեր զընկերէ՛ քումմէ:

Ուրիշի բարի անուանը մի վնասիր, զըստարտութիւն մի անիր, լրտեսութիւն մի անիր, ուրիշների գործերը և խօսքերը 'ի վտոն մի մեկնիր, բամբասանք մի անիր, անձիդ վերայ չար բաներ մի մտածիր, բամբասանքի և զըստարտութիւնների մի լսիր:

10, Մի ցանկանար տան ընկերի քո և մի ամենայնի, որ ինչ ընկերի քո իցէ:

Նախանձու աչքով մի նայիր ուրիշի բազմաթիւութեան վերայ և զոհ եղիր քո ունեցածով:

Երբ ձայնը դադարեց, Մովսէս լեռան գլուխը բարձրացաւ և այնտեղ Աստուծոյ առաւ երկու քարեղէն տախտակներ, որոնց վերայ գրուած էին Աստուծոյ տաճան պատուիրանները, նոյնպէս և ուրիշ պատուէրներ առաւ թէ ինչպէս պէտք է

կատարել Աստուածպաշտութեան ծէսերը և սրբութեամբ ապրիլ: Ժողովուրդը այն օրէնքները լսելով՝ երգուեցաւ որ սրբութեամբ կը կատարէ ամէնը: Այն ժամանակ Աստուած լալանեց թէ Իսրայէլացւոյ մէջ մի մեծ Մարգարէ պիտի գայ, որ կը բացատրէ նոցա Աստուծոյ կամքը:

Օրէնքի տախտակները գրուեցան տապանակի մէջ, որ ագնիւ փայտից շինուած մէկ արկղ էր, և ոսկով ծեփած: Այն տապանակը Մովսէս զրաւ առանձին վրանի մէջ, որ խորան կոչուեցաւ: Խորանի առջև շինուած էր սեղան կամ զոհարան: Հրէայք այնտեղ գնում էին Աստուծուն աղօթելու և զոհ մատուցանելու համար: Մովսէս Աստուծոյ հրամանով իւր Ահարոն եղբորը քահանայապետ կարգեց, իսկ նորա որդոցը քահանայ գրաւ:

Մովսէս բոլոր օրէնքները մէկ գրքի մէջ գրեց: Այս կերպով ձեւացաւ Սուրբ Գիրքը: Հրէայք Աստուծոյ իրենց տուած օրէնքների լիշատակն անմոռանալի պահելու համար, ամենայն տարի սկսան տօնել Յինանց վերջի օրը, որ է Պենտեկոստէն: Այն տօնը Յիսկերոգաց տօն էր կոչվում այն պատճառով, որ կատարվում էր Զատիկից լիսուն օր յետոյ: Այն օրը Հրէայք սովորութիւն ունէին իւրեանց տները զարդարել ծաղիկներով և ծառերով:

22. ԻՍՐԱՅԷԼԱՅԻՈՅ ԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ ԱՐԱԾ ԶԱՆԱՊԱՐ- ՀՈՐԳՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՉԵՒ ՔԱՆԱՆՅՈՅ ԵՐԿԻՐԸ

Իսրայէլացիք՝ Աստուծոյ օրէնքներն առնելուց յետոյ, քառասուն տարի ևս Արարիալի անապատներում թափառեցան: Այս ժամանակ Աստուած զթութեամբ խնամում էր և խստութեամբ պատժում նոցա, որ խռովութիւն չհանեն և չ'արտոնջան: Մի անգամ Կորխ հրէայն Ահարոն քահանայա-

պետի և այլ քահանայից գէմ ելաւ ասելով թէ՛ «բոլոր ժողովուրդը սուրբ է, դուք ինչո՞ւ համար ձեզ միայն վերէք դատում Աստուծոյ ժողովրդից»։ Նորա հեռ միաբանեցան նաեւ 250 ծերեր։ Այն ժամանակ Մովսէս ասաց նոցա. «Աստուած ցոյց կը տայ, թէ ինքը որին է բնորում», և հրամայեց ծերերին որ բուրժառները առած խորանը դան։ Բայց բոլոր ծերերը Մովսէսի այս հրամանը չկատարեցին։ Նոցանից եր-

կուսը՝ Գաղան և Աբիրոսն պատասխանեցին, թէ՛ բաւական է, որ Մովսէսը մեզ հարուստ աշխարհից հանեց. նա զեռ մեզ որթեր չէ տուել, այլ ուզում է մեր վերայ իշխել. մենք չենք երթալ»։ Աստուած այս ապստամբներին պատժեց։ Նորիս, Գաղանի և Աբիրոսի վրանները նոցա ծառաներով և ստացուածքով մէկ տեղ զետնի տակ անցան, իսկ խորանի առաջ հաւաքուած ծերերը այրուեցան այն կրակով, որ խորանի մի-

ջից դուրս եկաւ, և շատ ժողովուրդ ևս ժանտախտով մեռան։ Այս կերպով Աստուած լալտնեց թէ՛ Նա Մովսէսին իշխան է կարգել, իսկ Ահարոնին քահանայապետ։

Մէկ անգամ ևս Իսրայէլացիք միա չունենալու համար սկստն տրտնջալ Մովսէսի գէմ, որովհետեւ ասում էին թէ զգուել են ամենայն օր մանանայ ուտելուց։ Աստուած նրանց պատժելու համար նոցա վերայ օձեր ուղարկեց, որ խածուտում ու մեռցնում էին նորանց։ Իսրայէլացիք զզջացին իրանց տրածների վերայ։ Այն ժամանակ Մովսէս Աստուծոյ հրամանով փալտէ սիւնի վերայից մի պղընձէ օձ կախեց և ասաց. «ով որ հաւատով այս օձին կընայի, չի մեռնիլ»։ Այն Իսրայէլացիք, որոնք Մովսէսի խօսքին հետևեցան, կենդանի մնացին։

Քանանացւոց երկրի սահմաններին մօտ՝ մեռաւ Մովսէսը, և Աստուած նորա փոխանակ Իսրայէլացւոց առաջնորդ նշանակեց Յեսու Նաւեային։

23. ՅԵՍՈՒ ՆԱՒԵԱՅ ԵՒ ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐ

Յեսու Նաւեան Իսրայէլացւոց Աստուծոյ խոստացած երկիրը հասցրեց։ Աստուած այն ժամանակ օգնում էր Իսրայէլացւոց։ Նոքա Յորդանան գետի միջից պիտի անցնէին։ Աստուծոյ հրամանով գետի ջրերը բաժանուեցան և լետ քաշուեցան այնպէս, որ նոքա գետի ցամաք լատակի վերայով անցան։ Պէտք էր նաեւ վեր առնել Նրիքով քաղաքը, որ շրջապատած էր ամուր պարիսպներով և ամրացած։ Քահանայք ուխտի տալանակը առած նորա չորս կողմը շրջեցան, ամուր պարիսպները իրենք իրենց կործանուեցան։ Վեց տարուան մէջ Իսրայէլացիք Քանանացւոց բոլոր երկրին տիրեցին և վիճակով իւրեանց տասն և երկու ցեղերի մէջ բաժանեցին։

Յեսուայ մահից լետոյ Իսրայէլացիք ծերակոյտով էին

կառավարվում: Այն ժամանակներում շատ նեղութիւններ կրեցին նոքա, որովհետեւ Աստուծոյ Հրամանը չէին կատարում: Իսրայէլացւոց ցեղերը փոխանակ Աստուծոյ Հրամանները կատարելու և բարեկամական սիրով վարուելու, կռվում էին միմեանց հետ և իւրաքանչիւր Հրէայ իւր խելքի կտրածն էր անում: Բացի սորանից նոքա Հեթանոսների հետ բարեկամութիւն արին և նոցանից կռաւաշտութիւն սովորեցան, որ Աստուած արգելել էր: Այս պատճառով Աստուած իւր ողորմութիւնը կտրեց նոցանից, և մերձակայ Հեթանոս ազգերը սկսան նրանց նեղել: Սակայն Իսրայէլացիք զղջում էին իրանց մեղքերը և այն ժամանակ Աստուած սկսում էր նորից օգնել նոցա և ազատիչներ ուղարկել, որոնք ժողովուրդին կառավարելով՝ թշնամեաց ձեռքերից ազատում էին նրանց: Այս ազատարարները դատաւոր էին կոչվում: Օրինակի համար, Իսրայէլացիք իւրեանց մեղքի համար մէկ վայրենի ժողովրդի իշխանութեան տակ ընկան, որ կողոպտում էր նոցա երկիրը: Երբոր Իսրայէլացիք իւրեանց մեղքերի վերայ զղջացին, Աստուծոյ Հրեշտակը երևեցաւ Գեդէօնին և ասաց. ես քեզ կ'ուղարկեմ որ ձեր թշնամիներին մի մարդունման կոտորես: Այն ժամանակ Գեդէօն կուռքերի զոհարանը կործանեց և ճշմարիտ Աստուծուն զոհ մատուց, և վերստին երեք հարիւր մարդով յարձակուեցաւ թշնամի զօրքի վերայ: Աստուած այնպէս շփոթութիւն ձգեց թշնամիների մէջ, որ սկսան միմեանց կոտորել և այնպէս փոխան—ցրուեցան:

Վերջին դատաւորն եղաւ Սամուէլ մարգարէն, որ Աստուծոյ օգնութեամբ Իսրայէլացիներին թշնամիների ձեռքից ազատեց և սրտերազմից լեռն էրկար ժամանակ կառավարեց նրանց:

24. ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ

Երբ Իսրայէլացիք կամեցան իւրեանց զրացի ազգերի նման թագաւոր ունենալ, Սամուէլ մարգարէն Աստուծոյ Հրամանով Սաւուղին նոցա թագաւոր օծեց: Այն ժամանակից սկսած Իսրայէլացիք թագաւորներով էին կառավարվում: Հրէից թագաւորների մէջ երևելի էին Յուզաֆի ցեղից Գաւիթը և նորա սրգին Սաղոմոնը: Աստուած Գաւթի խոնարհութիւնը տեսնելով, օգնեց նորան: Նորա անունը հռչակուեցաւ երիտասարդութեան օրից սկսեալ, երբ նա մենամարտութեան մէջ յաղթեց հսկայ Գոլիատին: Սաւուղի մահից լեռն Իսրայէլացիք թագաւոր ընտրեցին Գաւթին: Գաւթը սահմանակից ազգերին նուաճեց և Հրէից թագաւորութիւնն ընդարձակեց ու զօրացրեց: Աստուած սիրեց Գաւթին նորա բարեպաշտութեան և հնազանդութեան համար և ամէն բանի մէջ օգնում էր նորան: Այս թագաւորը Սաղմոսներ՝ այսինքն սուրբ երգեր շարագրեց, որոնք սաղմոսարանի մէջ են դառնում: Այն սաղմոսների մէջ շատ մարգարէութիւններ կան Փրկչի վերայ: Գաւթը զուշակեց, թէ Փրկիչը պիտի լինի Աստուծոյ որդին, որ երկրիս վերայ պիտի չարչարուի, մարդիկ նորա ձեռքերն ու ոտքերը պիտի կապեն, վերան պիտի ծիծաղեն, հանգերձը վիճակով պիտի բաժանեն, թէ նա յարութիւն պիտի առնի և իրեն համար լաւիտենական թագաւորութիւն պիտի հաստատէ:

Սաղմոսնը թագաւորների մէջ ամենից իմաստունն և հարուստն էր: Զշմարիտ Աստուծոյ անունով մի փառաւոր տաճար շինեց Նրաւաղէմի մէջ, որ իւր տէրութեան մայրաքաղաքն էր: Սաղմոսնի մահից լեռն Հրէից թագաւորութիւնը երկու մասն բաժանուեցաւ՝ Յուզաֆի թագաւորութիւն և Իսրայէլի թագաւորութիւն: Իսրայէլացւոց մէջ երկուստեակու-

Թիւն ընկաւ: Սկսան մոռանալ Աստուծուն և կռուքերին երկրպագութիւն անել: Այս պատճառով Աստուած գերութեամբ պատժեց նորանց: Իսրայէլացիք Ասորեստանցւոց ձեռքը գերի ընկան և ցիրուցան եղան միջին Ասիայում, ուր մինչև վերջը մնացին, իսկ Յուդայի ցեղը գերի ընկաւ Բաբելոնացւոց՝ Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի ձեռքը:

25. ՄԱՐԳԱՐԵՅ

Թէև Իսրայէլացիք ստէպ ստէպ մոռանում էին Աստուծուն, բայց ողորմածն Աստուած անխնամ չէր թողնում նրանց, այլ ուղարկում էր մարգարէներ: Մարգարէները Աստուծոյ անունով ամենքին ճշմարտութիւն էին քարոզում: Գուշակում էին Աստուծոյ տալու պատիժները չար մարդկանց, և իւրեանց Աստուծուց ուղարկուած լինիլը Հաստատելու համար՝ Հրաշքներ էին գործում: Չար մարդիկ մարգարէներին չէին սիրում, նոցա վերայ ծիծաղում էին, հոգ և քար էին արձակում նոցա վերայ, երբեմն ևս սպանում էին նրանց: Իսրայէլացւոց կռուպաշտութիւն անելու համար նրանց խիտ լանդիմանողն էր Նդիա մարգարէն: Նա գուշակեց, թէ Աստուած Իսրայէլացիներին կռապաշտութեան համար պիտի պատժէ, որ երեք տարի անձրև չգալ, և երկրի մէջ սով ընկնի: Նորա այս գուշակութիւնը կատարուեցաւ, և ժողովուրդը աղօթքով դէպի Աստուած զիմեց՝ ներողութիւն խնդրելով: Այն ժամանակ մարգարէն կամենալով ժողովրդեան հաստատապէս ցոյց տալ, թէ կալ միայն մի Աստուած, և ուրիշ աստուածներ չկան, խնդրեց Աստուծուց, որ երկնքից կրակ թափէ զոհի վերայ: Նդիա մարգարէն չմեռաւ, այլ կենդանի հրեղէն կառքով երկինք վերացաւ: Այս բանը տեսաւ նորա աշակերտ Նդիսէն: Նդիսէ մարգարէն Աստուծոյ ողոր-

մութիւնն էր քարոզում և շատ հրաշքներ էր գործում: Օրինակի համար, նա յարութիւն տուաւ մէկ պատանու և Նէլէման Ասորու բարոտութիւնը բժշկեց: Նդիսէն իւր մահից լետոյ ևս հրաշք գործեց: Մէկ անգամ մի ննջեցեալ զրին այն քարանձաւը, ուր թաղուած էր Նդիսէն. ննջեցեալը երբ Նդիսէի ոսկորներին դիպաւ, իսկոյն յարութիւն առաւ: Բայց մարգարէքը միմիայն գալու զժուարութիւնները չէին քարոզում, այլ և բարեպաշտ մարդկանց մխիթարելու համար խոստացեալ փրկչի վերայ ևս շատ բաներ էին խօսում: Փրկչի վերայ ամենից աւելի բացալստ խօսողը Նսալի մարգարէն էր: Նա գուշակեց, թէ փրկիչը Աստուածամարդ պիտի լինի և կոյսից պիտի ծնուի. թէ նա Սուրբ Հոգու շնորհքը առաւապէս կ'ունենալ. այսինքն Քրիստոս կամ Մեսիայ կը լինի, որ կ'ընշանակէ Սծեալ, և շատ հրաշագործութիւններ կ'անէ. դարօրինակ՝ նորա հրամանով կաղերը պիտի մանգան, կոյրերը պիտի տեսնեն, մեռեալները յարութիւն պիտի տանեն. թէ նրան դառան պէս պատժելու պիտի տանեն չարագործների հետ, բայց նա իւր չարչարանքով պիտի փրկէ մարդկանց, արգարութեան և խողողութեան թագաւոր պիտի լինի և նորա թագաւորութիւնը վերջ պիտի չունենայ: Մի ուրիշ մարգարէ ևս, Միքիտ անունով, գուշակեց թէ փրկիչը Բեթ-ղէհէմի մէջ պիտի ծնուի:

26. ԳԱՆՒԷԼ ՄԱՐԳԱՐԵՆ: ՅՈՒԳԱՅԻ ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԻՅ ՅԵՏՈՅ

Հրէայք Բաբելոնի մէջ (1) տարի գերի մնացին, և այս գերութիւնը դառն էր նոցա համար: Բայց այն վիշտը օգտակար ևս եղաւ նոցա, որովհետև նրանով հեռու մնացին կռապաշտութիւնից: Այս գերութիւնը օգտաւէտ եղաւ Հեթանոսներին ևս. վասն զի տեսան նոքա ճշմարիտ Աստուծոյ

փառքը և շատերը Հաւատացին Նրան: Գերութեան ժամանակ Աստուած Հրէից ուղարկեց Դանիէլ մեծ մարգարէին: Դանիէլ մանկական Հասակի մէջ գերի տարուեցաւ և իւր ընկերների հետ Նաբուգոդոնոսոր թագաւորի պալատում կրթութիւն առաւ: Այն երիտասարդները թէպէտ հեթանոսների մէջ էին կենում, սակայն իւրեանց Հաւատի օրէնքները ճշտիւ էին կատարում, զորօրինակ՝ նոքա չէին ուտում այն կերակուրները, որ արգելուած էին իրանց օրէնքով, և խնդրում էին որ թոյլ տան իրանց միայն Հաց և բանջարեղէն ուտելու: Ուսումն աւարտելուց յետոյ՝ արքունի ծառայութեան մէջ մտան: Թագաւորը Դանիէլի ընկերներին բորբոքեալ Հնոցի մէջ ձգել տուաւ, որովհետեւ նոքա չյօժարեցան նորա կանգնած արձանին երկրպագութիւն անել: Աստուած Հրաշալի կերպով նրանց մահից ազատեց: Նոյն Դանիէլին գուրի մէջ՝ քաղցած առիւծների առաջ ձգեցին, որովհետեւ նա իւր օրէնքին Համեմատ էր աղօթում զէպի Աստուած. բայց առիւծները Աստուծոյ Հրամանով չմօտեցան մարգարէին: Դանիէլը գուշակեց, որ Քրիստոս աշխարհ պիտի գայ Հրէից ազատութեան Հրաման տրուելուց 490 տարի յետոյ:

Երբ գերութեան 70 տարին լրացաւ, Բաբելոնացւոց թագաւորութեանը տիրեց Պարսից Կիւրոս թագաւորը, որ Հրաման տուաւ Հրէից Երուսաղէմ գառնալու:

Հրէայք իւրեանց Երուսաղէմը վերականգնեցին և նոր տաճար շինեցին: Սկզբումը նոցա Համար գժուար էր աւերած երկրի մէջ բնակուիլ: Բայց ողորմած Աստուածը ուղարկեց նորանց մօտ Անգէստ, Զաքարիա և Մաղաքիա մարգարէներին որոնք քաջալերում և մխիթարում էին նրանց: Անգէստը գուշակեց, թէ Քրիստոսը այն նոր տաճարը պիտի երթայ: Զաքարիան նկարագրեց Քրիստոսի աւանակի վերայ հեծած Հանգիստը կերպով Երուսաղէմ մտնելը, իսկ Մաղաքիան ասաց՝ թէ Քրիստոսի առաջևից պիտի գնայ նորա կարապետը:

Սկզբում Հրէայք Պարսից թագաւորների իշխանութեան տակ էին, յետոյ ընկան Յունաց իշխանութեան տակ, որոնք տիրապետեցին Պարսից թագաւորութեանը:

Այն միջոցին Սուրբ գիրքը Եբրայեցւոց լեզուից Յունարէն թարգմանուեցաւ, որ ամէն լեզուներից աւելի գործածական էր այն ժամանակ: Հրէայք Յունաց իշխանութեան տակ եղած ժամանակ մի մեծ վտանգի հանդիպեցան, որովհետեւ Յոյները ստիպում էին նրանց, որ կռապաշտութիւն ընդունեն, բայց նոքա Հաստատ կացած իւրեանց Հաւատքի վերայ՝ շատ տանջանքներ կրեցին և վերջապէս ազատուեցան Յունաց իշխանութիւնից: Բայց նոցա բարեբաղդութիւնը երկար չտևեց: Հռոմայեցիք տիրեցին նոցա և թագաւոր գրին օտարազգի Հերովդէսին, որ խստաբարոյ և կասկածոտ մարդ էր:

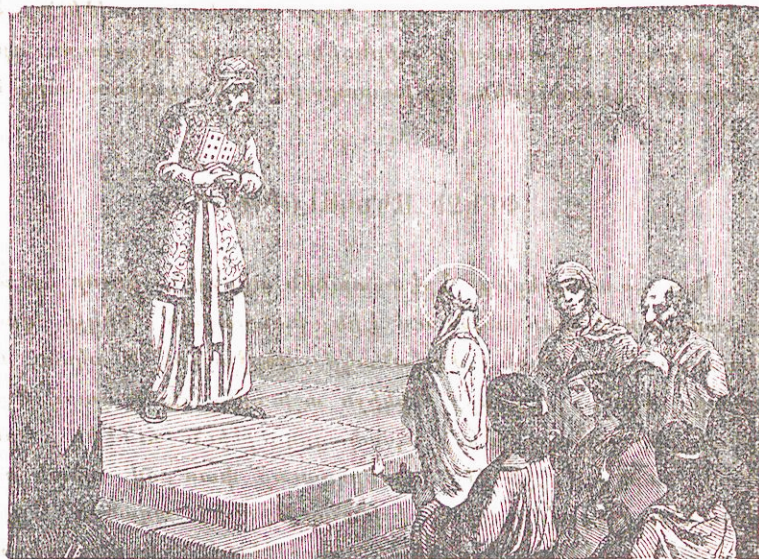
27. ՓՐԿՁԻ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Հռովմայեցիք Հրէաստանին տիրեցին, բոլոր Հրէայք անհամբերութեամբ սպասում էին խոստացած Փրկչի գալստեանը: Հին ուխտի ժամանակը վերջացաւ, և սկսաւ նոր ուխտի ժամանակը, երբ Փրկիչն աշխարհ պիտի գար: Բայց Հրէաներից շատերը թիւր հասկացողութիւն ունէին Փրկչի վերայ: Կարծում էին թէ նա երկրաւոր փառքով պիտի գայ, որ նրանց Հռովմայեցւոց իշխանութիւնից ազատէ: Այլ և Հպարտանում էին իւրեանց սրբութեամբ, իրանք իրանց արդար էին Համարում, և կարծում էին թէ Քրիստոսը ոչ թէ նրանց մեղքերից ազատելու է գալիս, ինչպէս խոստացել էր Աստուած, այլ գալիս է իւրեանց բարեգործութիւնների փոխարէն երկրաւոր բարեբաղդութեամբ նրանց վարձատրելու:

28. ՍՈՒԲԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ ԾՆՈՒՆԴԸ, ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ԱԻԵՏՈՒՄԸ

Ղափ. Ա. 26—28:

Երբ Հրէայք սպասում էին Քրիստոսի գալուստ, Հրէաստանի մէջ երկու բարեպաշտ անձինք կային՝ Յովակիմ և Նորա կին Աննան: Նոքա զաւակ չունէին, և այս բանիս վերայ շատ

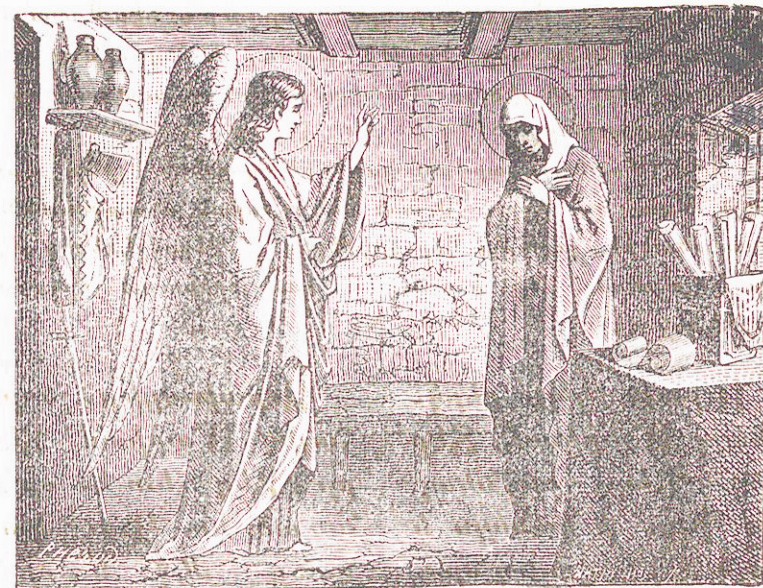

էին արտմում: Աստուած նոցա աղօթքը լսեց և մի զուտոր սլարգեց, որի անունը Մարիամ դրին (*) և երբ նա երեք տարեկան եղաւ, տաճարը տարան Աստուծուն ընծայելու:

(*) Մարիամի ծնունդը մենք տօնում ենք միշտ Սեպտեմբերի 8-ին:

Քաջանայապետը տաճարի դրան առաջ Աստուծոյ նուիրեալներին ընդունում էր և օրհնում. ուստի Սուրբ Կուսին ևս ընդունեց ու տաճարը տարաւ ընծայեց Աստուծուն: (*)

Մարիամը տաճարի մէջ մեծանում էր և Աստուծոյ շրնորհքով օգատ մնաց ամենայն արատից ու մեղքից, և եղաւ ամենատուրը կոյս: Նորա տաճարում եղած ժամանակ ծնողքը

ժախճանեցան. իսկ երբ 14 տարեկան եղաւ՝ դաստիարակները կամեցան նրան ամուսնացնել: Բայց նա առաց, թէ՛ ուխտել է Աստուծոյ՝ որ միշտ կոյս մնալ: Այն ժամանակ քաջանայք նրան նշանեցին իւր ազգական ծերունի Յովսէփի հետ, որին լայտնեցին նաև Մարիամի ուխտը: Յովսէփ Գալիլիայի Նա-

(*) Մարիամի ընծայումն յի տաճարն տօնում ենք Նոյեմբերի 21-ին:

զարեթ քաղաքի մէջ էր բնակվում և հիւսնութեամբ էր պարապում: Մարիամը նորա տունը գնաց բնակուեցաւ:

Մէկ անգամ՝ երբ նա աղօթք էր անում, Գաբրիէլ հրեշտակապետը երևեցաւ նրան և ասաց. «ուրախացի՛ր, բերկրեալդ, Տէրը քեզ հետ է. օրհնուած ես դու կանանց մէջ. Հոգին Սուրբը կըգայ քոյ վերայ և բարձրելու զօրութիւնը հովանի կը լինի քեզ՝ մի օրդի կը ծնանիս և անունը Յիսուս կըդնես: Նա մեծ կըլինի և Բարձրեալի Որդի կըկոչուի և Տէր Աստուած կըտայ նրան նորա հօր Դաւթի աթոռը և նորա թագաւորութեանը վերջ չի լինիլ»: Մարիամը խոնարհութեամբ ընդունեց այս աւետիքը: (*)

Կոյս Մարիամը արժանացաւ մեծ պատուի—լինիլ մայր Փրկչի, Աստուծոյ Որդու: Ուստի մենք նորան անուանում ենք Աստուածածին, դասելով Սերովբէներից և Քերովբէներից վեր, որը և յայտնում ենք ի պատիւ նորա յօրինուած երգաբանութեանց մէջ:

Ուրախ լեր, բերկրեալդ Մարիամ, Տէր ընդ Քեզ. օրհնեալ ես Դու ի կանայս և օրհնեալ է պտուղ որովայնի Քո: Երբ՝ բարեխօս լեր առ Տէր վան մեր:

Ուրախացի՛ր, շնորհալիկ Մարիամ, Տէրը Քեզ հետ է. օրհնուած ես Դու կանանց մէջ և օրհնուած է Քո որովայնի պտուղը. Երբ՝ բարեխօսութիւն արաս Տիրոջդ առաջ մեզ համար:

(*) Աւետման տօնը կատարում ենք միշտ Ապրիլի 7-ին:

29. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ

Ղուկ. Բ. 1—21.

Մօտեցաւ այն ժամանակը, երբ Գաբրիէլ հրեշտակապետի խօսքի համեմատ Քրիստոս պիտի ծնուէր: Այն միջոցին Հռովմայեցւոց կայսրը հրամայեց աշխարհագիր անել, և այս պատճառով իւրաքանչիւր հրէի հրամայուած էր իւր հայրենի քաղաքը երթալ: Յովսէփ և Մարիամ Դաւիթ թագաւորի ցեղիցն էին. այս պատճառով Նազարէթից դուրս եկան և Բեթղէմ գնացին, որ Դաւթի քաղաքն էր, և մարգարէների զուշակութեան համեմատ Քրիստոս այնտեղ պիտի ծնուէր: Քաղաքի մէջ նոքա օթեան չգտան, ուստի քաղաքի մօտ գտնուած մի ալրի մէջ մնացին, ուր հովիւները իւրեանց ոչխարներն էին պահում: Այն ալրի մէջ զիշեր ժամանակ Մարիամ Սուրբ կայսր ծնաւ իւր Միածին Որդին, որ ոչ միայն մարդ էր, այլ միանգամայն Աստուած: Սուրբ Կոյս Մարիամը Աստուածորդուն խանձարուրով պատեց և մսուրի մէջ դրաւ: Հրէից սովորութեան համեմատ ծննդեան ութերորդ օրը թըլփատեցին նրան և Յիսուս անուանեցին, որ Փրկիչ կընշանակէ:

Յունկարի վեցին Հայաստանեայց եկեղեցին կատարում է Քրիստոսի ծննդեան և մկրտութեան տօները ի միասին, իսկ Յունկարի հնգին, երեկոյեան, մատուցանվում է սուրբ պատարագ և ճրագալոյց է լինում: Ծննդեան օրը, պատարագից յետոյ, կատարվում է ջրօրհնէքի շքեղ հանդէսը: Դասք հոգեւորականաց զգեստաւորուած—խաչերով, խաչուաւներով և վառած կերոններով դուրս են գալիս եկեղեցուց, դնում են դետը և այնտեղ խաչով, սուրբ աւետարանով և սուրբ մեռնումով

օրհնում են ջուրը ի լիշատակ Քրիստոսի մկրտութեան Յորդանանում: Նոյն օրը քահանայք գալիս են մեր աները օրհնելու (տնօրհնէք), շնորհաւորում են մեզ Քրիստոսի ծնունդը և յայտնութիւնը—աւետարան կարգալով և այս շարականը երգելով:

Խորհուրդ մեծ և սքանչելի, որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ՝ հովիւք երգեն ընդ հրեշտակս, տան աւետիս աշխարհի. ծնաւ նոր արքայ ի Բեթղէհէմ քաղաքի, որդիք մարդկան, օրհնեցէք, զի վասն մեր մարմնացաւ:

Աստուծոյ Միածին Որդին, որ ճշմարիտ և յաւիտենական Աստուած է, և էակից Հօր, մարմնացաւ և մարդացաւ, աչսինքն՝ Սուրբ Այս Մարիամից Հոգով սրբով մարդկային մարմին և Հոգի առաւ բաց ի մեղքից, և այս կերպով եղաւ մարդ կատարեալ և Աստուած կատարեալ: Որդին Աստուծոյ մարմնացաւ մեզ Համար, որ մեզ ազատէ սատանայի ձեռքից, ջնջէ մեր մեղքերը, Հաշտեցնէ մեզ Աստուծոյ Հետ, ճշմարտութիւն և սէր քարոզէ մեզ, և իւր աշակերտներով մի թա-

ղաւորութիւն կամ մի ընտանիք կազմէ, որի մէջ Աստուած Հայր լինի, իսկ մարդիկ՝ Նորա որդիքը, և միմեանց եղբարք:

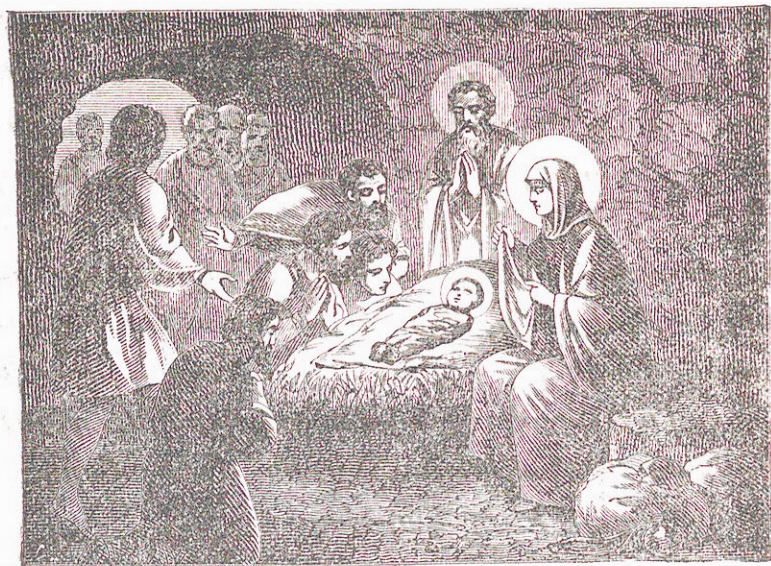
Մէր Իւրի Աստուծոյ Որդին և Իւրի Նորա Մարդկայինն ունեցած հասարակ յայտնում էնք այսպէս:

Հաւատամք և ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յԱրդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ, Հօրէ միածին, աչսինքն յէութենէ Հօր. Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ—ծնունդ և ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինս և ի վերայ երկրի, երեւելիք և աներևոյթք: Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարեւապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էաւ զմարմին, զհոգի և զմիտս և զամենայն, որ ինչ է ի մարդ—ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

30. ԲԵԹՂԵՀԷՄԻ ՀՈՎԻՆԵՐԻ ՓՐԿՉԻՆ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ-
ԹԻՆ ԱՆԵԼԸ ԵՒ ՆՈՐԱ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ԳԱԼՈՒՍՏԸ
ՏԱՃԱՐԸ

Ղուկ. Բ. 8-38.

Ամենից առաջ Բեթղեհէմի Հովիւները իմացան Փրկչի
Ծնունդը: Քրիստոսի ծննդեան զիշերը նոքա իւրեանց ոչխար-
ների հետ դաշտի մէջ էին: Յանկարծ մէկ անսովոր լուս տե-
սան, Աստուծոյ Հրեշտակը նոցա երեւցաւ և ասաց. «Մի վա-

խնար, ևս մեծ ուրախութիւն ևս աւետում ձեզ: Գաւթի
քաղաքի մէջ Փրկիչ ծնաւ ձեզ, որ է Օծեալ Տէր: Եւ ահա
ձեզ նշան. զուք կը դանէք մանկանը խանձարուրով պատած

և մսուրի մէջ դրուած»: Այն միջոցին երկնքից բազմաթիւ
Հրեշտակներ երևեցան, որոնք երգելով փառաբանում էին
Աստուծուն: Երբոր Հրեշտակները անլալտացան, Հովիւները
այլը զնային, և գտան որ մանուկը խանձարուրով փաթա-
թուած և մսուրի մէջ դրուած էր: Երկրպագութիւն արին
նրան, իբրեւ Աստուծոյ, և Մարիամին ու Յովսէփին պատ-
մեցին իւրեանց լսածն ու տեսածը, լետոյ այն Համբաւը
իւրեանց զիւզի մէջ ևս տարածեցին:

Մովսիսական օրէնքով ամենայն արաւ անդրանիկ զաւակ
նորա ծննդեան քառասներորդ օրը տաճարն էին տանում և
այնտեղ նորա Համար գահ մատուցանում: Հարուստները մի
որթ կամ ոչխար էին դնում, իսկ աղքատները մի գույլ աղաւ-
նու ձագ: Սուրբ Աղսն Մարիամ իւր որդուն տաճար տարաւ

և մի զոյգ աղանի հետն առաւ: Այն ժամանակ Նրուսաղէմի մէջ էր Սիմէօն ծերունին, որին Հոգին սուրբ լալտնել էր թէ պիտի չմեռնի, մինչև չտեսնէ Քրիստոսին: Սիմէօն տաճարի մէջ տեսաւ Յիսուս մանկանը, գիրկն առաւ և նրան անուանեց լոյս հեթանոսաց և փառք Իսրայէլի: Տաճարի մէջն էր նաև Աննայ մարգարէուհին, որ ութսուն և չորս տարեկան ալրի էր: Նա ևս սկսաւ փառաբանել Աստուծուն և ամէնքին ասում էր, թէ այն մանուկը՝ խոստացեալ Փրկիչն է:

31. ՄՈԳԵՐԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ: ՄԱՐԻԱՄԻ ԵՒ ՅՈՎՍԷՓԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ՓԱԽՉՈՒՐ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂԻՑ ԴԱՌՆԱԼԸ

Մար. Բ. 1—2):

Այն միջոցին Հրէստանի արևելեան երկիրներէն քանի մի մոգեր, ալսինքն իմաստուն մարդիկ, Նրուսաղէմ եկան, և Հարցնում էին թէ. «Ո՛ւր է Հրէից Նորածին թագաւորը. մենք նորա աստղը տեսանք արևելեան կողմը և եկանք նրան երկրպագութիւն անելու:» Հերովդէս թագաւորը մոգերի այս Հարցմունքը լսելով՝ շփոթուեցաւ և Հրէից դպիրներին Հարցրեց թէ՝ «Ո՛ւր պիտի ծնուի Քրիստոս»: Դպիրները պատասխանեցին թէ՝ «Բեթղէհէմ քաղաքի մէջ»: Այն ժամանակ թագաւորը լալտնեց այն մոգերին և խնդրեց նոցանից՝ ասելով, թէ երբ կըգտնէք մանկանը, ինձ լալտնեցէք, որ ես ևս գնամ և երկրպագութիւն անեմ նրան: Մոգերը Բեթղէհէմ գնացին, և տեսան այն գերբնական աստղը մէկ տան վերայ: Այն տունը մտան և մանկանը գտան իւր մօր հետ, երկրպագութիւն արին նրան, իբրև Աստուծոյ և մատուցին իւրեանց ընծաները: Յետոյ ուզում էին Նրուսաղէմ վերադառնալ և մանկան Համար Հերովդէսին պատմել, բայց միևս գի-

շերը Աստուծոց հրաման առան, որ Հերովդէսի մօտ չդառնան, ուստի ուրիշ ճանապարհով գնացին իւրեանց երկիրը:

Հերովդէս՝ երբ իմացաւ թէ մոգերը իւրեանց երկիրն են գնացել, հրամայեց, որ Բեթղէհէմի մէջ եղած երկու տարեկանից ցած բոլոր տղայոցը կոտորեն: Յայտ ունէր, որ նոցա հետ Յիսուս ևս կըսպանուի: Բայց Յովսէփը և Մարիամը Աստուծոյ հրամանով իւրեանց որդու հետ Եգիպտոս փախան: Հերովդէսի անգութ Հրամանը կատարուեցաւ. նորա զինուորները Բեթղէհէմի մէջ 14000 մանուկ կոտորեցին:

Այնուհետև շատ ժամանակ չանցած՝ Հերովդէս մեռաւ: Այն ժամանակ Յովսէփ Հրէաստան դարձաւ և Գալիլէայ՝ Նազարէթ քաղաքում բնակուեցաւ: Այնտեղ Քրիստոս մինչև երեսնամեայ Հասակը անծանօթ մնաց մարդիկներից. երեսուն տարեկան եղաւ, աճեցաւ և լցուեցաւ իմաստութեամբ և սիրով դէպի Աստուած և դէպի մարդիկ: Աւանդութիւն կայ՝ թէ Յովսէփ ԱստուածաՀօրն օգնում էր հիւանդութեամբ:

32. ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻԶ

Ղուկ. Ա. 5—25 և 57—80. Մատ. Գ. 1—12. Ղուկ. Գ. 2—18.

Քրիստոսի ծննդեան ժամանակ Հրէաստանի մէջ երկու արդար և բարեպաշտ տնձինք կային՝ Զաքարիա քահանայն և նորա կին Եգիսարէթը: Նոքա երկար ժամանակ անգաւակ էին, որի վերայ տրամելով՝ Աստուծոց խնդրում էին, որ դաւակ տալ իրենց: Աստուած լսեց նոցա աղօթքը: Մէկ տնգամ Գարբիէլ հրեշտակապետը տաճարի մէջ երևեցաւ Զաքարիային և լալտնեց թէ նա Յովհաննէս անուանով մէկ որդի պիտի ունենայ, որ Հոգւով Սրբով պիտի լցուի և ժողովուրդը պիտի սրտաբանէ Փրկչին ընդունելու համար: Հրեշտակի ասածը

կատարուեցաւ: Յիսուսի ծնունդից վեց ամիս առաջ Զաքարիան մէկ որդի ունեցաւ Յովհաննէս անունով, որ տղայութեան Հասակից անապատի մէջ էր բնակվում և ապրում էր մարախ և մեղր ուտելով: Նորա Հագուստը ուղտի բրդից էր և գօտին մաշկեղէն: Երբ երեսուն տարեկան եղաւ, սկսաւ Յորդանան գետի եզերքների մօտ քարոզել Քրիստոսի յայտնութեան վերայ: Ամէն կողմերից ժողովուրդը Հաւաքվում էր նորա քարոզութիւնը լսելու: Յովհաննէսը իւր մօտ եկողներին ասում էր. «ապաշխարեցէք, երկնքի արքայութիւնը մօտեցել է». և այս ասելով իւրաքանչիւրին տալիս էր Հարկաւոր խնդրատները: Կեղծաւոր Փարիսեցիք, որ իւրեանց արտաքին աստուածապաշտութեամբ Հպարտանում էին և ծերերի աւանդութիւնները խտուր կատարում՝ Հարցրեցին. «Մենք ինչ պէտք է անենք»: Յովհաննէսը քարոզում էր նոցա թէ՝ «ով որ երկու Հանգերձ ունի, թո՛ղ մէկը չունեցողին տայ. կերակուր ունեցողն ևս թո՛ղ նոյնպէս անէ:» Մաքսաւորները Փարիսեցոց պէս Հարցրեցին, և Յովհաննէս նոցա պատասխանեց. «Մի պահանջէք ժողովրդից այն, ինչ որ օրէնքը չէ Հրամայած»: Յետոյ զինուորները Հարցրեցին. «Մենք ինչ պէտք է անենք:» Յովհաննէս պատասխանեց թէ. «Գուք ո՛չ ոքին չզրկէք, ո՛չ ոքին չզրպարտէք և ձեր ռոճիկովը բաւականացէք:» Այն քարոզութիւնից լստոյ Յովհաննէս Յորդանան գետի մէջ մկրտում էր իւրեանց մեղքերը զգլացողներին:

Շատերը կարծում էին թէ մարգարէներից զուշակած Մեսիան կամ Քրիստոսը Յովհաննէսն է: Բայց նա ինքն ասում էր թէ. «Ես Քրիստոս չեմ, այլ Աստուած ինձ ուղարկեց Նորա առաջև, որ Նորա ճանապարհը տարածեմ:» Այս պատճառով Յովհաննէսը կոչվում է Տիրոջ Կարգաւոր:

ՅՅ. ՏԻՐՈՋ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՍԱՏԱՆԱՅԻՅ ՓՈՐՁՈՒԻԸ

Մատ. Գ. 13—17:

Մէկ անգամ Քրիստոս ուրիշ մարգկանց պէս Յովհաննէսի մօտ եկաւ և նրանից մկրտուեցաւ Յորդանան գետի մէջ: Մկրտուելուց լստոյ երկինքը բացուեցաւ, և Հոգին սուրբ աղաւնու կերպարանքով Քրիստոսի վերայ իջաւ և երկնքից

ձայն լսուեցաւ, թէ՝ «Գա է իմ սիրելի Որդին, որին Հաւանեցայ:» Այն ժամանակ Յովհաննէսը խմացաւ, թէ Քրիստոսը Աստուծոյ Որդին է և աշխարհիս փրկիչը:

Քրիստոս մկրտուելուց լստոյ անապատ դնաց, ուր քառասուն օր և քառասուն գիշեր ծոմ պահեց և աղօթքով

անցկացրեց: Քառասներորդ օրը նա զգաց մի այնպիսի քաղց, որը շատ անգամ մարդուն մեղանջել է տալիս: Սատանան ուղեց օգուտ քաղել այս փորձանքից և Քրիստոսին դալժակդեցնել գէպ 'ի չար զգացմունքը և զործերը՝ բայց չաջողեցաւ նորան այդ: Յիսուս Քրիստոս մերժեց իրանից սատանային և այն ժամանակ եկան Հրեշտակներն ու սկսան պաշտել նորան:

Եւ մի՛ տանիր դմեղ 'ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ 'ի չարէն:

34. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՁԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԵՐԱՅ ՏՈՒԱԾ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

Յով. Ա. 19—40. Գ. 22—30. Մատ. ԺԳ. 3—11

Քրիստոս՝ անապատի մէջ փորձուելուց լեռոյ Յորդանան գետի եզերքն եկաւ, ուր Յովհաննէսը մկրտում էր: Յովհաննէսը նրան տեսնելով՝ ասաց ժողովրդին. «Ահա՛ գառն Աստուծոյ, որ բառնայ զմեզս աշխարհի»՝ այսինքն՝ ահաւասիկ նա, որ իւր կեանքը բոլոր աշխարհիս մեզքի համար պիտի զոհէ: Յովհաննէսի աշակերտներից մի քանիսը Քրիստոսի լեռեից զնացին:

Քիչ ժամանակից լեռոյ Յովհաննէս տախտակեցաւ իւր քարոզութիւնները վերջացնել, որովհետեւ Քալիլիսացւոց Հերովդէս թագաւորին յանդիմանում էր այն պատճառով, որ նա իւր եղբօր կենդանութեան ժամանակը նորա կնոջ Հերովդիադայի Հետ ամուսնացաւ: Այս յանդիմանութեան համար չար Հերովդիադան շատ բարկացաւ և Հերովդէսին յորդորեց, որ Յովհաննէսին բանտարկէ, լեռոյ խնդրեց նաեւ, որ Յովհաննէս Մկրտչի գլուխը կտրել տայ:

35. ՅԻՍՈՒՍԸ ԳՆՈՒՄ Է ԳԱԼԻԼԵԱՅԻ ԿԱՆԱՅ ՔԱՎԱՔԸ ԼԱՐՍԱՆԻՔԻՆ

Յովն Բ. 1—11.

Յիսուսը, Յովհաննէսի իւր վերայ վկայութիւն տալուց լեռոյ, Քալիլիս գնաց: Այնտեղ Աստուածամօրը, նորան և նորա աշակերտներին՝ Կանայ քաղաքի մէջ հարստների հրաւիրեցին: Հարսանեաց խնջոյքի ժամանակ գինին պակասեցաւ: Աստուածամայրը՝ տեսնելով տանտիրոջ շփոթութիւնը, ասաց Յիսուսին, գինի չունին: Յիսուս պատասխան տալու նրան թէ՛ գեւ իմ ժամանակս չէ հասել, այսինքն՝ գեւ ժամանակը չէ, որ ցուց տամ իմ Աստուծային փառքը: Բայց Մարիամ հաստատ գիտէր, թէ իւր ողորմած որդին կ'օգնէ կարօտեալներին, փախն սրտ տաց ծառաներին: Ինչ որ ձեռք հրամայէ, կատարեցէք: Սենեակի մէջ եօթը մեծ քարեղէն ջրի ամաններ էին զրուած: Յիսուս հրամայեց որ նրանց ջրով լցնեն, լեռոյ այն ջուրը հիւրերին բաժանեն: Ծառաները նորա հրամանը կատարեցին և տեսան որ ամանների միջի ջուրը լաւ գինի է դարձել: Այս կերպով Յիսուս առաջին հրաշքը գործեց և աշակերտները հաւատացին իրեն:

Այդ առիթով Աստուածամայրը օգնութիւն ցուց տալու գէպի մարդիկ և եղաւ նոցա համար իւր որդուն բարեխօս: Այս պատճառով մենք գէպի նա գիմում ենք աղօթքներով իբրեւ գէպի մեր պաշտպանը և բարեխօսը, որ ամենայն ժամանակ օգնէ մեզ:

Ընկանիմք առաջի քա, Սուրբ Լատուածածին, և աղաչեմք

Ընկնում ենք քո առաջ, Սուրբ Լատուածածին, որ կոյսդ

զանաբառ զկոյսդ՝ բա-
րեխօսեա՛ս փանն ան-
ձանց մերոց և աղա-
շեա՛ս զմիածին Ար-
դիդ՝— փրկել զմեզ ՚ի
փորձութենէ և յամե-
նայն փառանդից մերոց:

ես անաբառ, բարե-
խօսութիւն արա՛ մեզ
Համար և խնդրիր Քո
միածին Արդուց, որ
ազատէ մեզ փորձան-
քից և ամէն տեսակ
փառանդներից:

36. ՅԻՍՈՒՍԸ ՔԱՐՈՉՈՒՄ Է ԹԷ ԻՆՔՆ Է ՔՐԻՍՏՈՍԸ

Մատ. Ա. 14—15.

Քրիստոսը իւր քարոզութիւնը Գալիլիայի մէջ սկսաւ: Մէկ
անգամ զնաց Նազարէթ քաղաքը, ուր մեծացել էր: Այն օրը
շաբաթ էր: Շաբաթ օրերը բոլոր Հրէայք ժողովարան էին
գնում: Ժողովարան ասվում էին այն տները՝ ուր նոքա Հա-
ւաքվում էին աղօթք անելու, Սաղմոս երգելու և Սուրբ Գիրք
կարդալու Համար: Քրիստոս ժողովարանը մտաւ, Նստի մար-
գարէի գիրքը առաւ և կարգաց այն տեղը, ուր Քրիստոսի
գործերի վերայ խօսում էր մարգարէն, և ասաց թէ՝ այս խօս-
քերը իմ վերայ կատարուեցան, որովհետեւ ես եմ Քրիստոսը,
այսինքն՝ Աստուծոյ օծեալը: Նազարէթի բնակիչները կասկա-
ծանքով լսում էին նորա խօսքերը: Այն ժամանակ Քրիստոս
ասաց նոցա. «Ընծարխոն եմ ասում ձեզ, թէ՛ ոչ մի մարգարէ
իւր գաւառի մէջ չի բնդունվում,» և լիշեցրեց նոցա թէ
ինչպէս երբեմն Աստուած Հեթանոսներին էր օգնում, իսկ
Խորալեւացիներին իւր օգնութիւնից զրկում: Ասողները զայ-
րացան Քրիստոսի վերայ այն քարոզութեան պատճառով:
Բռնեցին Նորան, քաղաքից դուրս Հանեցին և ուզում էին

մէկ ժաշուից վայր ձգել, բայց Նա նոցա միջից անցաւ զնաց:

Այնուհետեւ Յիսուս որ և իցէ մշտակալ բնակարան չու-
նէր, ուր կարողանար Հանգիստ գնել իւր զլուխը. ալ Հալ-
րենի աշխարհի զիւղերում և քաղաքներում շրջում էր և
ամենայն տեղ քարոզում էր թէ. «Ապաշխարեցէք, որովհետեւ
մօտեցել է երկնքի արքայութիւնը, Հաւատացէք աւետարանին
այսինքն փրկութեան աւետիքին.» յետոյ կանչում էր իւր մօտ
բոլոր զժրողգներին, և խոստանում էր նրանց Հանգստացնել:

Քրիստոս այսպէս սկսաւ մարդկանց փրկութեան Համար
ծառայել, իւր օրինակով մեզ ապրելու կերպ ցոյց տուաւ, իւր
քարոզութեամբը մեզ փրկութեան ճանապարհն էր ցուցանում
և չարչարուելով մարդկանց մեղքի Համար՝ ինքն իրան զոհ
էր մատուցանում: Մարգարէների խօսքերը կատարուեցան,
որովհետեւ մարդկանց մէջ երևեցաւ Աստուծոյ մարգարէն և
զառն Աստուծոյ որ իւր վերայ առաւ մարդկանց մեղքերը:

37. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱԿՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քիչ ժամանակում Քրիստոսի գործած Հրաշագործութիւն-
ների լուրը տարածուեցաւ Հրէաստանի մէջ, և ժողովուրդը
խուռն բազմութեամբ գնում էր Նորա լետեից: Նա իւր մէկ
խօսքով սատիկ փոթորկը դադարեցրեց, ջրի վերայով իրրե-
գետնի վերայ ման եկաւ, Հինգ Հացով և երկու ձկնով Հինգ
Հազար մարդ կերակրեց, և միայն Հրամայելով մեռած մարդ-
կանց յարութիւն տուաւ:

Դժբաղդ մարդիկ մեծ ուրախութեամբ Քրիստոսին մօ-
տենում էին, և ոչ մէկը առանց օգնութիւն և մխիթարու-
թիւն առնելու մօտից չէր հեռանում. կոյրերին լուսաւորում
էր, խուլներին լսողութիւն էր տալիս, անդամալուծներին

բժշկում էր, բորոտներին սրբում էր, դիւահարներին ազատում: Ամէն մարդու ընդունում էր իւր մօտ, ուրիշներից ատելի եղած մեղաւար և հեթանոս մարդիկ նրանից օգնութիւն էին գտնում: Մարդիկներից Նա միայն այս էր պահանջում, որ իրեն հաւատան: Բժշկուածներին արձակում էր այս խրատը տալով թէ՛ «այլ ևս մի մեղանչիր, որ աւելի վատ չլինի քեզ»:

Այս գործերով Քրիստոս արեւալէս ցոյց էր տալիս, որ երկրիս վերայ Աստուծոյ արքայութիւնը սկսուել է: Ժողովուրդներից շատերը հաւատում էին Քրիստոսի գործած հրաշքները տեսնելով, և ամէն կողմից առում էին թէ՛ մեծ մարգարէն երեւացել է մեր մէջ, Աստուած իւր Ժողովրդեան այցելութիւն է արել:

ՅՃ. ՔՐԻՍՏՈՍ ԾՈՎԻ ՎԵՐԱՅ ՓՈԹՈՐԻԿԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆՈՒՄ Է ԵՒ ԶՐԻ ՎԵՐԱՅ ՄԱՆ Է ԴԱՆԻՍ

Դուկ. Բ. 22—25. Յով. Զ. 18—21.

Մէկ անգամ Քրիստոս իւր աշակերտների հետ նստով մի ծովափի վերայից պիտի անցնէր: Ինքը նաւի լեռեւի կողմը քնել էր: Աստիկ հոգմ բարձրացաւ և ալիքներ վերկացան, այնպէս որ նաւը լքցուելու վերայ էր: Աշակերտները վախեցած զարթեցրին Քրիստոսին, ասելով. «Տէր, ահա մենք կորչում ենք, ազատիր մեզ»: Քրիստոս նոցա պատասխանեց. «Ի՞նչու այդպէս վախկոտ էք, թերահաւատներ»: Յետոյ վերկացաւ և փոթորիկին ու ալեկոծութեանը սատեց, իսկոյն հանգարտութիւն տիրեց: Ամէնքը դուրի մէջ ընկած հիանում էին և առում. «ով է սա, որ հոգմին և ջրին հրաման է տալիս և իրեն լուծ են»:

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները նստով գնում էին ծովափի վերայ, սաստիկ փոթորիկ վերկացաւ, և նոքա շատ վախեցան, որովհետեւ Յիսուս նոցա հետ չէր: Յանկարծ տեսան, որ մէկը ջրի վերայ մանգալով իրենց մօտն է գալիս, և չճանաչելով թէ Քրիստոսն է, սաստիկ վախեցած աղաղակեցին, թէ՛ «այս երևոյթ է»: Քրիստոս նոցա ահը տեսնելով, ասաց. «մի վախենաք, ես եմ»: Յետոյ նորա աշակերտներից մէկը, Պետրոս, ասաց. «Հրաման տուր, որ քեզ մօտ գամ ջրի վերայից» Քրիստոս խառտախանեց. «Եկ» և Պետրոս նաւից դուրս գալով՝ ջրի վերայ կանգնեցաւ և սկսաւ երթալ, բայց ծովափի ալեկոծութիւնը տեսնելով՝ վախեցաւ և քիչ մնաց, որ խեղդուէր, ուստի աղաղակեց. «Տէր, փրկիր ինձ»: Քրիստոս մօտեցաւ նորան, ձեռքից բռնեց և ասաց. «Ի՞նչու երկմտեցար, թերահաւատ»: Յետոյ երկուսն էլ նաւը մօտան, և իսկոյն հոգմը հանգարտուեցաւ:

39. ՀԻՆԳ ՀԱՅՈՎ ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԴՈՅ ԿԵՐԱԿԵԼԸ

Յովհ. 2. II—7.

Մէկ անգամ Քրիստոս ժողովրդին քարոզում էր և քարոզութիւնը մինչև երեկոյ տեւեց: Այս տեսնելով՝ աշակերտներն ասացին. «Տէր, այստեղ անապատ տեղ է և ժամանակը անցել է. ժողովրդին արձակիր, որ գիւղը երթան և իւրեանց համար կերակուր գնեն»: Քրիստոս հարցրեց նոցա. «Նայեցէք, տեսէք՝ քանի՛ հաց ունիք»: Աշակերտները պատասխանեցին թէ. «այստեղ մէկ տղայ կալ, որ հինգ հաց և երկու ձուկն ունի, բայց այն ինչպէս պիտի բաւականանայ այս բազմութեանը»: Քրիստոս հրամայեց որ այն հացերը և ձկները բերեն. առաւ հացը և ձուկը, օրհնեց, կտրեց և իւր աշակերտներին տուաւ, և նոքա կտոր կտոր բաժանեցին ժողովրդեան: Ամէնքը կերան և կշտացան, լիտոյ հացի կտորները հաւաքեցին, որով տասներկու գամբիւղ լցուեցաւ: Իսկ ժողովուրդը հինգ հազար հոգու չափ էին, բաց ՚ի կանանց և տղայոց: Նոքա այս հրաշքը տեսնելով, ուզում էին նորան իւրեանց աշխարհի վերայ թաղաւոր դնել, բայց նա թողեց նրանց ու գնաց:

Աղօթք ճաշից առաջ:

Աչք ամենեցուն ՚ի Քեզ, Տէր, յուսան և ՚Իսկ տաա կերակուր նոցա ՚ի ժամու: Բա նաա զձեռն Քո և

Ամենքի աչքերը գէպի Քեզ են նա յում, Տէր Աստուած մեր, և ՚Իսկ ես տալիս նրանց կերակուր ժա-

լցուցանես զամենև սեան քաղցրութեամբ կամօք քովք:

մանակին: Բաց ես անում Քո ձեռքը և լիացնում ես ամէն արարածներիդ Քո ողորմութեամբը:

Աղօթք ճաշից յետոյ:

Տէր Յիսուս, լցաք ՚ի բարութեանց քոց: Տացուք զոհովթիւն Տեառն Աստուծոյ մերոյ՝ Հօր և Արդոյ և Հօգւոյն սրբոյ: Լիութիւն սեղանոյս անշատ և աննուաղ աւրացէ Քրիստոս Աստուած մեր, որ բզմեզ կերակրեաց, Նրմա փառք յաիւտեանս ամէն:

Տէր Յիսուս, լիացանք Քո բարութիւնով: Արեմն շնորհակալ լինենք մեր Տէր Աստուծոյ՝ Հօրից, Արդուց և սուրբ Հոգուց: Քրիստոս մեր Աստուածը, որ մեզ այս կերակուրը տուեց, թող անապակաս անէ այս սեղանի լիութիւնը: Նրան է վա յելում փառքը յաիւտեանս ամէն:

40. ԳՐԻՍՏՈՍ ԱՅՐԻ ԿՆՈՋ ՈՐԴՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Է ՏԱԼԻՍ

Ղուկ. է. 12—17.

Մէկ անգամ Քրիստոս Նալին քաղաքն էր մտնում. քաղաքի զրան մօտ տեսաւ, որ մէկ երկտասարդ տանում էին

թաղելու. մեռեալը մի այլի կնոջ միամօր որդի էր: Խղճաց գոգացող մօր վերայ և ասաց մեռեալին. «Մանուկ դու, քեզ եմ հրամայում, վեր կաց:» Ննջեցեալը վերկացաւ, նստեց և ոկսաւ խօսիլ: Ժողովուրդը փառք էր տալիս Աստուծուն և ամէն կողմից ասում էին. «մեր մէջ մի մեծ մարգարէ լալտեալ է, Աստուած այցելութիւն արաւ իւր ժողովրդեան»:

41. ՔՐԻՍՏՈՍ ԲՃՇԿՈՒՄ Է ԱՆԴԱՄԱՆՈՒԹԻՆ

Մատ. Բ. 3. Դուկ. Ե. 18.

Մէկ անգամ Քրիստոս Կափառնաում քաղաքը գնաց և մէկ տուն մտաւ, ուր նորա մօտ այնքան ժողովուրդ հաւաքուեցան, որ դրան մօտն անգամ տեղ չկար: Քրիստոս Աստուածային վարդապետութեամբ քարոզում էր ժողովրդեան: Այն ժամանակ նորա մօտ բերում էին մէկ անդամալոյծ, որին չորս մարդ վերցրել էր, բայց ժողովրդի բազմութեան սլառճառով անհնար լինելով տուն մտցնել, տան կտուրը բարձրացան, և առաստաղը քանդելով անդամալոյծը մահճի մէջ գրուած Քրիստոսի առաջ իջուցին: Քրիստոս տեսնելով նոցա հաւատքը, ասաց անդամալուծին. «Ներուած լինին մեղքերդ»: Դպիրները մտածում էին իրենք իրենց մէջ և ասում. «Աս ինչու է հայհոյում. Աստուծուց զատ ով կարող է մեղքերի թողութիւն տալ»: Քրիստոս՝ իմանալով նոցա միտքը, հարցրեց նոցա թէ. «Այս երկու խօսքերից մըը աւելի հեշտ է ասելը՝ ներուած լինին մեղքերդ ասելը, թէ վեր կաց և գնա: Բայց որպէս զի իմանաք, թէ մարդու Որդին իրաւունք ունի աշխարհիս մէջ մեղքերին թողութիւն տալու՝ քեզ եմ ասում (անդամալուծին), վեր կաց, անկողինդ առ և տունդ գնա»: Հիւանդն իսկոյն վեր կացաւ, առաւ անկողինը և գնաց: Ամէնքն աղաղակում էին. «ալսպիտի հրաշալի բան երբէք չենք տեսել»:

42. ՔՐԻՍՏՈՍ ԲՃՇԿՈՒՄ Է ԴԻԴԱՆԱԼՈՒԹԻՆ

Դուկ. Բ. 26—39.

Մէկ անգամ Քրիստոս իւր աշակերտների հետ Գերգեսացուց երկիրը գնաց, որի մօտերը գերեզմանի շատ այրեր (մողարաններ) կային: Այն այրերի մէջ բնակվում էր մէկ դիւահար, որ ամէնքի սրտի մէջ ահ ու երկիւղ էր ձգել: Շատ անգամ փորձել էին որ նրան կապեն, բայց նա դիւահարութեան կատաղութեան ժամանակ կատրատում էր շղթաները, քաշվում էր այլի մօլթ տեղերը, գիշեր ցերեկ աղաղակում էր և քարէ քար խփուելով ինքն իրան վիրաւորում էր: Քրիստոս՝ երբ այնտեղ հասաւ, դիւահարը նորա գիմացը դուրս եկաւ աղաղակելով. «Քրիստոս Որդի Աստուծոյ, դու ինձ հետ ինչ գործ ունիս, աղաչում եմ քեզ՝ ինձ մի չարչարիր»: Քրիստոս հրամայեց չար հոգուն, որ նորա միջից դուրս գայ և հարցրեց. «անունդ ինչ է»: Սատանան դիւահարի բերանով պատասխանեց. «անունս լէգէոն է, որովհետեւ մենք շատ ենք»: Եւ գեւերը սկսան խնդրել Քրիստոսից, որ հրաման տայ իրենց խոզերի երամակի մէջ մտնելու: Քրիստոս թոյլ տուաւ նոցա, և իսկոյն բոլոր խոզերը ծավր թափուեցան ու խեղդուեցան: Հովիւները ահ ու դողով քաղաք վախան, իսկ դիւահարը իւր առողջանալը զգալով, Քրիստոսի առաջ նստաւ և նորա քարոզութիւնները լսում էր:

Մի օր ևս մէկ մարդ բերաւ իւր սրգուն Քրիստոսի մօտ, որ դիւահարութիւնից ազատէ. Յիսուսին չգտնելով, նորա աշակերտներին խնդրեց, որ այն հիւանդին առողջացնեն: Աշակերտները չկարողացան գեւին հալածել: Այն միջոցին Քրիստոս եկաւ: Դիւահարի հայրը տեսնելով նորան, ոտքի տակն քնկաւ և ասաց. «Տէր, օգնիր իմ սրգուն, որ լուանոտութիւն

ունի և սաստիկ հիւանդանում է, երբեմն կրակի մէջ է ընկնում և երբեմն ջրի մէջ: Այսպէս ահա ՚ի ծնէ հիւանդ է: Եւ նորան քո աշակերտների մօտ բերի, բայց նոքա չկարողացան առողջացնել»: Քրիստոսի մօտ բերին հիւանդին, որ յանկարծ փրփրելով սկսաւ գետին խփուիլ և թաւալիլ. իսկ հայրը աղաղակում էր. «Տէր, խղճա՛ և օգնիր մեզ»: Քրիստոս գլթալով նորա վերայ, ասաց. եթէ հաւատում ես, որ կարող եմ բժշկել, որդիդ կըբժշկուի»: Խեղճ հայրը արտասուակից աչքերով ասաց, «Տէր, հաւատում եմ, օգնիր անհաւատութեանս»: Այն ժամանակ Քրիստոս ասաց. «չար և խուլ ոգի, քեզ հրամայում եմ, որ դուրս գաս և այսուհետեւ դորա մէջ չմտնես», և մէկէն չար ոգին մանկան միջից դուրս եկաւ: Քրիստոսի առանձին եղած ժամանակը, աշակերտները հարցրեցին թէ՝ «մենք ի՞նչու չկարողացանք դեին հանել»: Քրիստոս նոցա պատասխանեց թէ՝ «ձեր չկարողանալու պատճառը ձեր անհաւատութիւնն է, որովհետեւ այդ տեսակ դեւերը միայն աղօթքով և պահքով են հալածվում»:

43. ՔՐԻՍՏՈՍ ԲԺՇԿՈՒՄ Է Ի ԾՆԷ ԿՈՒՐԻՆ

Յով. Թ. 1—17.

Քրիստոս Երուսաղէմի մէջ մէկ անգամ ՚ի ծնէ կոյր մարդու պատահեցաւ, որ ողորմութիւն էր խնդրում: Հրէայք այնպիսի կարծիք ունէին թէ՝ մարդուս պատահած ամենայն դժբաղդութիւնքը իւր մեղքի պատիժ են: Իսկ եթէ փոքր տղայոց պատահէր դժբաղդութիւնը, կարծում էին թէ նորա ծնողաց մեղքի պատիժն է: Քրիստոսի աշակերտներն ևս այն մտքին էին, և տեսնելով ՚ի ծնէ կոյր մարդուն, հարցրեցին Քրիստոսին. «Սա իւր, թէ ծնողաց մեղքի համար կոյր ծնուած

է»: Քրիստոս պատասխանեց. «Ա՛յ իւր մեղքի և ո՛չ իւր ծնողաց մեղքի համար է, բայց այն պատճառով կոյր է ծնուել, որ Աստուծոյ հրաշալի գործերը լայտնուին»: Այս ասելով՝ գետնի վերայ թքեց, կաւ շինեց և կոյրի աչքերին քսելով, հրամայեց որ երթալ Սելովամ աւազանի մէջ լուանայ: Կոյրը կատարեց այս հրամանը և աչքերը բացուած, լեւո գարձաւ այնտեղից:

44. ՏԱՍՆ ԲՈՐՈՏՆԵՐԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆ

Յով. Թ. 11—19.

Քրիստոս մի գիւղ մտնելով, տասն բորոտների պատահեցաւ (որ փոխադրական և անբուժելի ցաւ ունէին): Նոցանից ինն հոգի Հրէայ էին, իսկ մինը Սամարացի: Երբ հեռուից տեսան Քրիստոսին, աղաղակեցին. «Վարդապետ, օգնիր մեզ»: Քրիստոս տեսնելով նոցա հաւատքը, ասաց «Գնացէք, ցուց տուէք ձեր անձը քահանային»: Այս բանս ասաց այն պատճառով, որ Հրէից մէջ օրէնք կար, որ բորոտութիւնից առողջացող մարդը պէտք է յայտնուէր քահանային և շնորհակալութեան գոհ մատուցանէր: Այս պատճառով բորոտի քահանայի մօտ երթալը առողջանալու նշան էր: Բորոտները գնացին և ճանապարհին առողջացան: Բայց ինն Հրէայք մոռացան այն բարեբարութիւն անողին, և միայն Սամարացին եկաւ Քրիստոսին շնորհակալութիւն մատուցանելու: Քրիստոս իւր աշակերտների առաջ և ցուց տուաւ Սամարացուն և ասաց. «այս Սամարացին, որ աղանդաւոր է համարվում, աւելի լաւ է Հրէաներից, որ իւրեանց արգարութեան վերայ պարճենում են»: Եւ ապա Սամարացուն դառնալով, ասաց. «Ճէ՛ որ տասն հոգի առողջացան, այժմ իննը հոգին ուր են. ինչու նոքա չվերադարձան փառք տալու Աստուծուն»: Եւ ապա ասաց նորան. «Գնա՛, հաւատքդ փրկեց քեզ»:

45. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քրիստոս ժողովրդեան մէջ քարոզած ժամանակ տեսնւում էր, թէ Աստուած այն ողորմած Հայրն է, որ երկրի վերայ Հոտատեց իւր արքայութիւնը և իւր մօտ ընդունում է բոլոր ապաշխարող մեղաւորներին: Նաև քարոզում էր, թէ ինչպէս կարելի է մտնել երկնքի արքայութիւնը, թէ ինչպէս պէտք է կատարել Աստուծոյ կամքը, և թէ որչափ պէտք է հոգս տնել աշխարհիս բարեքների վերայ: Իրեն համար տեսնւում էր, թէ Աստուծոյ որդին է, և թէ պիտի չարչարուի մարդկանց համար, թէ իւր փոխանակ պիտի ուղարկէ մխիթարիչ սուրբ Հոգին, և թէ կրկին փառքով պիտի գոյ կենդանի և մեռած մարդիկներին գտնելու:

Քրիստոս ամենայն տեղ քարոզում էր՝ թէ ծովի եզերքին, թէ գաշտի մէջ, թէ լեռների ստորտանների մօտ, թէ մասնաւոր տներում ու ժողովարաններում և նայն իսկ տաճարի մէջ: Երբեմն բացայայտ կերպով էր քարոզում և երբեմն առականքով կամ ալլարանութիւններով: Քրիստոս առականքով այն նպատակով էր խօսում, որ ուսում չունեցող ժողովուրդը լաւ հասկանայ: Ժողովուրդը Քրիստոսի քարոզութիւնները լսելով, զարմանում էին և նորա համար տեսնւում էին թէ՛ «ոչ մի մարդ սորա նման իմաստութեամբ խօսած չէ»:

46. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՂՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՍՅ

Մատ. Թ. 10—13. Ղուկ. Ժ. 11—32.

Քրիստոս քարոզում էր, թէ՛ Հայրն Աստուած Ողորմած է, և ուրախութեամբ ընդունում է իրեն զիմող ամենայն ապաշխարող մարդիկներին:

Մէկ անգամ փարիսեցիք հարցրեցին Քրիստոսի աշակերտներին թէ՛ «ի՞նչու ձեր վարդապետը մեղաւոր մարդկանց հետ ուտում է և խմում»: Քրիստոս նորանց պատասխանեց թէ՛ «առողջներին բժիշկ հարկուօր չէ, այլ հիւանդներին: Ես եկել եմ ոչ թէ արդարներին դէպի ապաշխարութիւն կոչելու, այլ մեղաւորներին»: Քրիստոս ուզելով որ իւր վարդապետութիւնը ժողովուրդը լաւ հասկանայ, անառակ որդու առակը

պատմեց նացա, թէ՛ «մի մարդ երկու որդի ունէր, փոքր որդին իւր հօրեցը խնդրեց հալըական ոտացուածքից իրեն բնկած բաժինը, և հօր տանիցը հեռանալով, հեռու աշխարհ գնաց: Այնտեղ փառնեց իւր բոլոր ունեցածը և բոլորովին աղքատութեան մէջ ընկաւ: Այն աշխարհքը ուժ բնկաւ և առաւել որդին իւր աղքատութեան պատճառով մէկի մօտ

ծառայութեան մտաւ, որ նորա խողերը արածացնէ: Սաստիկ կարօտութեան ժամանակ չիշեց Հօր տունը, և միտքը դրաւ՝ որ երթայ և իւր Հօր մօտ մշակութիւն անէ: Հայրը մեծ ուրախութեամբ ընդունեց նրան իբրեւ որդի, և այդ պատճառով մեծ խնջուք արաւ: Այն միջոցին նորա մեծ որդին դաշտից դարձաւ և երգերի ձայն լսելով տան մէջ, հարցրեց թէ՝ «այս ինչ ուրախութիւն է»: Պատասխանեցին թէ՝ «եղբայրդ եկաւ և հայրդ նորան ողջ և առողջ տեսնելու համար մեծ խնջուք է պատրաստել»: Մեծ որդին նեղացաւ և չէր ուզում տուն մտնել: Հայրը դուքս եկաւ, որ նրան ներս կանչէ. բայց նա պատասխանեց. «Դու երբէք մի ուլ գոնէ ինձ չտուիր, որ բարեկամներիս հետ ուրախանայի, իսկ այդ որդուդ համար մորթեցիր պարարտ եզը, որ բոլոր ունեցածդ անառակութեամբ վատնեց»: Հայրը պատասխանեց նրան. «որդեակ, դու միշտ մօտս ես, և բոլոր ունեցածս քոնն է. իսկ այս եղբայրդ որ մեռած էր, կենդանացաւ, ինչպէս չուրախանամ սորա վերայ»:

Հայր ասելով՝ Աստուած պիտի իմանանք, փոքր որդին մեղաւոր մարդն է, մեծ որդին օրինապահն է, որ իւր բարի գործերով պարծենում է:

Քրիստոս մեզ իրաւունք տուաւ Աստուծուն մեզ Հայր անուանելու. այս պատճառով մենք Աստուծուն աղօթք անելու ժամանակ նրան երկնաւոր Հայր ենք կոչում, և նրանով չայտնում ենք, թէ նորա հայրական խնամքին ապաւինած ենք, և ցանկանում ենք նորա կամքը կատարել այնպէս, ինչպէս որ երկնքում հրեշտակները կատարում են:

Հայր մեր, որ յերկինս ես:

47. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԹԷ ՄԱՐԴԻԿ ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎԱՐՈՒՆ ԱՐ ՍՐԺԱՆԻ ԼԻՆԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻՔ ԿՈՉՈՒԵԼՈՒ. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ՕՐՀՆՈՒՄ Է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ Մատ. Ե. 2—16, 48. Դուկ. 2. 20—26, 36. Դուկ. ԺԲ. 15—17.

Քրիստոս ասաց իւր աշակերտներին թէ՝ «ոգորմած և կատարեալ եղէք ձեր երկնաւոր Հօր նման»:

Իւր կեանքի մէջ մի օրինակ տուաւ, որին մարդիկ պիտի հետևեն, և երանելի (բարեբաղդ, Աստուծոյ արքայութեան արժանի) անուանեց այն մարդկանց, որոնք նորա օրինակին են հետևում: Նա հեզ էր և սրտով խոնարհ և մարդկանց մեղքի վերայ արտասովում էր: Արդար ու ողորմած էր, և սրտով այնպէս մաքուր էր, որ ամենևին մեղք չուներ: Ոչ մէկի գէմ թշնամութիւն չուներ: Կային մարդիք, որ նրան ատում էին և հալածում և մինչև իսկ զրպարտում էին, բայց նա համբերում էր բոլոր զրպարտութիւններին և աղօթում էր թշնամիների համար: Քրիստոս ասաց. «Երանի հոգով աղքատներին (այսինքն՝ նոցա, որ իւրեանց պահասութիւնները ճանաչում են և իրենք իրենց մեղաւոր են համարում), որովհետև երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն: Երանի սգաւորներին, (որ լաց են լինում և ցաւում են իւրեանց մեղքի համար), որովհետև նոքա պիտի մխիթարուին: Երանի հեզ մարդկանց (որ ոչ իրենք են բարկանում և ոչ ուրիշներին բարկանալու պատճառ են լինում), որովհետև նոքա պիտի ժառանգեն երկիրը: Երանի նորանց, որոնք արդարութեան համար քաղցած ու ծարաւ են (որ արգարութիւնը այնպէս են սիրում, ինչպէս քաղցած մարդը կերակուրը), որովհետև նոքա պիտի կշտանան: Երանի ողորմութիւն տուող մարդկանց, որովհետև նոքա ևս ողորմութիւն

պիտի գտնեն: Երանի մաքուր սիրտ ունեցողներին, որովհետեւ նոքա Աստուծուն պիտի տեսնեն: Երանի խաղաղարար մարդկանց (որ իրենք չեն կռվում, և աշխատում են ուրիշներին հաշտեցնել), որովհետեւ նոքա Աստուծոյ որդիք պիտի կոչուին: Երանի արդարութեան համար հալածուող մարդկանց, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը նոքա պիտի ժառանգեն: Երանի ձեզ, երբ իմ պատճառով ձեր վերայ ամեն տեսակ բամբասանք կ'անեն. խնդացէք, ուրախացէք, որովհետեւ երկնքում ձեր վարձքը շատ կըլինի: Դուք էք աշխարհիւ լոյսը, ուրեմն, թող ձեր լոյսը այնպէս լուսաւորէ (այսինքն՝ այնպէս կեանք անցկացրէք) մարդկանց առաջ, որ նոքա տեսնեն ձեր բարի գործերը և փառք տան ձեր երկնաւոր Հօրը: Քրիստոս ուրիշ մի օրինակ ևս ցոյց տուաւ, որին մենք պիտի հետեւենք երկնքի արքայութեանը հասնելու համար: Նորա մօտ մի անգամ բերին շատ մանուկներ, որ ձեռք դնէ նոցա վերայ և օրհնէ: Քրիստոսի աշակերտները, կարծելով թէ տղայքը անարժան են նորա օրհնութեանը, և որպէս զի նոքա իւրեանց վարդապետին նեղութիւն չտան՝ չէին թողնում, որ տղայքը Քրիստոսին մօտենան: Քրիստոս այս տեսնելով՝ բարկացաւ և ասաց իւր աշակերտներին. «Թողէք այդ մանուկներին և մի արգելէք դոցա ինձ մօտ գալ, որովհետեւ դոցա նմաններին է երկնքի արքայութիւնը: Ծշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ ո՛վ որ տղայի պէս չի ընդունիլ երկնքի արքայութիւնը, կարող չէ նորա մէջ մտնել»: Յետոյ մանուկներին դիրկն առաւ, ձեռքը դրաւ նոցա վերայ և օրհնեց նրանց:

Մենք ինչպէս Աստուծոյ որդիք, պէտքէ աշխատենք Աստուծոյ անունը փառաւորել, բայց շատ անգամ չար գործերով Աստուծոյ անունը անպատվում ենք անհաւատ մարդկանց առաջ: Այս պատճառով օգնութիւն ենք խնդրում Աստուծուց օրբութեամբ ապրելու համար, այնպէս որ ուրիշ մարդիք ևս, տեսնելով մեր բարի գործերը, փառք տան մեք

Երկնաւոր Հօրը, սրի համար էլ ասում ենք աղօթելով. «Սուրբ Էջիպ անուհի հայ»:

48. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԻՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՎԵՐԱՅ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մատ. Ժ. 4-9. 19-32. 36-43.

Քրիստոս քարոզում էր, թէ իւր թագաւորութիւնը (այսինքն՝ իրեն հաւատացող ժողովուրդը) պիտի տարածուի բոլոր ազգերի մէջ, և մինչև վերջին դատաստանի օրը այն թագաւորութեան մէջ արդար և մեղաւոր մարդիկ միասին պէտք է լինին: Քրիստոս թագաւորի հարսանիքի համար պատրաստուած խնջոյքի առակով սովբեցրեց, թէ իւր արքայութիւնը Հրէաներից զատ Հեթանոսներն ևս պիտի ժառանգեն— և այսպէս ասաց. «Թագաւորի մէկը խնջոյք պատրաստեց իւր որդու հարսանիքի համար և շատ մարդիք հրաւիրեց: Երբ ամեն բան պատրաստ էր, ուղարկեց իւր ծառաներին, որ հրաւիրեալներին կանչեն. բայց նոքա չկամեցան գալ, և թագաւորի ծառաներից ոմանց ծեծեցին: Թագաւորը բարկանալով՝ նոցա գէմ զօրք ուղարկեց, իւր ծառաների սպանողներին կոտորեց, այլեւ տալով նոցա քաղաքները, և հրամայեց՝ որ խնջոյքի հրաւիրեն բոլոր այն մարդկանց, որոնց կըզտնեն քաղաքից դուրս և ճանապարհի վերայ»: Եւ

Թագաւորն է Աստուած, թագաւորի որդին է Յիսուս Քրիստոս, քաղաքն է Հրէից թագաւորութիւնը, հարսանիքի հրաւիրեալներն են Արրահամի սերունդ՝ Հրէաները, թագաւորի ծառաներն են քահանաները, մարդարեւները, քաղաքից դուրս և ճանապարհների վերայ եղածներն են Հեթանոսները, որ մոլորուած էին կռապաշտութեան և մեղքի մէջ: Այս

առակից հասկանում ենք, թէ Աստուած Հրէից փոխանակ իւր արքայութեան մէջ ընդունեց հեթանոսներին, որոնք իրեն չէին հաւատում:

Սովորեցրեց թէ Աստուծոյ արքայութեան մէջ մինչև վերջին դատաստանի օրը մեղաւորներ ևս պիտի ապրին արդարեւրի հետ: Քրիստոս ցորենի և որոմի առակով ասաց. «Երկնքի արքայութիւնը նմանում է այն մարդուն, որ արտի մէջ լաւ սերմ սերմանեց, բայց լետու նորա մէջ ցորենի հետ որոմն ևս բուսաւ: Ծառայք իւրեանց տիրոջ մօտ եկան և ասացին. «Տէր, դու լաւ սերմն ցանեցիր, որոմը որտեղից բուսաւ.» Տէրը պատասխանեց. «Թշնամի մարդու արած բան է այդ.» Ծառայքն ասացին. «Կ'ուզեն գնանք որոմը քաղենք:» Բայց Տէրը պատասխանեց. «Ո՛չ, չլինի թէ որոմի հետ ցորենն ևս քաղէք, թողէք ցորենի հետ որոմն ևս աճի մեծանայ մինչև հնձի ժամանակը: Հնձի ժամանակ հնձողները ցորենը շտեմարանի մէջ կը հաւաքեն, իսկ որոմը կ'ալրեն»:

Քրիստոս այս առակը իւր աշակերտներին այսպէս բացատրեց. «Բարի սերմն ցանողը—Մարդիկ Որդին է. (Քրիստոս ինքն իրեն անուանում էր որդի մարդայ). դաշտը—աշխարհս է. քարի սերմը արքայութեան որդիքն են. որոմը ցանող թշնամին—սատանան է: Հունձը—աշխարհիս վերջն է. իսկ հնձողները—Հրեշտակներն են: Ինչպէս որ Հնձից լետու որոմը կ'ալրեն, այնպէս ևս աշխարհիս վերջը պիտի լինի: Մարդիկ Որդին իւր Հրեշտակներին կ'ուզարկէ, որ կը հաւաքեն նորա արքայութեան միջից այն բոլոր մարդկանց, որոնք անօրէնութիւն են գործել, նրանց գեհեմի կրակի մէջ կը ձգեն, ուր նորա պիտի լան և ատամները կը ճտեն: Իսկ արդարեւրը արեգակի նման երկնքի արքայութեան մէջ պիտի փայլին»:

Քրիստոս բոլոր իրեն հաւատացողներին ընդունեց իւր երկրիս վերայ հաստատուած արքայութեան մէջ. բայց մենք շատ անգամ մեր չար գործերի պատճառով այն արքայութեան

թիւնից դուրս ենք գալիս, սատանայի ծառայ ենք դառնում և զրկվում ենք Քրիստոսի արքայութիւնից: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ օգնէ մեզ նորա արքայութեան մէջ մնալու և թագաւորի նման մեր վերայ իշխէ, և աղօթելով ասում ենք. «Եփէսյէ աղօթողիւնս 40»:

49. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՐ- ԿՍԻՈՐ ԵՆ ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՔ

Թատ. ԺԳ. 4—9. 19—32. 36—43.

Քրիստոսը ուսուցանում էր, թէ այն մարդը միայն փրկութիւն կը գտնէ, ով որ բոլոր սրտով կ'ընդունի իւր քարոզութիւնը և կը կատարէ, այսինքն՝ նա միայն կը փրկուի, ով որ իրեն կը հաւատայ և իւր հաւատը ցոյց կը տայ բարի գործերով: Այս բանը Քրիստոս բացատրեց սերմանացանի և քարի վերայ տուն շինողի առակներով: Ասելով թէ՝ «Ահա սերմանացանը դուրս եկաւ սերմանելու. սերմերից ոմանք ճանապարհի վերայ ընկան և պտուղ չբերին, որովհետեւ անցնող քարձողներից ոտնակոխ եղան ու թռչունները նրանց կերան: Ոմանք քարոտ տեղ ընկան, և արմատ բռնեցին, բայց որովհետեւ արմատը ամրանալու տեղ չունէր, չորացան: Ոմանք փշերի մէջ ընկան, ծլեցան, բուսան և փշերից խեղդուեցան: Ոմանք ևս լաւ հողի վերայ ընկան և առատ պտուղ տուին»:

Սերմանացանը Քրիստոսն է. սերմը—նորա քարոզութիւնն է. հողը—մարդու հոգին է: Ոտքի տակ ընկնող սերմերը—կը նշանակեն անհոգ և անուշադիր մարդկանց հոգիքը. քարոտ հողը—կը նշանակէ թեթեամիտ մարդկանց հոգիքը, որ ուրախութեամբ ընդունում են նորա քարոզութիւնը, բայց վտանգ և նեղութիւն հասնելուն պէս մէկէն թողնում են նորան: Փշերով շրջապատուած հողը օրինակ է այն մարդուն,

որ զբաղուած է կենսական հոգսերով, որով նորա միջի բարի գործերը խեղդովում են: Բարի հոգն է ուշադիր մարդու հոգին, որ ազատ և հեռու է օւնայնութիւններից: Նա Աստուծոյ խօսքը կ'ընդունէ և իւր բարի գործերին պտուղներ կրբերէ:

«Ամէն մարդ, որ ինձ կոչում է Տէր, Տէր, կարող չէ երկնքի արքայութիւնը մտնել. բայց նա միայն արքայութեան արժանի կը լինի, ո՞վ որ իմ երկնաւոր հօրս կամքը կը կատարէ: Այն մարդը, որ իմ խօսքերս լսում է և չէ կատարում, նման է այն անմիտ մարդուն, որ իւր տունը շինեց աւազի վերայ. (այսինքն՝ առանց ամսւր հիմքի): Անձրև եկաւ, գետերը դուրս եկան ափերից, քամին փչեց և տունը քանդուեցաւ: Իսկ այն մարդը, որ իմ խօսքերս լսում է և կատարում, նման է այն իմաստուն մարդուն, որ իւր տունը քարի վերայ շինեց, և ոչ քամին և ոչ ջուրը չկարողացան նորան կործանել»:

Աստուծոյ երկրաւոր արքայութեան մէջ տարբերութիւն մեծնելուց լեռոյ նորա երկնաւոր արքայութիւնը մանելու համար պէտք է հնազանդուինք Աստուծոյ կամքին: Այս պատճառով խնդրում ենք Աստուծուց, որ օգնէ մեզ կատարել իւր սուրբ կամքը այնպէս, ինչպէս որ հրեշտակները կատարում են երկնքում, և ասում ենք. «Եղիցի Կոհ Գո, որպէս յերկինս և յերկրի»:

50. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մատ. ԻԲ. 35—40. է. 12.

Օրէնսդէս մարդու մէկը հարցրեց Քրիստոսին թէ՝ «Օրէնքի մէջ ամենամեծ պատուիրանը որն է»: Քրիստոս պատաս-

խանեց. «Սիրիր քս Տէր Աստուծուն բոլոր հոգովդ, բոլոր սրտովդ և բոլոր մաքովդ: Ահա սա է մեծ և առաջին պատուիրանը: Երկրորդն ևս սորա նման է. Սիրիր ընկերոջդ քո անձիդ պէս: Այս երկու պատուիրանքի վերայ հաստատուած են բոլոր օրէնքները և մարգարէութիւնները:» (Հրէայք օրէնք էին անուանում Մովսիսի գրքերը, իսկ մարգարէութիւն անուանում էին միւս մարգարէների գրուածքները):

Մէկ անգամ ևս ասաց. «Ինչպէս որ ուզում էք, որ մարդիկ ձեզ հետ վարուին, այնպէս և դուք նոցա հետ վարուեցէք, որովհետեւ այս իսկ են օրէնքները և մարգարէութիւնները»: Աւրեմն Աստուծուն և ընկերներին սիրելու մէջ պարունակվում են բոլոր օրէնքները:

51. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԹԵ՛Ն Ո՞Վ Է ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Ղուկ. Ժ. 29—37. Մատ. Ե. 43—48.

Օրէնսդէս մարդու մէկը հարցրեց Քրիստոսին թէ՝ «Ո՞վ է իմ ընկերս»: Քրիստոս այն խօսքին պատասխանելով, ողորմած Սամարացու առաջը պատմեց. «Մարդու մէկը զբնում էր Երուսաղէմից Երիքով. ճանապարհին նորա վերայ աւազակներ յարձակուեցան, ծեծեցին նորան, կողոպտեցին և կիսամեռ ձգեցին գնացին: Պատահեցաւ որ այն ճանապարհի մօտով անցկացաւ մի քահանայ, նա թէև տեսաւ այն գրգռաղդ մարդուն, բայց առանց նրան օգնելու անցկացաւ գնաց: Նոյն ճանապարհով անցկացաւ մի Ղևտացի. նա ևս նոյն կերպով վարուեցաւ: Յետոյ անցնում էր մի Սամարացի: Սա տեսնելով այն վիրաւորեալ մարդուն, նորա վերքերը փաթաթեց, իւր իշի վերայ դրաւ, պանդոկը տարաւ, և պանդոկից

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОССТАНОВЛЕНИЯ
Академия Наук
СССР

հեռանալու ժամանակ՝ պանդոկատներն փող տոկէց ու խնդրեց
որ հոգնա ունենալ ի հիւանդի վերաքաւասաց. «Եթէ կաւելի
ծախք պանես, իջեմ դառնալու ժամանակ կը վճարեմ քեզ:»
Ուրեմն այն երեք մարդկանց միջից վիրաւորեալ մարդու
ընկերն ով էր հարցրեց Քրիստոս: Օրէնսդէտը պատասխանեց.
«Իհ հարկէն ա, որ օգնեց նրան»: Քրիստոս ասաց. «Ուրեմն
զնա, և դու ել աշակէս արա»: (այսինքն՝ օգնիր ամենայն
կարօտեալներին, և մի որոշիր թէ նա քո ընկերն է, թէ ոտար):
Ապա Քրիստոս սովորեցնելով թէ՛ ինչպէս պէտք է վարուինք
մերն ի թշնամիներին հետ, որ մեզ չար են կամենում, ասաց.
«Սիրեցէք ձեր թշնամիներին, բարի արէք ձեզ ատողներին և
աղօթք արէք նոցա համար, որ ձեզ նեղացնում են և հալա-
ծում, այս կերպով ձեր նրկնաւոր Հօր որդի կը լինիք, որով
հետեւ նա իւր արեգակը ծագում է արգարներին և մեղաւոր-
ներին վերայ և անձրեւը ուղարկում է չար և բարի մարդ-
կանց համար:»

52. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԴՄԱՆ ՎԵՐԱՅ

Ինչ որ միտաւորացիները պատմում են իրենց տոգորման մասին,
որպէս իրենց անհատական Մատ. Ե. 33—37. առիթով հարցնում են,
որ զիստ արքային բնութագրող զեմաւորութեան ծան-
ոթութիւն Օրէնսդէտները ուղղութեամբ քարոզում էին, թէ երգում
պէտք է կատարել: Բայց ասում էին թէ երգումը երկու տե-
սակ է. մէկը՝ դիւանաւոր և միւսը՝ աննշան. կարծում էին, թէ
աննշան երգումը կարելի է զանց առնել առանց մեղքի
մէջ ընկնելու: Քրիստոս քարոզում էր. «Հին ժամանակուալ
մարդկանց պատուիրած էր թէ՛ սուտ երգումն մի անիր, այլ
կատարիր երգումը Աստուծոյ առաջ: Բայց ես ասում եմ ձեզ.
ամենեւին երգումն մի անէք, ոչ երկնքով, որովհետեւ Աստու-
ծոյ աթոռն է, ոչ երկրով, որովհետեւ Աստուծոյ ոտքի պա-

տուանդանն է. ոչ երուսաղէմով, որովհետեւ մեծ թագաւորի
քաղաք է, և ոչ չախկաղ լիւսով, որովհետեւ մագերիցդ մինն
անգամ չես կարող մպիտակացնել կամ սեռացնել: Բայց ձեր
խօսքն թող լինի այն — այն և ոչ — ոչ սորանից պաւլին
չարիցն է: (Այսինքն՝ անվարձական խօսակցութեան մէջ երգու-
մըն մի անէք, այլ միայն խիստ հարկաւոր եղած տեղը):»

Եւ ինչ որ միտաւորացիները պատմում են իրենց տոգորման մասին,
որպէս իրենց անհատական Մատ. Ե. 33—37. առիթով հարցնում են,
որ զիստ արքային բնութագրող զեմաւորութեան ծան-
ոթութիւն Օրէնսդէտները ուղղութեամբ քարոզում էին, թէ երգում
պէտք է կատարել: Բայց ասում էին թէ երգումը երկու տե-
սակ է. մէկը՝ դիւանաւոր և միւսը՝ աննշան. կարծում էին, թէ
աննշան երգումը կարելի է զանց առնել առանց մեղքի
մէջ ընկնելու: Քրիստոս քարոզում էր. «Հին ժամանակուալ
մարդկանց պատուիրած էր թէ՛ սուտ երգումն մի անիր, այլ
կատարիր երգումը Աստուծոյ առաջ: Բայց ես ասում եմ ձեզ.
ամենեւին երգումն մի անէք, ոչ երկնքով, որովհետեւ Աստու-
ծոյ աթոռն է, ոչ երկրով, որովհետեւ Աստուծոյ ոտքի պա-

տուանդանն է. ոչ երուսաղէմով, որովհետեւ մեծ թագաւորի
քաղաք է, և ոչ չախկաղ լիւսով, որովհետեւ մագերիցդ մինն
անգամ չես կարող մպիտակացնել կամ սեռացնել: Բայց ձեր
խօսքն թող լինի այն — այն և ոչ — ոչ սորանից պաւլին
չարիցն է: (Այսինքն՝ անվարձական խօսակցութեան մէջ երգու-
մըն մի անէք, այլ միայն խիստ հարկաւոր եղած տեղը):»
Եւ ինչ որ միտաւորացիները պատմում են իրենց տոգորման մասին,
որպէս իրենց անհատական Մատ. Ե. 33—37. առիթով հարցնում են,
որ զիստ արքային բնութագրող զեմաւորութեան ծան-
ոթութիւն Օրէնսդէտները ուղղութեամբ քարոզում էին, թէ երգում
պէտք է կատարել: Բայց ասում էին թէ երգումը երկու տե-
սակ է. մէկը՝ դիւանաւոր և միւսը՝ աննշան. կարծում էին, թէ
աննշան երգումը կարելի է զանց առնել առանց մեղքի
մէջ ընկնելու: Քրիստոս քարոզում էր. «Հին ժամանակուալ
մարդկանց պատուիրած էր թէ՛ սուտ երգումն մի անիր, այլ
կատարիր երգումը Աստուծոյ առաջ: Բայց ես ասում եմ ձեզ.
ամենեւին երգումն մի անէք, ոչ երկնքով, որովհետեւ Աստու-
ծոյ աթոռն է, ոչ երկրով, որովհետեւ Աստուծոյ ոտքի պա-

Հալածում էին Քրիստոսին, և մինչև անգամ կամենում էին նորան սպանել, այն պատճառով, որ նա շարաթ օրերը հրաշքներ էր գործում: Այն միջոցին Քրիստոս ատճարը գնաց, առողջացած մարդուն պատահեցաւ և ասաց. «ա՛հ, դու առողջացար, գնա՛ ավ և մի մեղանչիր, որ նորէն չ'Հիւտնդանաս»:

Մէկ շաբաթ օր էլ կրկին Քրիստոս ժողովարանումն էր. այն տեղ տեսաւ ձեռքը չորացած մի մարդու և ասաց նորան. «գուբա՛ արի, մէջ տեղը կանգնիր»: Բազմութեան միջից մէկը հարցրեց. «մի՞թէ կարելի է շաբաթ օրը բժշկութիւն անել»: Այն ժամանակ Յիսուս դարձաւ հարցրեց ժողովրդեան թէ. «շաբաթ օրը բարձր գործ պէտք է անել, թէ չար գործ. կեանք ազատել պէտք է, թէ կորցնել»: Ամէնքը լռեցին: Քրիստոս շարունակեց, ասելով. «եթէ ձեզանից մէկի ոչխարը փոսի մէջ ընկած լինի, մի՞թէ չի ազատիլ նորան: Իսկ մարդը ոչխարից որքան աւելի զերազանց է: Ուրեմն, շաբաթ օրը կարելի է բարի գործ անել»:

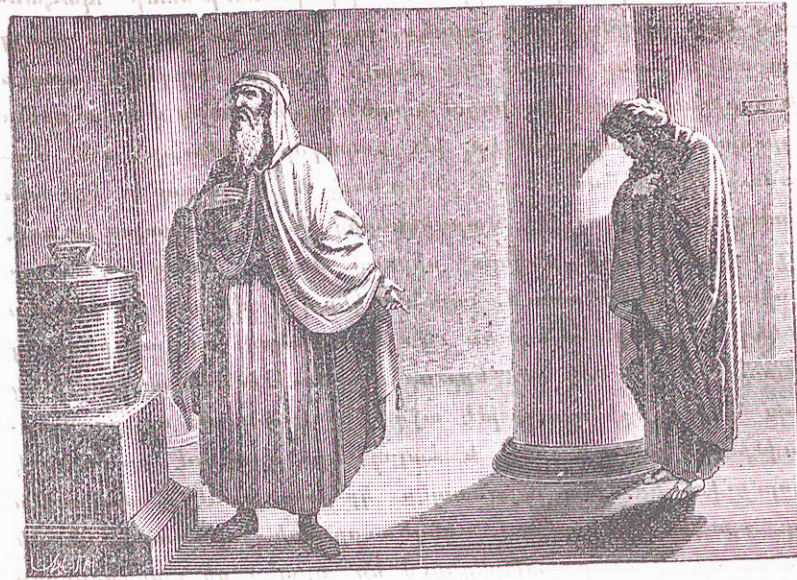
Ուրիշ անգամ ևս զարձեալ շաբաթ օրը Քրիստոս իւր աշակերտներով արտի միջից անց էր կենում: Աշակերտները ճանապարհին ցորենի հասկեր էին քաղում, ասկերի մէջ շփում էին և ուտում: Փարիսեցիք Քրիստոսին ասացին. «տես, աշակերտներդ շաբաթ օրը արգելւած բան են անում»: Քրիստոս պատասխանեց նոցա. «ապա ի՞նչու քահանաները շաբաթը խանգարում են տաճարի մէջ զոհ մատուցանելու ժամանակ: Շաբաթը ստեղծուած է մարդու համար և ոչ թէ մարդը շաբաթի համար»: Ուրեմն տօն օրերին ևս կարելի է հասարակ օրերի գործն անել, եթէ շատ հարկաւոր լինի:

54. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ, ԱՅՍԻՆՔՆ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՀՔԻ ԱՂՕԹՔԻ ԵՒ ԼՈՒԱՑ-ՄԱՆ ՎԵՐԱՅ

Մատ. 9: 1—7. Լուկ. ԺԲ. 9—14.

Հրէից օրէնագէտները սաստիկ խստութեամբ պահանջում էին ողորմութիւն, պահք, աղօթք և լուսացումն: Բայց այս ամէն բանը անում էին միայն ի ցոյց մարդկան, որպէս զի ուրիշները տեսնեն նոցա արածները և իրենց փառաւորեն: Քրիստոս որ քարոզում էր, թէ բարեգործութիւնը այն ժամանակ միայն Աստուծուն ընդունելի և փրկարար է, երբ այն կատարում ենք ոչ թէ մարդիկներից վարձ ստանալու լուսով, այլ Աստուծուն և ընկերոջ սիրելու մտքով, տոաց թէ՛ «Երբ ողորմութիւն ես անում, լայտնի կերպով մի՛ տնիր, ինչպէս որ կեղծաւորներն անում են այն նպատակով, որ մարդիկներից փառաւորուին: Իսկ դու երբ որ ողորմութիւն ես տալիս, թնգ ձախ ձեռքդ չիմանայ, թէ աջդ ի՞նչ է անում, որ քո ողորմութիւնը ծածուկ լինի. և Հայրդ, երբ կրտեսնէ քո ծածուկ ողորմութիւնը, քեզ լայտնապէս կը հատուցանէ: Նմանապէս երբ պահք էք պահում, կեղծաւորների պէս տրտմած մի լինիք, որ երեսները տխրեցնում են, որպէս զի մարդիկներին երևին իրրեւ պահեցող: Իսկ դու, երբ պահք ես պահում, օծիր գլուխդ և երեսդ լուծ, որ մարդիկ չտեսնեն քո պահելը, այլ քո երկնաւոր Հայրդ միայն գիտենալ: Եւ աղօթք անելու ժամանակդ կեղծաւորի պէս մի լինիր, որ ժողովարանների մէջ և փողոցների անկիւններումը սիրում են աղօթք անել, որպէս զի մարդկանց երևին: Իսկ դու աղօթք անելու ժամանակդ ոնենակդ մտիր, դուռդ փակիր և աղօթք արա՛ Հօրդ. և Հայրդ տեսնելով քա ծածուկ աղօթքը, քեզ կը հա-

տուցանէ յայտնապէս: Աղօթք անելու ժամանակ Հեթանոսները պէս շատախօսութիւն մի անէք, որովհետեւ նոքա այնպէս են Համարում, թէ շատախօսութեամբ լսելի կըլինին իւրեանց աղօթքները: Քրիստոս ասում էր նաև, թէ աղօթքը այն ժամանակ զօրաւոր կըլինի, երբ խոնարհութեամբ և Հաստատ լուսով է լինում: Այս բանս բացատրեց նա անիրաւ

դատաւորի և մաքսաւորի ու փարիսեցու առակներով: Նախ ասաց թէ. «Խնդրեցէք և կ'առնէք, դուռը բաղխեցէք և կըբացուի»: Յետոյ ասաց. «Մէկ քաղաքի մէջ մի դատաւոր կար, որ ոչ Աստուծոց էր վախենում և ոչ մարդիկներէն էր ամաչում: Նոյն քաղաքի մէջ բնակվում էր մի խեղճ ալքի կին: Եւ որ շատ անգամ իւր դործի Համար գնում էր դատաւորի մօտ: Աերջասկէս դատաւորը մտածեց ինքն իրեն և

ասաց. «Այս կինը ինձ Հանգստութիւն չէ տալիս, ազատեմ սորան, որ այլ ևս չգալ և ինձ չձանձրացնէ»: Լսում էք արդեօք թէ ինչ է ասում այն անիրաւ դատաւորը: Հաւատացէք որ Աստուած աւելի շուտով ձեզ կ'օգնէ: Խօսքը առաջ տանելով, ասաց. «Մէկ անգամ մի փարիսեցի և մի մաքսաւոր տաճարը մտան աղօթք անելու: Փարիսեցին Հպարտութեամբ ասում էր. «Հնորհակալ եմ քեզանից, Աստուած իմ, որ ես ուրիշ մարդկանց նման չեմ, և կամ այս մաքսաւորի նման: Նախ թիւ երկու օր պահք եմ պահում, և իմ աշխատանքի տասներորդ մասը քեզ եմ ընծայում»: Այն միջոցին մաքսաւորը Հեռու կանգնած, չէր Համարձակվում աչքերը դէպի երկինքը բարձրացնել, այլ անգագար իւր կուրծքը ծեծելով, ասում էր. «Տէր Աստուած, ողորմի՛ր ինձ մեղաւորիս»: Զմարիտն եմ ասում ձեզ, որ մաքսաւորը արդարացած իւր տունը գնաց, իսկ միւսը՝ ոչ»:

Հրէից օրէնագէտները խստիւ պահանջում էին լուսացումն. ով որ չէր կատարում, մեղաւոր էր Համարվում և Աստուծոյ արքայութիւնը մոտենլու անարժան: Քրիստոս այս աւանդութեան ծուռ լինելը տեսնելով, Հերքում էր այն, ասելով. «Լսեցէք և Հասկացէք, բերանը մտած բանը մարդուն չէ պղծում, այլ բերանից դուրս եկած բաները, այսինքն՝ չար մըտքերը, սպանութիւնները, շնութիւնները, սուտ վկայութիւնները և Հայհոյութիւններն են, որ պղծում են մարդուն: Իսկ անլուսայ ձեռքով Հաց ուտելը երբէք չի պղծիլ մարդուն»:

55. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐԱԶՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԿՆՆԵՐԻ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒՄԸ
ՄԱՂՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մատ. Ե. 21-28. Ժ. 6-7. Լ. 1-5.

Քրիստոս քարոզում էր, թէ որ և իցէ ծանր խօսքով վեցերորդ պատուիրանին Հակառակ կըգործուի: Հին ժամա-

նակը ասուեցաւ, թէ «մի սպանիր. ո՞վ որ սպանութիւն անէ, դատաստանին պարտական կըլինի»: Իսկ ես կ'ասեմ ձեզ, թէ ո՞վ որ զուր տեղը իւր եղբօր վերայ կըբարկանայ, նա եւս դատաստանին պարտական կըմնայ: Ո՞վ որ իւր եղբօրը մորոս (այսինքն՝ անխելք) կ'ասէ, նա եւս դատաստանին պարտական կըմնայ, և ո՞վ որ եղբօրը յիմար կ'առէ, կըդատապարտուի գեհէնի կրակին:

Քրիստոս քարոզում էր, թէ ուրիշի տան վերայ աչք ունենալը Հակառակ է եօթներորդ պատուիրանին: «Դուք լսել էք, որ Հին ժամանակն ասուեցաւ՝ Դ՛շաւ, իսկ ես կ'ասեմ ձեզ, թէ ո՞վ որ վատ մաքով մէկի վերայ կընայի, նա արդէն շնութիւն գործած կը լինի իւր սրտի մէջ:»

Ուրիշներին գայթակղեցնողների համար ասաց Քրիստոս. «Ո՞վ որ ինձ Հաւատացող այս փոքրերից մէկին (այսինքն՝ մանուկներին, տկարամիտներին և առհասարակ ազէտ մարդկանց) կը մոլորեցնէ, նորա համար ասելի լաւ է, եթէ ջրաղացի քարը վիզը կապէին և ծովը ձգէին: Այն այն մարդուն, որի ձեռքով աշխարհի մէջ մոլորութիւն է մտնում:» Քրիստոս ուրիշներին դատելու մասին ասաց՝ «Ո՛չ որին մի դատէք, որ դուք եւս չգատուէք, օրովհետեւ ինչպէս որ դուք ուրիշներին դատում էք, նոքա եւս նոյն ձեռով ձեզ կըդատեն, և ինչ չափով որ ուրիշների համար չափում էք, նոյն չափով եւս նոքա ձեզ կըվերադարձնեն: Ի՛նչպէս եղբօրդ աչքի մէջ եղած շիւղը նկատում ես, և չես զգում, թէ քո աչքիդ մէջ գերան կայ: Կամ ի՛նչպէս կըհամարձակուիս ասել եղբօրդ. «եղբայր, թող աչքիդ միջի շիւղը հանեմ», երբ քո աչքիդ մէջ գերան կայ: Կեղծաւոր, առաջ քո աչքիդ միջից գերանը հանիր, լեռու աշխատիր եղբօրդ աչքի միջից շիւղը հանել:»

ՃԵ. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ՄԱՐԴ ՈՐՔԱՆ ՀՈԳՍ ՊԵՑԻ
ՔԱՇԷ: ԿԵՐԱԿՐԻ ԵՒ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՀԱՄԱՐ

Մատ. 2. 25—34.

Քրիստոս քարոզում էր. «Մի հոգայք՝ թէ ինչ պիտի ուտէք, կամ ինչ պիտի խմէք: Նախեցէք երկնքի թռչուններին. նոքա ոչ ցանում են, ոչ հնձում են և ոչ հաւաքում շտեմարանների մէջ, և ձեր Հայրը կերակրում է նրանց: Մի թէ դուք նոցանից գերազանց չէք: Հագուստի համար եւս ի՛նչու էք հոգս քաշում: Նախեցէք գաշտի շուշանին, թէ ի՛նչպէս աճում է, որ ոչ աշխատում է և ոչ մանում: Հաւատացնում եմ ձեզ, որ Աստուծոն տնգամ իւր բոլոր փառքի մէջ չհագու այն խոտերից մինի նման: Առաջ Աստուծոյ արքայութիւնը և նորա արդարութիւնը խնդրեցէք, և այն ամենայն առաւելութեամբ կըտրուի ձեզ. (այսինքն աշխատեցէք լինիլ արդար և սպորմած. այն ժամանակ Աստուած ձեզ առատապէս կըտայ ձեր կենսական պիտուքը): Այսպէս եւս հոգս մի քաշէք վաղուան համար (այսինքն՝ աշտորուան սնելու գործերդ վաղուան մի ձգէք, այսօր իսկ արէք և բոլորովին նորա վերայ հոգացէք, վաղուան համար մտածութեան մէջ չընկնելով): Իւրաքանչիւր օրուայ համար բաւական է այն օրուայ տուտապանքը:»

Քրիստոս քարոզում էր, թէ ողորմածն Աստուած մեր կեանքը պահպանելու ամէն պիտուից համար հոգս է քաշում և մեր ամենօրուան հացը տալիս է մեզ: Այս պատճառով մենք զիմում ենք դէպի Աստուած այս խնդրումքով. «Ձեռք մեր հանդադրող դուր մեզ աշար:»

57. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՊԵՏՔ Է ՆԱՅՆԷ
ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ

Ղուկ. ԺԲ, 15—21. ԺԶ, 13. Մատ. ԺԹ, 16—24. Մար. Ժ. 17—27.

Քրիստոս Աստուածային բերանովը ուսուցանում էր, թէ՛ մարդ Հարուստ լինելով բաղդաւոր չի լինիլ, և թէ Հարըստութեան սէր ունենալը արգելք է լինում երկնքի արքայութիւն մտնելու:

Քրիստոս ասում էր. «Անկարելի է երկու տիրոջ ծառայել՝ այսինքն Աստուծոյ և մամոնայի (փողի): Զգուշացէք աղահութիւնից, որովհետեւ մարդը շատ ստացուածք ունենալովը չէ ապրում աշխարհիս վերայ: Եւ այս առակս ասաց. «Մարդու մէկին արտերը լաւ բերք տուին: Ինքն իրեն մտածում էր, թէ ինչ անեմ, տեղ չունիմ ցորեններս հաւաքելու համար. կըքանդեմ շտեմարաններս և նոր ու աւելի մեծերը կըշինեմ, այնտեղ կըհաւաքեմ ցորեններս և ամենայն բարիքս և ես կ'ապեմ ինձ.— շատ տարիների համար բարիք ունիս հաւաքած, այժմ հանգիստ եղիր, կեր, խմիր և ուրախացիր:— Աստուած տեսնելով նորա ամբարտաւանութիւնը, ասաց. «անմիտ, այս գիշեր հողիդ կ'առնեն, ունիմ պիտի մնայ բոլոր պատրաստածներդ»:

Այս պատժի տակ ընկնում է այն մարդը, որ գանձ է հաւաքում միայն իւր անձի համար, և չէ հարստանում Աստուծով (այսինքն՝ չէ ժողովում այն բանը, որ Աստուծոյ առաջ Հարստութիւն է համարվում):

Մէկ անգամ Քրիստոսին մօտեցաւ Հրէից իշխաններից մէկը և հարցրեց. «վարդապետ բարի, ինչ պէտք է անեմ, որ յաւիտենական կեանքը ժառանգեմ»: Քրիստոս պատասխանեց նրան. «Եթէ կամենում ես յաւիտենական կեանքը ժա-

ռանգել, պատուիրանները պահիր»: Նրիտասարգը հարցրեց. «որ պատուիրանները»: Քրիստոս պատասխանեց, «մի սպանիր, մի շնար, մի գողանար, մի սուտ վկայիր, պատուիր քո հօրդ ու մօրդ, և սիրիր ընկերոջդ, ինչպէս քո անձդ եւ սիրում»: Նրիտասարգն ասաց. «Տէր, այդ բոլորը կատարել եմ մանկութեան ժամանակիցս, այլ ևս ինչ պակաս է ինձ»: Քրիստոս ասաց. «մի բան պակաս է քեզ. գնա, ինչ որ ունիս ծախիր և աղքատներին բաժանիր, երկնքումը գանձ կ'ունենաս»: Նրիտասարգը տրտմեցաւ և դնաց, որովհետեւ չէր կամենում հարստութիւնից զրկուիլ: Յետոյ ասաց Քրիստոս իւր մօտ եղողներին. «Ո՛րքան դժուար է հարստութեան վերայ յոյս դնողների համար երկնքի արքայութիւնը մտնել: Ուշտին աւելի հեշտ է անցկենալ տանգի ծակիցը, քան թէ հարուստ մարդուն Աստուծոյ արքայութիւնը մտնել»:

58 ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՊԱՇՏՈՆՆԵՐ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԻՆՆԵՐ ՈՐՈՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մէկ անգամ Քրիստոսի սիրելի աշակերտների՝ Յակովբի և Յովհաննէսի մօտը Սաղովմէն եկաւ և խնդրեց նրանից, որ իւր թագաւարութեան առաջին տեղումը կարգէ նրանից. որովհետեւ կարծում էր, թէ Քրիստոս աշխարհի թագաւոր պիտի լինի և իւր աշակերտներին աշխարհային պատիւներ պիտի տալ: Բայց Քրիստոս իւր մօտ կանչեց Յակովբին և Յովհաննէսին և ասաց. «ձեր միջից ով որ կամենում է մեծ լինել, ամէնին ծառայ պիտի լինի, որովհետեւ ես ևս եկել եմ ոչ թէ ուրիշներին ինձ ծառայեցնելու, այլ ուրիշներին ծառայելու և կեանքս տալու մարդկանց ազատութեան համար»: Ուրիշ անգամ ևս ասաց. «ունիմ որ շատ ընդունակութիւն է տուած, նրանից շատ արդիւնք կըպահանջուի»:

59. ՔՏԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՍԻՆ

Մատ. ԻԲ. 15—21. ԻԵ. 24—27.

Քրիստոս քարոզում էր թէ, պէտք է թաղաւորական հարկերը և եկեղեցական տուրքերը վճարել: Մէկ անգամ փառիսեցիք կամենալով խօսքով բռնել Քրիստոսին, կապել և դատատանի մատնել, հարցրեցին նորանից թէ՛ «հարկաւոր է կալսեր տուրք տալ, թէ՛ ոչ»: Այն ժամանակ Հրէաստանին տիրապետում էին Հռոմէականաց թաղաւորները, որ կայսր էին կոչվում: Փարիսեցիք մտածում էին թէ՛ եթէ, սա պատասխանէ թէ՛ հարկ տալ պէտք է, ժողովուրդը սորան Քրիստոսի տեղ չի բնգունի, որովհետեւ կալսեր հարկ տալը օրէնքի հակառակ կը համարուի. իսկ եթէ տո՛ւ թէ՛ հարկ տալ պէտք չէ, այն ժամանակ նորան, իբրեւ ժողովրդեան մոլորեցնող, կալսերը կը մատնենք: Քրիստոս պատասխանեց նոցա. «ով կեղծաւորներ, ինչու էք ինձ փորձում, ցոյց տուէք ինձ այն դահեկանը, որով հատուցանում էք հարկը»: Տուին ինձ այն դահեկանը, որով հատուցանում էք հարկը»: «տրա վերադինը սրի պատմի դահեկան: Քրիստոս հարցրեց. «տրա վերադինը սրի պատմի կերն է կամ գիրը»: Փարիսեցիք պատասխանեցին. «կալսեր»: Քրիստոս այն ժամանակ ասաց. «ուրեմն գնացէ՛ք, կալսեր հարկը կալսերը տուէ՛ք, և Աստուծոյ պատիւը Աստուծուն»: Այստեղից պարզապէս երևում է, թէ ամենայն մարդ պարտական է ծառայել թագաւորին և Աստուծուն:

Օրէնքի համեմատ իւրաքանչիւր Հրէայ պարտաւոր էր ամէն տարի տաճարին մի մի մնաս (13 կոպէկ) տուրք տալ: Մէկ անգամ Պետրոսին մօտեցաւ այն հարկը հաւաքող մարդը և ասաց. «ձեր վարդապետը չի՞ տալ արդեօք երկդրամեան հարկը»: Պետրոս պատասխանեց թէ՛ կրտսի: Նրբ տուն մտան,

Քրիստոս հարցրեց Պետրոսին. «դու ինչպէս ես կարծում, աշխարհին թագաւորներն ումից են հարկ առնում, իւրեանց որդկերանցից, թէ՛ օտարներից»: Պետրոս պատասխանեց. «օտարներից»: Աւրեմն որդիքն ապատ են, ասաց Քրիստոս. (այսինքն՝ ես իբրեւ Որդի Աստուծոյ, ապա եմ ուլ հարկից): Բայց սրպէս զի ժողովուրդը չգալթակցուի, գնա ծովը, կարթ ձգէր, և տաջին բռնած ձկան բերանը բաց արաւ և մի սաւեթ (86 կոպէկ) կը գտնէս, այն առ և տուր իմ և քո փոխանակ: Այսպէս ահա Քրիստոս, որ հարկ չտալու իրաւունք ունէր, սուեց այն՝ մարդկանց օրինակ տալու համար:

Աղօթք վասն թագաւորի:

Տէր Աստուած մեր, կեցո՛ զամենաբարեպաշտ թագաւորն և զԱյսոյն ամենայն Ռուսաց զԱՂԼԻՔՍԱՆԴԻՐ ԱՂԼԻՔՍԱՆԴԻՐՈՎԻՉՆ. զօրացո՛ զՆա, օգնեա՛ զաւակաց և զօրաց Նորա՝ պահելով զամենեսին ՚ի խաղաղութեան:

Թագաւոր յուսացաւ ՚ի Տէր, յողոր-

Տէր Աստուած մեր, կեանք տուր ամենաբարեպաշտ թագաւորին և Այսոյն ամենայն Ռուսաց—ԱՂԼԻՔՍԱՆԴԻՐ ԱՂԼԻՔՍԱՆԴԻՐՈՎԻՉԻՆ: Զօրացրու Նորան, օգնիր Նորա զաւակներին և զօրքերին և նոցա—ամենքին եւ խաղաղութեան մէջ պահպանիր: Թագաւորը, որ իւր

մութենէ բարձրելոյն
նա մի սասանեսցի.
ամէն:

յոյսը զնում է Աս-
տուծոյ վերայ, երբէք
չի զրկուիլ Նորա ո-
ղորմութիւնից. ամէն:

60. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂԻԹԻ ԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մատ. 2, 14—15, ԽԸ, 21—26.

Քրիստոս մեղքի թողութիւն խոստացաւ միայն այն մարդ-
կանց, որոնք իրանք ևս ներում են իւրեանց ընկերոջը: Այս-
պէս ասաց. «Եթէ դուք ներէք մարդկանց իւրեանց մեղքերը,
ձեր Երկնաւոր Հայրն ևս ձեզ կը ներէ. իսկ եթէ դուք չէք
ներիլ մարդկանց իւրեանց մեղքերը, ձեր Հայրն ևս չի ներիլ
ձեր մեղքերը»:

Պետրոս այն լսելով, Հարցրեց. «Տէր, եթէ եղբայրս իմ
դէմ մեղանչէ, քանի անգամ պէտք է ներել նրան: Կարելի է
մինչև եօթն անգամ ներել»:

Քրիստոս ասաց «Նչ թէ եօթն անգամ միայն, այլ և օ-
թանասուն անգամ եօթն»: Այս խօսքի վերայ երկու պարտա-
պանների առակը պատմեց թէ. «Մէկ թագաւորի մօտ բերին
մի մարդ, որ նրան պարտական էր 10,000 քանքար: Որով-
հետեւ պարտապանը չէր կարող այն ահագին պարտքը վճա-
րել, թագաւորը խոսիւ Հրամայեց, որ ծախեն նրան իւր ըն-
տանիքով և բոլոր ուտացւածքովը: Պարտապանը ոտքն ընկաւ
և աղաչելով ասաց. «Տէր, համբերիր, ժամանակ տո՛ւր ինձ,
բոլոր պարտքս կ'ըհատուցանեմ: Թագաւորը խղճաց վերան և
բոլոր պարտքը ներեց: Պարտապանը թագաւորի մօտից գալիս
գալով, ընկերներէն մէկին պատահեցաւ, որ իրեն 100 դահե-
կան պարտական էր, բռնեց նրան և պահանջում էր, որ շու-

տով հատուցանէ: Պարտապանը ոտքն ընկաւ, աղաչում էր,
ասելով. «Փոքր ինչ համբերիր, բոլոր պարտքս կ'ըհատուցա-
նեմ»: Բայց նա նորա աղաչանքին չլսեց, և բանտարկել տուաւ:
Ընկերներն այս պատահմունքը տեսնելով, գնացին պատմեցին
թագաւորին: Այն ժամանակ թագաւորը նրան իւր մօտ կան-
չեց և ասաց. «Ով չար ծառայ, ես քո աղաչանքիդ զիջանե-
լով, բոլոր պարտքդ ներեցի, պէտք չէր, որ դու ևս ընկերոջդ
ներէիր»: Այս ասելով՝ թագաւորը դահիճներին կանչեց և
հրամայեց, որ այն պարտապանին բանտ գնէին, մինչև որ
բոլոր պարտքը հատուցանէ: Այսպէս ևս իմ երկնաւոր Հայրս
կրկարուի ձեզ հետ, եթէ ձեզանից իւրաքանչիւրը սրտանց
չներէ իւր եղբօր մեղքերը»:

ԹՈՒ ՄԵՂ ՂԱՊԱՐԱԽԱ ՄԵՐ, ՈՐԱՎԷՍ Լ ԻՄԵՐ ԹՈ-
ՂՈՒՄԸ ՄԵՐՈՅ ՊԱՐՏԱՊԱՆՆԱՅ:

61. ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՈԹՔ

Գալ. ԺԱ, 1—4. Մատ. 2, 7—13.

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտներն եկան նորա մօտ և
աղաչելով ասացին. «Տէր, սովորեցրո՛ւ մեզ աղօթք անելը»:
Քրիստոս ասաց. «ահա այսուհետեւ այսպէս աղօթք արէք.
Հայր մեր, որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն քո. եկեսցէ ար-
քայութիւն քո. եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի:
Զհաց մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր. և թող մեզ զպար-
տիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ
մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ:
Զի քո է արքայութիւն և գօրութիւն և փառք լաւիտեանս
ամէն. — Ո՛վ Հայր մեր՝ որ երէնստեմն ես, սոսրբ լինի՛ քա անունդ, քո

Համար լինի երկրի մերայ՝ ինչպես որ լինում է երկնքում: Մեր ամեն-
բաւան հայր պար մեզ այսօր. եւ լույս մեզ մեր պարտքերը՝ ինչպէս որ մեն-
քա մեզ պարտք ունենցողներն լուսնում ենք: Փայտէի մեջ եւ մի չգիր
մեջ, այլ ամէն շոր բանից փրկի մեզ: Վասն զի լազաւորութիւն, այժմ,
փառք, ամէն եւս չառն յաւիտեան. ամէն»: Այս աղօթքը Տէրու-
նական է ասվում, որովհետեւ մեզ սովորեցրեց Տէրն մեր Յիսուս
Քրիստոս՝ Աստուծոյ Որդին:

Այս աղօթքի մէջ Աստուծուն մենք անուանում ենք
Հայր մեր երկնքում, որովհետեւ նա իւր սղորմութիւնով մեզ —
քրիստոնեաներիս — իւր որդիք անուանեց, սիրում է մեզ հօր
պէս և պատրաստ է ամէն բանում մեզ օգնելու: «Ի՜նչպի Աս-
տուած ուղղած աստի՛ն խնդրուածքն է «Սուրբ եղիցի անուն
քո.» այսինքն թող քո անունը սուրբ լինի: Այս խօսքերով
մենք խնդրում ենք, որ Աստուած մեզ, նորա որդւոցս, օգնէ
սրբութեամբ ապրել և բարի գործերով մարդոց մէջ տարա-
ծել նորա անուան փառքը: Նրբորդ խնդրուածք. «Նկիսցէ
արքայութիւն քո». այսինքն թող գալ մեզ Համար քո ար-
քայութիւնը: Այս խօսքերով խնդրում ենք Աստուծուց, որ
նա օգնէ մեզ՝ լինել ճշմարիտ Հպատակներ նորա արքայու-
թեանը այս երկրիս վերայ, — լինել քրիստոնեաներ ոչ միայն
խօսքով, այլ և գործով: Նրբորդ խնդրուածք. «Նղիցին կամք
քո, որպէս յերկինս և յերկրի» — Այս խօսքերով խնդրում ենք,
որ նա օգնէ մեզ՝ նորա կամքը կատարել այս երկրիս վերայ
այնպէս, ինչպէս երկնքում կատարում են նորա սուրբ Հրեշ-
տակները, և յայտնում ենք միանգամայն, որ պատրաստ ենք
ընդունիլ նորանից այն ամէնը, ինչ որ նա կը բարեհաճի մեզ
տալու: Զորբորդ խնդրուածք. «Զհաց մեր Հանապազորդ սուր
մեզ այսօր»: Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած տալ
մեզ ամենօրուայ Համար Հարկաւոր եղած ապրուստը: Հիւսի-
սորդ խնդրուածք. «Եւ թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք
թողումք մերոց պարտապանաց»: Այստեղ պարտքերը իբրեւ

մեզք պէտք է ընդունենք, որովհետեւ մենք պարտաւոր ենք
Աստուծոյ օրէնքը կատարել, և երբ մեզանչում ենք, ասել է
թէ պարտական ենք մնում Աստուծոյ առաջ: Այս խօսքերով
խնդրում ենք, որ Աստուած ներէ մեզ մեր մեղքերը: Այս
խնդրուածքի հետ աւելացնում ենք. ների՛ր մեր մեղքերը,
ինչպէս մենք ևս ներում ենք մեր պարտապաններին՝ այսինքն
այն մարդոց, որոնք մեղաւոր են մեր դէմ. ըստ որում Աս-
տուած խոստացաւ մեզ ներել մեղքերը այն դէպքում միայն,
կրբ մենք ևս մեր կողմից կը ներենք մեր դէմ մեղանչող-
ներին: Վեցերորդ խնդրուածք. «Նւ մի տանի՛ր գմեզ ի փոր-
ձութիւն». Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած Հե-
ռացնէ մեզանից փորձանքները, այսինքն կեանքի ալնպիսի
դէպքերը, որոնք կարող են մեզ դէպ ի մեղք տանել, (ինչպէս
կարօտութիւն, վտանգ,) իսկ եթէ կամենում է փորձանք-
ներով անդրդուելի պահել մեզ բարութեան մէջ, այն ժամա-
նակ խնդրում ենք, որ օգնէ մեզ այն փորձանքներին լող-
թելու: Նոթերորդ խնդրուածք. «Այլ փրկես գմեզ ի չարէն»,
Այս խօսքերով խնդրում ենք, որ Աստուած ազատ պահէ մեզ
խարամանկութիւնից, այսինքն հոգեկան անմաքրութիւնից,
և պաշտպանէ մեզ խորամանկ սոստանալի դէմ, որը միշտ
գալթակեցնում է մեզ դէպ ի չարը: Մեր խնդրուածքները
վերջացնում ենք Աստուծոյ փառաբանութեամբ, որով յայտնում
ենք նաեւ մեր շնորհակալութիւնը և յոյսը այն մասին, թէ
Աստուած կը տալ մեզ մեր խնդրածը. «Զի Քո է արքայու-
թիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս». այսինքն Տէր,
մենք այս ամենայն բարիքը նորա Համար ենք խնդրում Քե-
զանից, որ Քեզ է պատկանում արքայութիւնը, ասել է, թէ
Քո արքայական իշխանութեան ներքոյ է գտնվում այն ամէնը
ինչ որ մենք խնդրում ենք. դու ունիս ոյժ մեր խնդրածը
մեզ տալու և Քեզ է պատկանում յաւիտեանական փառքը:

64. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՌՈՒՆԵՐԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ
ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱՑ

Մատ. ԻԲ, 23—33. Յով. Ե, 28—29.

Հրէից մէջ Սաղուկեցի անունով աղանդաւորներ կային, որոնք մեռելների յարութեան և յաւիտենական կեանքին չէին հաւատում, ասելով թէ՝ Մովսէս սորա վերայ ոչինչ չէ ասել: Քրիստոս ասաց նոցա. «Դուք զբրուածքները չհասկանալով՝ մօլորվում էք: Այս կեանքի մէջ կին են առնում և մարդու են գնում, իսկ այն կեանքի մէջ ոչ կին կ'առնուն և ոչ մարդու կ'երթան և ոչ իսկ մեռնել կարող են, այլ կ'ապրին այնպէս, ինչպէս որ երկնքումը ապրում են Աստուծոյ հրեշտակները: Իսկ գալով մեռելների յարութեանը, միթէ չէք կարդացել Մովսէսի զրքի մէջ, թէ ինչպէս Աստուած թօսեց մօրենու միջից և ասաց նորան. «Ես եմ Աբրահամու, Իսահակայ և Յակովբայ Աստուածը»: Աստուած մեռելների Աստուած չէ, այլ կենդանիների, որովհետեւ նորա մօտ ամէնքը կենդանի են. (այսինքն՝—եթէ Աբրահամ, Իսահակ և Յակովբ յաւիտեանս մեռած լինէին, այն ժամանակ Աստուած ինքն իրան նոցա Աստուած չէր անուանիլ):

Մեռելների յարութիւնն այն է, որ բոլոր մեռած մարդոց հոգիքը կրմիանան իւրեանց մարմնի հետ և անապական ու անմահ կը լինին: Իսկ այն մարդիկ, որոնք մինչև մեռելների յարութիւնը կ'ապրին, նոցա ապականացու մարմինները իսկոյն անապական կը դառնան. մեռելների յարութիւն առնելուն պէս բոլոր աշխարհն ևս կը փոխուի. նոր երկինք և

նոր երկիր կը լինի: Եւ յարութիւնից յետոյ եղած կեանքը յաւիտենական կեանք կը կոչուի:

Մշտնիւրի յարութեան և յաւիտենական կեանքի վերայ ունեցած հոսանք մէջ յայտնում ենք այսպէս.

Հաւատամք ՚ի յարութիւն մեռելոց և ՚ի կեանսն յաւիտենականս:

65. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԻՅՐ ԵՐԿՐՈՐԻ ԳԱՆՍԵԱՆ ԵՒ
ՎԵՐԱՅԻՆ ԳԱՏԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱՑ

Մատ. ԻԵ, 31—46.

Մէկ անգամ Քրիստոսի աշակերտները հարցրեցին նրանից. «Վարդապետ, ասա մեզ, երբ պիտի լինի քո գալուստը և աշխարհիս վերջը»: Քրիստոս պատասխանեց նոցա. «այն օրը և ժամը ոչ ոք չգիտէ և ոչ իսկ հրեշտակները, միայն Հայրս գիտէ: Զգո՛ւշ կացէք, որ ձեր սրտերը չծանրանան որկրամոլութեամբ, արբեցութեամբ և աշխարհային հոգսերով, և նայեցէք, որ այն օրը յանկարծ չհասնի ձեր վերայ: Այն ժամանակ երկնքի արքայութիւնը կը նմանի տաճան կուսանաց, որ լապտերներով փեսային և հարսին ընդ առաջ եկան: Նոցանից հինգը իմաստուն էին, իսկ հինգը լիմար: Յիմարները հեռները ձէլթ չառան: Փեսայի գալստեանն սպասելով, կուսանքը ննջեցին: Կէս գիշերին յանկարծ ձայն լսուեցաւ. «ահա փեսան գալիս է, եկէք նորա առաջը»: Կուսանքը վերկացան և իւրեանց լապտերները պատրաստեցին: Այն ժամանակ լիմար կուսանքն ասացին իմաստուններին. «ձեր իւղիցը փոքր ինչ մեզ տուէք, որովհետեւ մեր լապտերները հանգչելու վրայ

են, իմաստունները պատասխանեցին. լաւ է, որ զնաք ձեզ համար զնէք, որովհետեւ եթէ մեր ունեցածիցը ձեզ տանք, ո՛չ մեզ կրբաւէ և ո՛չ ձեզ. Յիմարները զնացին իւր առնելու: Այն միջոցին փեսան եկաւ, իմաստուն կուսանքը նորա առաջը զնացին և փեսայի հետ մտան հարսանիքի տունը: Երբոր միւս կուսանքն ևս եկան և դուռը փակուած գտան՝ սկսան բաղխել և խնդրում էին, որ բաց անեն. Փեսան պատասխանեց. «Ես ձեզ չեմ ճանաչում»: Ուրեմն արթուն կացէք, որովհետեւ չգիտէք թէ ո՞ր օրը և ո՞ր ժամին կրգայ Մարդոյ Որդին»: Այս առակի մէջ փեսան է Քրիստոս, կուսանքն են Տարբոյ հոգեւոր, իւզն ողորձածո-ւնեան գործերն են. հարսանիքի տունն է՝ երկնի արքայութիւնը:

Քրիստոս իւր երկրորդ գալուստը և դատաստանը պատէս նկարագրեց. «Երբոր Մարդոյ Որդին իւր փառքով և հրեշտակներով կրգայ, փառքի աթոռի վերայ կընստի, և նորա առաջև կըժողովուին բոլոր ազգերը, իրարից կըբաժանէ նըրանց այնպէս, ինչպէս հովիւը ոչխարներին ալծերից է բաժանում. ոչխարներին իւր աջ կողմը կըկանգնացնէ, իսկ ալծերին ձախ կողմը: Եւ թագաւորը կ'ասէ իւր աջակողմը եղողներին ձախ կողմը: Եւ հօրիցս օրհնուածներ, և ժառանգեցէք աշխարհիս սկզբից ձեզ համար պատրաստուած արքայութիւնը: Որովհետեւ ես քաղցած և ծարաւ էի, և դուք ինձ կերակրեցիք և ջուր տուիք: Օտար էի և դուք բնդուներեք ինձ, մերկ էի և դուք հագցրիք ինձ, հիւանդ և բանտի մէջ էի և ինձ ալցելութեան եկաք»: Արդարները սլիտ ասեն նրան. — «Տէր, երբ տեսանք քեզ քաղցած և կերակրեցինք, կամ ծարաւ՝ և ջուր տուինք: Ն՞րբ տեսանք քեզ օտար և բնդուներեք, կամ մերկ և հագցրինք: Ն՞րբ տեսանք քեզ հիւանդ և կամ բանտարկեալ, և քեզ ալցելութեան եկանք:» — Այն ժամանակ թագաւորը պիտի ասէ, «Ճշմարտն եմ ասում ձեզ, որովհետեւ իմ փոքր եղբայրներիցս մէկին արիք, ինձ ևս չարած եղաք»:

եղաք»: Յետոյ ձախակողմեաններին կ'ասէ. «Հեռացէք ինձանից, անիծեալներ, և զնացէք լաւտենական կրակը, որ պատրաստուած է սատանայի և նորա հետեւողների համար: Որովհետեւ քաղցած էի և ինձ չկերակրեցիք, ծարաւ էի՝ ջուր չտուիք. օտար էի՝ ինձ չընդունեցիք. մերկ էի՝ չհագցրիք, հիւանդ և բանտարկեալ էի, դուք ինձ ալցելութեան չեկաք»: Նոքա պիտի պատասխանեն, թէ, — Տէր, երբ տեսանք քեզ քաղցած կամ ծարաւի, կամ օտար, կամ մերկ, կամ հիւանդ և կամ բանտարկեալ, և չծառայեցինք քեզ: — Եւ Քրիստոս պիտի պատասխանէ նոցա. «Որովհետեւ իմ փոքր եղբայրներիցս մէկին չարիք, ինձ ևս չարած եղաք»: Նոքա կ'երթան լաւտենական տանջանքը, իսկ արդարները լաւտենական կեանքը:

Այնտեղ, ուր կըհաւաքուին արդարների հոգեբքը, գրախտ և երկնքի արքայութիւն կըկոչուի. իսկ մեղաւորների՝ չարչարաքի տեղը՝ դժոխք:

Մեր հաւատը այն մասին, թէ Քրիստոս վերստին գալու է փառքով, դատելու է բոլոր մարդիկներին և հաստատելու է իւր լաւտենական թագաւորութիւնը, մենք լայնում ենք այսպէս:

Պալոց է նովին մարմնով և փառք հօր՝ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:—

66. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԳՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ՎԵՐԱՅ

Յով. ԺԴ.

Քրիստոս իւր չարչարանքից առաջ աշակերտների հետ խօսելով իւր մահուան մասին, խոստացաւ նոցա ուղարկել իւր

տեղը մխիթարիչ Հոգին սուրբ և այս խօսքերով հրաժարական ողջոյն տուաւ նոցա. «Նա ձեզ որք չեմ թողնիլ, այլ կ'ազաչեմ իմ Հօրո, որ ուրիշ մխիթարիչ տայ ձեզ, որ լուսեան ձեզ հետ լինի, այն է՝ Հոգին ճշմարտութեան, որ Հօրիցն է բղթում: Նա ձեզ կըսովորեցնէ ամէն բան, և ձեր միաբեր կըձգէ այն ամէն բաները, ինչ որ խօսել եմ ձեզ հետ: Ուրիշ շատ բաներ ունիմ ձեզ հետ խօսելու, բայց այժմ գուշակաբար կարող բոլոր ասածներս հասկանալ, երբոր կըզայ Հոգին ճշմարտութեան, նա ձեզ կ'ուսուցանէ ամենայն ճշմարտութիւն»: Քրիստոս նաև յայտնեց, թէ մարդ նոր կեանք կըստանայ միայն Հոգւոյն Սրբոյ օգնութեամբ՝ տակնով, թէ՛ «ո՞վ որ չի ծնուիլ ջրից և Հոգւոց, չէ կարող մտնել երկնքի արքայութիւնը»:

67. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՊԱՅՇԱՌԱՎԵՐՊՈԹԻՒՆԸ

Մատ. ԺԷ, 1—8. Ղուկ. Թ, 28—36.

Քրիստոսի աշակերտները գժուարութեամբ էին հաւատում, թէ իրենց վարդապետը, Աստուծոյ Որդին, պիտի չորչարուի: Այս պատճառով Քրիստոս կամենալով տւելի հաստատ պահել նոցա հաւատքը, իւր աստուծային փառքը ցոյց տուաւ նոցա: Չարչարանքի մասին աշակերտների հետ խօսելուց փոքր ինչ ժամանակ լետով, իւր աշակերտներից Պետրոսին, Յակովբոսին և Յովհաննէսին առաւ Թափօր լետուր բարձրացաւ և ցկաւ աղօթք անել: Եւ ահա յանկարծ՝ աշակերտները տեսան որ իւրեանց վարդապետը շրջապատուած է գերբնական լուսով, հանգերձը սպլտակացել էր ձիւնի նման և երեսը լուսաւորուել էր արեգակի նման: Մովսէս և Նդիան հետը խօսում էին նորա երուսաղէմի մէջ կրելու չարչարանքի և մահաւան վերայ: Պետրոս հիանալով աղաղակեց. «Վարդապետ,

լաւ է որ այստեղ մնանք: Այստեղ երեք վրան կը շինենք. մէկը քեզ, մէկը Մովսէսի և մէկը Նդիայի համար»: Այն ժամանակ մի լուսաւոր ամպ իջաւ աշակերտների վերայ և նոքա երկնքից մի ձայն լսեցին. «Դա է իմ սիրելի որդին, որին հաւանեցայ, Գորան լսեցէք»: Աշակերտները սարսափեցան և

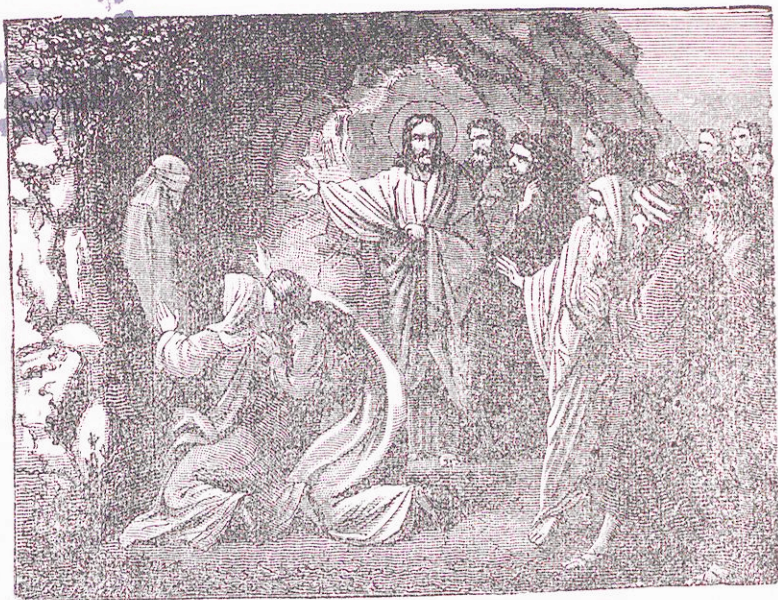
БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

երեսի վրայ գետին ընկան: Քրիստոս կանգնացրեց նրանց և ասաց. «ոտքի կանգնեցէք, մի վախենաք»: Նոքա իւրեանց գլուխը վերցրին և տեսան որ Քրիստոս կանգնած էր նոցա առաջ իւր սովորական կերպարանքով:

68. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԸ ԵՒ ՂԱԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յով. ճԱ. 17—57.

Հալարտ փարիսեցիք Քրիստոսի քարոզութեանը չէին հաւատում. այս պատճառով ատում էին նորան և արհամարհելով մեղաւորների բարեկամ էին անուանում և ասում էին թէ՛ նա Աստուծոց ուղարկուած չէ, որովհետև շաբաթ օրը

սուրբ չէ պահում: Իսկ նորա հրաշալի գործերի համար ասում էին՝ իբր թէ սատանայի գորութեամբ է անում. բայց ժողովուրդը նոցա չարախօսութիւններին չլսելով՝ բազմութեամբ Քրիստոսին հետևում էր: Այն ժամանակ փարիսեցիք խորհուրդ արին, որ Քրիստոսին սպանեն:

Չատկի տօնից քանի մի օր առաջ՝ Քրիստոս Երուսաղէմի մօտ գտնուած Բեթանիա գիւղը գնաց, ուր բնակվում էր նորա բարեկամ Ղազարոսը իւր Մարթա և Մարիամ երկու քույրերի հետ: Ղազարոսը մեռած և չորս օրից առաջ թագուած էր, երբ Քրիստոս Բեթանիա գիւղը եկաւ: Քրիստոս նորա գերեզմանը գնաց, հրամայեց, որ քարը վերցնեն և բարձր ձայնով գոչեց. «Ղազարէ, արի, եկ արտաքս»: Մեռեալը իսկույն դուրս եկաւ գերեզմանից: Այս հրաշքի վերայ ժողովուրդը զարմացաւ և նոցանից շատերը Քրիստոսին հաւատացին: Երբոր Հրէից ծերերը Երուսաղէմի մէջ լսեցին այս բանս, իսկույն հաւաքուեցան, և սկսան մտածել թէ՛ ի՞նչ անեն Քրիստոսին, և ատենի մէջ ասում էին. Այս մարդը շատ հրաշքներ է գործում, եթէ թողնենք, ամէնքը կը հաւատան նորան. Հռովմայեցիք ևս կըզան և մեզ կըջնջեն: Գատարանի նախագահն էր Կալիսափայ քահանայապետը, որ խորհուրդ տուաւ թէ՛ «աւելի լաւ է, որ մէկ մարդ մեռնի ժողովրդեան համար, քան թէ ամբողջ ազգը կորչի»: Նորա այս խորհրդին լսեցին և վճռեցին սպանել Քրիստոսին: Իսկույն հրաման հանեցին թէ՛ «ով որ իմանայ Քրիստոսի ուր լինելը, թող մեզ լայտնէ, որ սպանենք նրան»: Քրիստոս հեռաւոր անապատը քաշուեցաւ:

69. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏԻՐԸ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

Մատ. ԻԱ. 1—11.

Չատկից վեց օր առաջ՝ Քրիստոս Բեթանիա եկաւ և այնտեղից գէպի Երուսաղէմ ճանապարհ ընկաւ: Նորա լեռնից գնում էր ժողովրդեան խուռն բազմութիւն: Քրիստոս երբ Ձիթենեաց լեռու հասաւ, հրամայեց աշակերտներին, որ մերձակայ գիւղից մի աւանակ բերեն: Աշակերտներն աւանակին

ծածկեցին իւրեանց Հագուստով և Քրիստոսին նորա վերայ նստեցրին: Շատերը Հաւատացին, որ Քրիստոս Դաւթի ցեղից խոստացեալ փրկիչն է և սկսան պատուել նրան: Ոմանք արմատենու ճիւղեր էին կտրում և ճանապարհի վերայ ձգում, ոմանք ևս իւրեանց Հագուստներն աւանակի ոտքերի տակն էին տարածում և այս փառաբանական երգը երգում. «Ով-սաննա (փրկութիւն) Որդւոյ Դաւթի. Օրհնեալ եկեալ լանուս

Տեառն. Ովսաննա ՚ի բարձունս»: Քաղաք մտնելու ժամանակ ժողովրդեան նոր բազմութիւն ևս Քրիստոսի առաջ դուրս եկաւ. և ով որ նորան չէր տեսած, Հարցնում էր թէ՛ ով է սա: Ժողովուրդը Ղազարոսի Հրաշալի լարութիւնը պատմելով, պատասխանում էր. «Սա է Դաւիթիայի Նազարէթ քաղաքից եկած մարգարէն Յիսուս»: Փարիսեցիք կամենում էին նրան բռնել, բայց ժողովրդից վախենում էին:

70. ՅՈՒԴԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մատ. ԻԶ. 3—5, 16. Իւ. 3—5.

Քրիստոսի թշնամիները չկարողացան նրան բռնել ոչ երկուշաբթի և ոչ երեքշաբթի օրերը, որովհետեւ նա միշտ շրջապատուած էր լինում ժողովրդեան բազմութեամբ. այս պատճառով փարիսեցիք և դպիրները վճռեցին, որ տօնից լե-տոյ բռնեն նրան. երբոր ժողովուրդը Երուսաղէմից Հեռա-նում էր, Քրիստոսի աշակերտներից մէկը՝ Յուդա Իսկարիօթացի, Հրէից իշխանների մօտ գնաց, և խոստացաւ, որ երեսուն ար-ծաթով (25 մանէթ 50) կօպէկ) նոցա ձեռքը կըմտնէ իւր վարդապետին: Յուդան՝ արծաթսիրութեամբ կուրացած, այն ամօթալի գործը լանձն առաւ, բայց չՀարստացաւ: Նրբ Քրիս-տոսին ՚ի մահ գատապարտեցին, խղճմտնքն սկսաւ տանջել նրան, որ այն արդար մարդուն մատնեց: Նա գնաց քահա-նայապետների մօտ, ձգեց արծաթը նոցա առաջ, և լուսա-Հատութիւնից ինքն իրան կախեց:

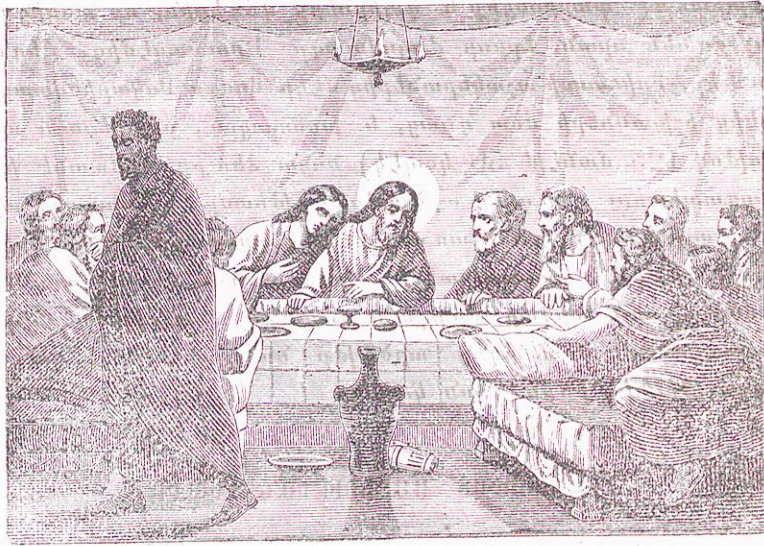
71. ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

Յով. ԺԳ. 21—30. Մատ. ԻԶ, 17—30. Մար. ԺԳ. 12—26.

Հինգշաբթի երեկոյին Քրիստոս տասներկու աշակերտների Հետ Երուսաղէմ գնաց, ուր մէկ տան մէջ նորա Համար մի վերնատուն էր պատրաստուած Զատիկի տօնը կատարելու:

Քրիստոս այն վերնատունը մտաւ, աշակերտների ոտքերը լուաց, լետոյ նոցա Հետ սեղան նստաւ զատկական զառը ուտելու, որով աշակերտների Հետ իւր վերջին ընթրիքը արաւ: Խօսակցութեան ժամանակ Քրիստոս առաց նոցա. ճշմարիտն եմ ասում ձեզ, որ տասներկուսիցդ մէկը, որ իւր պատառը իմ

ամանիս մէջ թաթախում է, ինձ պիտի մատնէ»։ Աշակերտները սարսափած մէկը միւսի յետեւից ստում էին. «միթէ ես եմ»։ — «Այո՛, դու ես», ասաց Քրիստոս Յուդային, բայց այնպէս կամաց, որ ոչ ոք չլսեց. յետոյ մի պատառ ամանի մէջ թաթախելով նորան տուաւ։ Այն պատառի հետ սատանան մտաւ Յուդայի սրտի մէջ, որով նորա խղճմտանքը նեղվում էր և չէր թողնում, որ սուրբ աշակերտների հետ մնայ։ Քրիստոս

ասաց նրան. «Ինչ անելու ես, գնա՛ շուտով արա՛»։ Յուդան իսկոյն դուրս եկաւ, իմացաւ թէ Քրիստոս ուր պիտի անցկացնէր այն գիշերը, և գնաց խոտացեալ օրծաթն ստանալու։ Յուդայի դուրս գալու վերայ աշակերտները ուշադրութիւն չդարձրին։ Որովհետեւ Յուդան գանձապետ և ծախարար էր, ուստի կարծեցին թէ՛ կարելի է Քրիստոս հրամայել է նորան մի բան գնել կամ ողորմութիւն բաժանել։ Զատկի գառն ուտելուց յետոյ՝ Քրիստոս բաղարջ հացն առաւ, օրհ-

նեց, կտրնտեց և աշակերտներին բաժանելով ասաց. «առէ՛ք, կերէ՛ք. այս է իմ մարմինս, որ ձեր և մարդոց մեղքի թողութեան համար բաշխվում է»։ Այսպէս ահա աշակերտները հացի տեսակով իւրեանց ուսուցչի և Տիրոջ մարմինը ճաշակեցին։ Յետոյ բաժակ առաւ և աշակերտներին տալով, ասաց. «խմեցէ՛ք այստեղից ամէնքդ, այս է իմ նոր ուխտի արիւնը, որ ձեր և շատերի մեղքի համար է թափվում»։ Աշակերտները գինու տեսակով Քրիստոսի արիւնը ճաշակեցին։ Յետոյ ասաց. «Այս կատարեցէ՛ք իմ յիշատակիս համար»։ Այսպէս Քրիստոս հաստատեց Հաղորդութեան խորհուրդը։ Այնուհետև իւր վերջին ողջոյնը տուաւ աշակերտներին և յիշեցրեց նոցա իւր գլխաւոր պատուէրը, ասելով. «սիրեցէ՛ք միմեանց այնպէս, ինչպէս ես ձեզ սիրեցի։ Եթէ դուք միմեանց սիրէք, ամէնքը կ'իմանան, թէ դուք իմ աշակերտներս էք»։ Ընթրիքը վերջանալուց յետոյ՝ Զիթենեաց լերան Գեթսեմանի պարտեզը գնաց։

Աւագ Հինգշաբթի օրը, երեկոյեան ժամին, Հայաստանեայց եկեղեցին կատարում է ոտնալուսի կարգը։ Նախկուպոսը կամ պատուաւոր քահանաներից մէկը զգեստաւորուելով վերցնում է դենջակը (փէշտմալ) և ծունկ իջեալ (չօքած) լուանում է ամենքի ոտները՝ մեծերից սկսեալ մինչև փոքրերը։ Բայց երբոր զգեստաւորուած եպիսկոպոսը կամ քահանան հանգիստով դուրս է գալիս խորանից, այդ միջոցին զպիւրները երգում են հետեւեալ շարականը.

Այսօր կանգնեցաւ
աւաղան մըկրտու-
թեան 'ի թողութիւն
մեղաց մերոց։

Այսօր Տէրն մեր

Այսօր կանգնեցաւ
(հաստատուեցաւ) լու-
ացման աւաղան մեր
մեղքերի թողութեան
համար։

լուանայր զոտս աշակերտացն և պատուիրէր զայս՝ ասելով.

Մի ոմն 'ի ձէնջեղճարբ, մասնելոց է զես 'ի մահ և որոշեյաշակերտացդ:

Չայն լուեալ Պետրոսի ականարկէր առ Յովհաննէս հարցանել թէ ով իցէ:

Բանն, զոր ասաց Յիսուս, տրամեցոյց զիւր զաշակերտան և խռովեցան ամենքեան:—

Այսօր մեր Տէրը լուանում էր աշակերտների ոտները և նոյնը պատուիրելով՝ ասում էր.

«Եղբարք, ձեզանից մէկը մասնելու է ինձ 'ի մահ և նա մերժվում է աշակերտներէրիցը»:

Երբ այդ լսեց Պետրոսը, աչքով արաւ Յովհաննէսին, որ հարցնէ, թէ ո՞վ է:

Յիսուսի ասած խօսքը տրամեցրեց նորա աշակերտներին և նոքա ամէնքը շփոթուեցան:

72. ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ ՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՆԵՐԻ ԱՏԵԱՆԸ
ԳԱՏԵԼՈՒ

Մատ. ԻԶ, 47—88. ԻԷ, 1. Ղուկ. ԻԲ, 66. ԻԳ, 1.

Յուդա Իսկարիովտացին գիշերը քահանայապետների ծառաներին Գեթսեմանի պարտէզը տարաւ. և այնտեղ Քրիստո-

սին մօտենալով, համբուրեց և ասաց. «Ողջ էիր, Վարդապետ». որով ցոյց տուաւ ծառաներին թէ ում պէտք է բռնեն: Երբոր ծառաները սկսան Քրիստոսին կապել, Պետրոսը կամեցաւ իւր վարդապետին պաշտպանել, հանեց սուրը և կտրեց քահանայապետի ծառալի ականջը: Յիսուս ասաց նրան. «Թուրդ պատենի մէջ զիւր, ո՞վ որ թուր վերցնէ, թրով կըմեռնի: Մի՞թէ կարծում ես, թէ ես չեմ կարող Հօրիցս խնդրել, որ

տասներկու գնդից աւելի հրեշտակ ուղարկէ»: Յետոյ մօտեցաւ Մաղքոսին և առողջացրեց նորա ականջը: Ծառաները կապեցին Քրիստոսին և Կալիափայ քահանայապետի տունը տարան: Այն տեղ ժողով կազմեցին Հրէից ծերերը, որ ըստ տեղւոյն և ըստ ժամանակին հակառակ էր օրինաց. (որովհետեւ ժողովը պիտի կազմուէր ցերեկ ժամանակ, տաճարի մէջ):

Քրիստոսի գէմ դուրս եկան շատ սուտ վկաներ, բայց նոքա չկարողացան մի այնպիսի բան ասել, որով կարելի լինէր Քրիստոսին ի մահ դատապարտել: Այն ժամանակ Կալիստիան Հարցրեց նրան—[Թէ. «Երգմենեցնում եմ քեզ կենդանի Աստուծոյ անուամբ, ասա մեզ, դու ես Աստուծոյ Որդին՝ Քրիստոսը»: Քրիստոս պատասխանեց. «Այո, ես եմ, և ասում եմ ձեզ [Թէ՝ այսուհետև պիտի տեսնէք Մարգու Որդուն նստած Հօր աջ կողմը, որ պիտի գալ երկնքի ամպերի վերայից: Կալիստիան պատառեց իւր հանգերձը և աղաղակեց. «այլ ևս վկաներ ինչ հարկաւոր են մեզ. արդէն լսեցինք սորա հայհոյութիւնը. ինչ կ'ասէք»: Ծերերի ժողովը, լի գոթիսային չարութեամբ, աղաղակեց՝ «մահու արժանի է»: Յետոյ Կալիստիան Հեռացան, իսկ Քրիստոս դուրսը մնաց քահանայապետների ծառաների մէջ: Ծառաներն սկսան նրան ծաղրել, յետոյ այն ծաղրը գանահարութեան փոխեցին: Ոմանք ապտակ էին խփում Քրիստոսին և երեսին [Թքում. շատերը ևս փակում էին նորա աչքերը և երեսին խփելով ասում էին. «Իմացիր, Քրիստոս մարգարէ, ով էր քեզ խփողը»: Իսկ Քրիստոս համբերութեամբ լռում էր:

Որ և իցէ յանցաւորին վերջնական վճիռը տալու համար, ըստ օրինի, ծերերի ժողովը երեք օրից յետոյ երկրորդ անգամ պիտի հաւաքուէր, բայց այն անգամ երեք չորս ժամ միայն սպասեցին, և առաւօտը նորից Կալիստիայի մօտ հաւաքուեցան և Քրիստոսին ևս այնտեղ բերին: Կալիստիան Հարցրեց նրանից. «Դու ես Աստուծոյ Որդին»: Քրիստոս պատասխանեց. —Այո: Այն ժամանակ նրան մահուան արժանի դատապարտեցին, այն պատճառով միայն, որ նա ինքն իրան անուանեց Աստուծոյ Որդի:

73. ՔՐԻՍՏՈՍ ՊՈՆՏԱՅԻ ՊԻՂԱՏՈՍԻ ԱՌԱՋ.

Յով. ԺԲ, 28—40. ԺԹ, 1—16. Մատ. ԻԷ, 1—13.

Քրիստոսի ժամանակ Հրէայք Հռովմայեցւոց իշխանութեան տակն էին, և կառավարվում էին Պոնտացի Պիղատոսի ձեռքով, որ Հրէից դատաւոր էր համարվում. այս պատճառով ծերերը չէին կարող Քրիստոսին մեռցնել, այլ պարտական էին Պիղատոսի մօտ տանել նորան: Ուրբաթ օրը վաղ առաւօտեան նոքա Քրիստոսին դատաւորի մօտ տարան: Երբ դատաւորը հարցրեց [Թէ՝ ինչու էք դատապարտում այս մարդուն, նոքա պատասխանեցին. «Սա մոլորեցնում է ժողովրդին և արգելում է կայսեր հարկ տալ, և ինքն իրեն [Թագաւոր է անուանում»: Պիղատոս առանձին հարց ու փորձ անելով Քրիստոսին, դուրս եկաւ և ասաց. «Ես այս մարդու վերայ յանցանք չեմ գտնում»: Ծերերը աւելի չարախօսիլ սկսան Քրիստոսի վերայ: Պիղատոսը չգիտէր՝ [Թէ ինչ անէ: Հրէից մէջ սովորութիւն կար, որ Զատիկի տօնին ազատում էին որ և իցէ մահապարտի: Այս պատճառով Պիղատոս հարցրեց ժողովրդեան. «Ո՞ւմն էք կամենում, որ արձակեմ, Բարաբբային, [Թէ Յիսուսին, որ Քրիստոս է կոչվում»: Բարաբբան աւագակ էր: Ժողովուրդը ծերերից գրգռած լինելով, աղաղակեց. «Արձակիր Բարաբբային»: Պիղատոսը հարցրեց. «Հապա ինչ անեմ այս մարդուն, որին դուք Հրէից [Թագաւոր էք անուանում»: Ժողովրդեան միջից աղաղակեցին. «Խաչ հանիր դորան»: Պիղատոսն ասաց. «Ես մահուան արժանի ոչինչ չեմ գտնում սորանում, ծեծելով կըխրատեմ և կ'արձակեմ»: Պիղատոսի հրամանով Քրիստոսին դանեցին: Հռովմայեցւոց զինուորները՝ Քրիստոսին մտրակով ծեծելուց յետոյ, սկսան ծաղրել նրան: Ծիրանի պատմութեանը ձգեցին վերան, (կար-

մրագոյն կարճ հանգերձ), գլուխը փշեայ պսակ դրին, և թագաւորական գաւազանի տեղ ձեռքը մի եղեգ առին. լետոյ ծունր դնելով նորա առաջ և ասում էին. «ո՞ղջ լեր, արքայդ Հրէից»։ Երեսին թքում էին և եղէգնեայ գաւազանովը գլխին խփում։ Պիղատոսը այս կերպով Քրիստոսին ժողովրդի առաջ դուրս բերաւ, կարծելով թէ՛ Հրէայք կըխղճան նորա վերայ, որ անմեղ տեղը չարչարվում էր. բայց քարասիրտ ժողովուրդը կրկին աղաղակեց. «խաչիր դորան։ Իսկ եթէ թող կըտաս, կայսեր բարեկամ չես»։ Պիղատոսը տեսնելով, որ ո՛չ մէկ բան օգուտ չունի և ժողովրդեան մէջ խռովութիւնը առաւել սաստկանում է, ջուր առաւ և ձեռքերը լուանալով, ասաց. «ես այդ արգար մարդու արիւնից քաւեալ եմ»։ Ժողովուրդն աղաղակեց. «դորա արիւնը մեզ և մեր որդւոց վերայ թող լինի»։ Այն ժամանակ Պիղատոս զիջաւ Հրէից պահանջման, և դատաւարտելով Քրիստոսին, նոցա ձեռքը տուաւ, որ խաչեն։

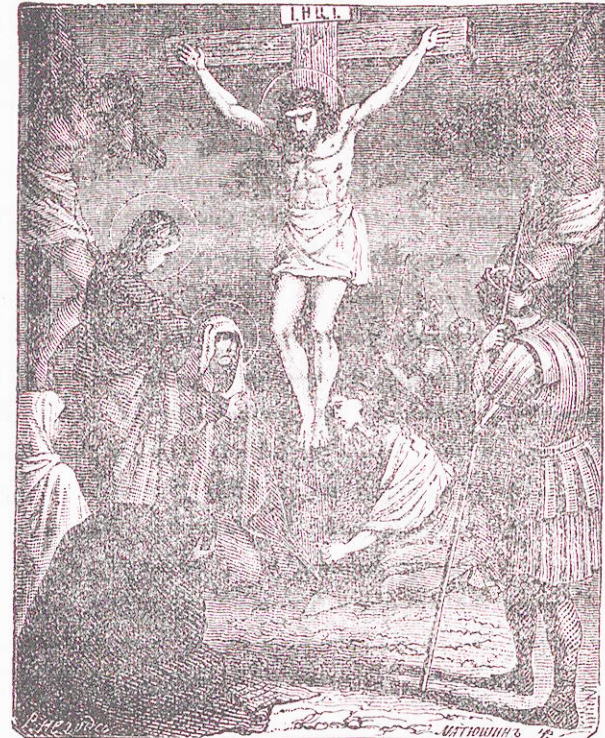
74. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԻ ՎԵՐԱՅ ԶԱՐԶԱՐՈՒԻՂ ԵՒ ՄԱՀԸ

Մատ. ԻԵ, 31—54. Դուկ. ԼԳ, 26—48. Յով. ԺԳ, 16—30.

Զինուորները Քրիստոսին կառափելու՝ ալսինքն՝ գըլ-խատման տեղը տարան, որ Եբրայեցերէն Գողգոթայ էր աս-վում. այնտեղ խաչեցին նրան և նորա աջակողմը և ձախա-կողմը խաչեցին երկու աւազակներ։ Գլխի վերեւը խաչի վերայ մի տախտակ դրին, որի վերայ գրուած էր. «Յիսուս Նազով-րեցի թագաւոր Հրէից»։ Երբոր Քրիստոսին խաչում էին, նա աղօթք էր անում իւր չարչարողների համար, ասելով. «Հայր, ներիր սոցա, որովհետեւ չգիտեն թէ՛ ի՞նչ են անում»։

Քրիստոսի թշնամիները խաչի վերայ անգամ հանգիստ չէին թողնում նրան, այլ ծաղրածութեամբ ասում էին. «Եթէ

Աստուծոյ Որդի ես դու, փրկիր քեզ և խաչիցդ իջիր, որ քեզ հաւատանք»։ Զինուորներն ևս հետևում էին նոցա։ Մինչև անգամ խաչում աւազակներից մէկն ևս ծաղրելով ասաց Քրիստոսին. «եթէ դու Քրիստոսն ես, քեզ և մեզ աղատիր»։ Բայց միւս աւազակը պատասխանեց նրան. Աստուծուց չէս

վախենում, չէ՛ որ դու ևս նոյն պատժի մէջ ես։ Մենք լի-րաւի դատաւարտուած ենք, բայց Սա ո՛չինչ չարութիւն չէ արել»։ Այս ասելով, աղօթքով գարձաւ գէպի Քրիստոս և ասաց. «Տէր, լիչիր ինձ, երբոր դաս քո արքայութեամբդ»,—

«Ճշմարիտն եմ ասում քեզ, այսօր ինձ հետ պիտի լինիս դրախտի մէջ.» պատասխանեց Քրիստոսը:

Յերեկուան վեցերորդ (մեր հաշուով երկուսասներորդ) ժամին երկրիս երեսը խաւար պատեց, այնպէս որ աստղեր երևեցան: Ծաղրածութիւնները դադարեցան, և շատերը վախենալով, խաչելութեան տեղից հեռացան: Քրիստոսի խաչի մօտ մնացին Տիրամայրը, Յովհաննէս առաքեալը և քանի մի Գալիլիացի կանայք:

Քրիստոս տեսաւ իւր մօրը և Յովհաննէսի վերայ ցոյց տալով ասաց. «ահա քո որդին». յետոյ նայեց իւր սիրելի աշակերտին և ասաց նրան. «ահա քո մայրը»: Ինն ժամի մօտ (մեր հաշուով երրորդ ժամին զկնի ճաշու) Քրիստոս ազադակեց. «Աստուած իմ, Աստուած իմ, ընդէր թողեր զիս»: Քանի մի ըուպէից յետոյ ասաց. «ծարաւի եմ»: Զինուորներից մէկը սպուռնդը թաթախեց քացախի մէջ, եղեգնի ծալքն անցկացրեց և Նորա բերանին մօտեցրեց: Քրիստոս քացախը ընդունելով ասաց. «ամենայն ինչ կատարեալ է. Հայր, իմ հօգիս Քո ձեռքդ եմ աւանդում»: Յետոյ զլուխը խոնարհեցրեց և հոգին աւանդեց: Այսպէս ահա փրկիչը իւր անձը զոհելով մարդկանց մեղքի համար, մեզ հաշտեցրեց Աստուծոյ հետ: Այն ժամանակ արեգակը խաւարեցաւ, վարադուրը, որով Սըրբութիւն Սրբոյը բաժանվում էր տաճարի միւս մասնից, երկու կտոր պատառուեցաւ, գետինը այնպէս շարժուեցաւ, որ քարերը պատառուեցան, և շատ մեռեալներ յարութիւն առան և զերեզմաններից դուրս եկան: Այն հարիւրապետը, որ խաչի մօտ կանգնած էր, ասաց. «յիբաւի այս մարդը Աստուծոյ Որդի և արդար էր»: Ժողովուրդը զարհուրելով և կուրծքը բաղկելով՝ խաչի մօտից հեռացաւ:

Խաչի քո, Քրիստոս, երկիրպաղանեմք, և զսուրբ խաչելութիւնդ քո մեծացուցանեմք և զսուրբ թաղումդ քո փառաւորեմք: Եկայք, հաւատացեալք, երկրպագեսցուք Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. վասն զի եկն 'ի ձեռն խաչին իւրոյ շնորհեաց պարգևս աշխարհ: Սուրբ Աստուած, սուրբ և հղօր, սուրբ և անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա՛ մեզ:—

75. ԹԱՂԱՌՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Յով. ԺԹ. 31—42. Մատ. ԻԷ. 57—61. Դուկ. ԻԳ. 50—56.

Որովհետեւ Զատիկի տօնի Նաւակատիքը Ուրբաթ օրն էր, այս պատճառով հրէից ծերերը չկամեցան խաչուածներին խաչի վերայ թողնել. ուստի խնդրեցին Պիղատոսից, որ հրաման տայ՝ նոցա սրունքները կտրտեն, որ շուտով մեռնին: Պիղատոսի հրամանով զինուորները Գողգոթա եկան և կտրտեցին աւագակների սրունքները, բայց երբ եկան Քրիստոսի մօտ, տեսան, որ նա արդէն վախճանուած էր, այս պատճառով նորա սրունքները չկտրտեցին: Միայն նոցանից մինը տէգով նորա կողը վիրաւորեց, և վերքից արիւն և ջուր վազեց: Նոյն զիշերը Պիղատոսի մօտ գնաց ծերակուտի անդամներից մէկը, Յովսէփ Արեմաթացին, և խնդրեց, որ հրաման տայ իրեն՝ Քրիստոսի մարմինը խաչից իջեցնել և թաղել: Պիղատոս կատարեց նորա խնդիրը: Այն ժամանակ Յովսէփ թաղման պատառակալը բերաւ, և Քրիստոսի ծածուկ աշակերտ Նիկողիմոսն ևս խունկ և հալուէ բերաւ. Քրիստոսի

մարմինը խաչից իջուցին, անուշահոտ իւղերով օծեցին, պատառակալով պատեցին և Գողգոթայի մօտ եղած Յովսէփի պարտէզի մէջ մի նոր փորուած ալրի մէջ թաղեցին, որը Յովսէփ շինել էր իւր համար, իսկ ալրի գուռը մի մեծ և ծանր քարով ծածկեցին: Այս բանս տեսան քանի մի Գալիլիացի կանայք, որոնք նկատելով, թէ շտապելու պատճառով թաղման բոլոր ծէսերը չկատարուեցան, քաղաք գնացին, և անուշահոտ խուսկեր և իւղեր պատրաստեցին, որ երթան Քրիստոսի մարմինն օծեն:

Մեր հոգաբարձը այն, ինչ Քրիստոս թէր մեզայ համար շարժառնէր, խաչուեցաւ և լաղուեցաւ, մենք յայտնում էինք այսպէս:

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

ԴԵՐ ԲԻՍՏՈՍԻ ԴԺՈՂՔ ԻՋՆԵԼԸ

Մատ. ԻԷ. 62—66.

Շաբաթ առաւօտեան Քրիստոսի թշնամիները, այսինքն՝ քահանայապետները, Պիղատոսի մօտ գնացին և ասացին «այն մոլորեցուցիչը ասում էր, թէ երեք օրից լետոյ յարու-թիւն պիտի առնու, ուստի հրամայէր գերեզմանը պահպա-նել, որ աշակերտները չգողանան մարմինը և ժողովրդեան չասեն թէ՝ նա յարու-թիւն առաւ:»

Պիղատոս հրաման արաւ նոցա և նոքա գերեզմանի վե-րայ պահպաններ գրին, գերեզմանի կափարիչ մեծ քարն ևս կնքեցին:

Երբ Քրիստոսի մարմինը գերեզմանի մէջ էր, նորա մարդ-կային հոգին, որ Աստուածութեան հետ միաւորուած էր միշտ,

այն տեղը գնաց, ուր էին բոլոր մեռեալ մարդոց հոգիքը: Այդ տեղը դժոխք է կոչվում, որովհետեւ մեղաւոր մարդոց հոգի-ները Աստուծուց հեռացած լինելով՝ այն տեղ էին գտնում: Դժոխքի մէջ շատ հոգիներ ևս կային, որ ապագայ Փրկչին հաւատաւով՝ անհամբեր սրտով նորա գալստեանը սպասում էին, և Փրկչի գալստեան յուսով մխիթարվում էին: Քրիստոս դժոխքը իջնելով, երբ քարոզեց իւր գալուստը, այն արդար-ների հոգիները իսկոյն հաւատացին Նրան: Դժոխքը քան-դուեցաւ նոցա համար և նոքա արքայութիւն մտան: Հաւա-տացող աւագակի հոգին ևս արքայութիւն գնաց:

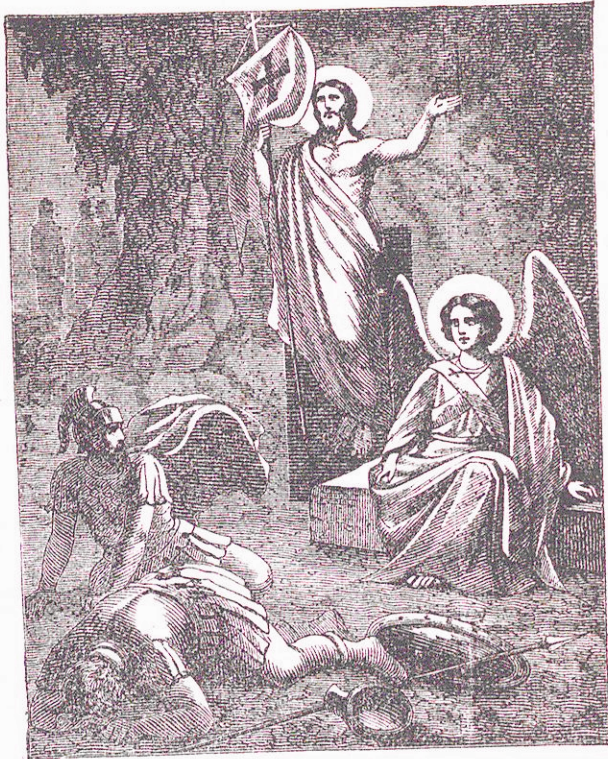
ԴԵՐ ԲԻՍՏՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մատ. ԻԷ. 1—15. Մարկ. ԺԶ. 1—8. Դուկ. ԻԳ. 1—8. Յով. Ի. 1—2.

Շաբաթ գիշերը գերեզմանի մօտ կարգուած պահապան-ները յանկարծ շարժ գգացին և սպիտակ ու փալլուն հան-դերձով մի հրեշտակ տեսան, որ եկաւ գերեզմանի քարը գլո-րեց և վերան նստաւ: Այս բանից դարհուրելով, դողալով, գնա-ցին և պատմեցին քահանայապետներին այն պատահարը: Քա-հանայապետները պահապաններին կաշառք տալով՝ խրատեցին նրանց, որ ասեն թէ՝ «գիշերը մեր քնած ժամանակը Քրիս-տոսի աշակերտներն եկան և նորա մարմինը գողացան»: Նոյն ժամանակ Գալիլիացի կանայք՝ Մարիամ Մագդաղենացի, Մա-րիամ Յակովբեան, Սաղովմէն և ուրիշ կանայք ի միասին Քրիստոսի գերեզմանն էին գնում, որ նորա մարմինը իւզով օծեն: Նոքա տեղեակ չէին այն պատահած անցքին, և չգի-տէին անգամ թէ՝ գերեզմանի մօտ պահապաններ գրուած էին: Այդին մտնելով, տեսան որ քարը գլորուած էր: Մարիամ

Մագդաղենացին քաղաք վազեց և ասաց աշակերտներին. «Տի-
րօջս Հանել են զերեզմանից և չգիտեմ թէ ո՛ւր են դրել նորան:

Միւս Իւղաբեր կանայք այլրին մօտեցան և Հրեշտակնե-
րին տեսան, որոնք նոցա ասացին. «Նազովրեցին Յիսուս յա-

րեալ 'ի մեռելոց»: Նոքա քաղաք դարձան աշակերտների մօտ
և պատմեցին նոցա, ինչ որ տեսան, բայց աշակերտները նոցա
չէին հաւատում:

Քրիստոսի յարութեան օրը մենք աւելի շքեղութեամբ
ենք տօնում, քան թէ միւս օրերը, որովհետեւ Քրիստոս իւր

յարութիւնով շատ պարզ ցոյց տուեց իւր Աստուածութիւնը
և Հաւաստի արեց մեզ, որ մենք ևս յարութիւն կ'առնենք:
Այս տօնը մենք անուանում ենք զլուսնային տօնից: Սա
կոչվում է Չատիկ կամ Պասէք, որովհետեւ օրինակ է Հրէա-
կան Պասէքի: Բացի սորանից Քրիստոսի յարութեան լիշատա-
կին մենք նուիրում ենք ամէն եօթնեակի առաջին օրը զկնի
շաբաթու և ասում ենք — Կիւսիէ:

Քրիստոսի յարութեան զէրայ ունեցած թիւ հաւասարը յայտնում էնչ
այսպէս.

Յերրորդ աւուր յարուցեալ:

Իսկ թիւ հաւասար Թաւաշէրի յարութեան հասին, մենք յայտնում
էնչ այսպէս.

Հաւատամք 'ի յարութիւն մեռելոց:

Յարութեան Ժամհոգ.

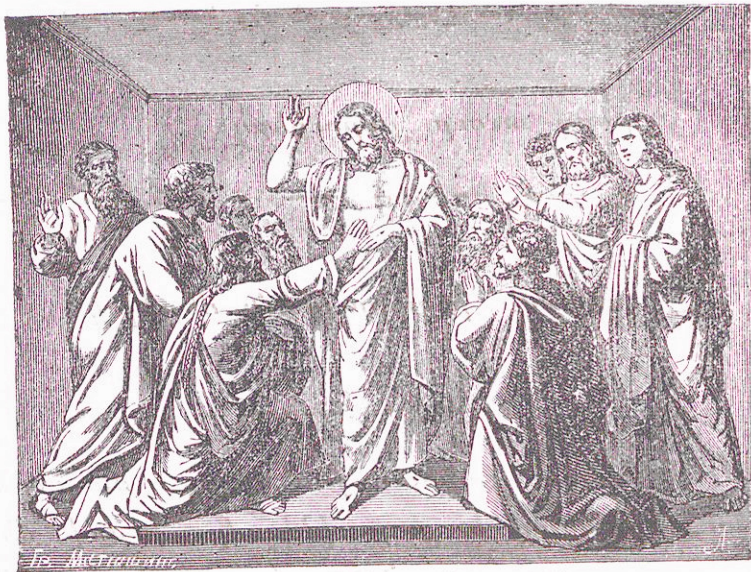
Քրիստոս յարեալ 'ի մեռելոց, մահուամբ
զմահ կոխեաց և յարութեամբ իւրով մեզ
զկեանս պարզեաց, նմա փառք յաւիտեանս
ամէն:

78. ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ղուկ. ԻԴ. 8—48 Յով. Ի. ԻԱ՝ Մատ. ԻԸ. 16—20.

Լույս կիւրակէ Քրիստոսը Յովսէփի պարտիզի մէջ Մա-
րիամ Մագդաղենացւոյն երեւցաւ: Յետոյ իւր երկու աշա-

կերտներին ճանապարհորդակից եղաւ մինչև Եմմաուս գիւղը. իսկ երեկոյին Երուսաղէմի մէջ երեւցաւ բոլոր աշակերտներին Թովմասից զատ, որ այնտեղ չէր: Բայց մէկ շաբաթ լետոյ, երբ Թովմաս ևս աշակերտների հետ էր, դարձեալ երեւցաւ: Չատկի տօնից լետոյ Քրիստոսի աշակերտները Երուսաղէմից Գալիլիայ գնացին, և այնտեղ Գալիլիացւոց ծովի եզերքի մօտ իւրեանց վարդապետին տեսան: Գալիլիայի լեռներից մէկի

վերայ հինգ հարիւրից աւելի մարդկանց երեւցաւ: Բացի սորանից երեւցաւ նաև Պետրոսին և Յակովբոսին:

Այսպէս ահա՛ քառասուն օրուայ մէջ աշակերտները քանի մի անգամ տեսան յարուցեալ Քրիստոսին: Այն ժամանակ Քրիստոս հաւատացրեց նոցա, թէ ինքն իսկապէս յարուժիւն առաւ մեռելներից. ցոյց էր տալիս նոցա իւր վերքերը և նոցա հետ կերակուր էր ուտում. բայց աշակերտները նկատում էին,

որ նորա մարմինը առաջուան նման չէր, որովհետև դռները փակ ժամանակ ևս երևում էր իրանց: Աշակերտները տարակուսած էին նորա չարչարանքի և մահուան վերայ: Այս պատճառով Քրիստոս իւր աշակերտներին երևում էր իւր յարութիւնից լետոյ, լիշեցնում էր նոցա, թէ այն մարգարէութիւնների համեմատ պիտի չարչարուէր նա և իւր փառքը պիտի մանէր:

79. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ

Ղուկ, ԻԵ. 49—53, Գրմ. ա. 4—14.

Քրիստոսի յարութիւնից քառասուն օր լետոյ՝ աշակերտները մի տան մէջ հաւաքուեցան: Քրիստոս այնտեղ երեւցաւ նոցա և ասաց. «Նս կուղարկեմ ձեզ իմ հօրս խոստացած Սուրբ Հոգին. իսկ դուք Երուսաղէմի մէջ մնացէք, մինչև որ ի վերուստ զօրութիւն առնուք: Յովհաննէսը ջրով էր մկրտում, իսկ քանի մի օրից լետոյ Հոգով Սրբով պիտի մկրտուիք:» Աշակերտներն ուրախացան և ասացին Քրիստոսին. «Տէր, նոյն ժամանակին պիտի նորոգես Իսրայէլացոց թագաւորութիւնը»: Քրիստոս պատասխանեց թէ. «Ձեզ հարկաւոր չէ գիտենալ այն ժամանակները, որ Հայր Աստուած սահմանել է: Բայց դուք զօրութիւն կ'առնուք, երբոր Հոգին Սուրբ ձեզ վերայ կ'իջնէ, և բոլոր աշխարհիս երեսին դուք ինձ համար վկայ կ'ըլինիք:» Յետոյ Քրիստոս նոցա հետ Բեթանիա գիւղը գնաց և Չիթենեաց լերան վերայ կանգնելով, օրհնեց նրանց, և նոցա աչքերի առաջ երկինքը համբարձաւ և Հօր Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ. (այսինքն՝ իւր Դարգիւն-Լեւոյճն ևս Ասորոս-Ժայռն փռուեալ և պարիս-ստաւ):

Աշակերտները սպառնալով զէպի երկինք էին նայում, մինչև որ տեսան երկու հրեշտակ, որոնք նոցա ասացին. «Ի՞նչ էք

կանգնել և դէպի երկինք էք նայում: Այս Յիսուսը, որ Համբարձաւ, դարձեալ պիտի գայ այնպէս, ինչպէս տեսանք նորա Համբառնալը դէպի երկինք»: Առաքեալք մեծ ուրախութեամբ լցուած, Երուսաղէմ դարձան:

Մէր հաւասար Քրիստոսի համբարձման և Նորա երկնորդ գալարեան մասին ձեռք յայդտում էնք այսպէս.

Ելեալ յերկինս նովին մարմնովն՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է նովին մարմնովն և

փառօր Հօր՝ ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

80. ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Մատ. Ժ. 1—8. ԻԷ. 18—20. Մրկ. 9. 12—13. Դուկ. Ե. 13—16.

Յոզ. Ի. 21—23.

Քրիստոս Համբառնալուց յետոյ աշխարհիս վերայ թողեց իւր աշակերտներին, որոց անուանեց առաքելոյ, որ կընշանակէ ուղարկուած: Նոքա տասներկու Հոգի ընտրուած էին, բայց մինը, Յուդա իսկարովտացին, Քրիստոսի մատնիչն եղաւ: Միւս առաքեալներն անունները սոքա են. Սիմոն, որին Քրիստոս Պէթրոս անուանեց, նորա եղբայր Անդրէասը, Յովհաննէս և Յովհաննէս Զեբեդիայի որդիքը, Փիլիպոսը, Նաթանայէլը, որ Բարթոլոմէոս ևս կոչուեցաւ. Թովմասը, Մարքոսը մաքսաւորը, Յովհաննէս Ալփիայի որդին, Տեառն եղբայրն Յակոբ և Շեառն, որ նախանձայոյզ էր կոչվում: Սոքա ամէնքը Հասարակ ժողովրդեան դասից էին և մեծ մասը Գալիլիացի ձկնորսներ:

Քրիստոս դեռ աշխարհիս վերայ եղած ժամանակ քարոզելու ուղարկեց նրանց, և իշխանութիւն տուաւ նոցա, որ իւր անունով բժշկութիւններ անեն: Այն ժամանակ շատ տրեւարներին իւրով էին օծում և նոքա բժշկվում էին: Քրիստոս իւր Համբառնալուց առաջ նոցա երևելով, ասաց. «Գնացէք բոլոր աշխարհ, քարոզեցէք աւետարանը ամենայն արարածոց, մկրտեցէք նրանց յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. ուսուցէք նոցա՝ պահել այն ամէն բաները, ինչ որ ես ձեզ պատուիրեցի: Ով որ կըհաւատայ և կըմկրտուի, փրկութեան կըհասնի. իսկ ով որ չի հաւատալ, կըդատապարտուի: Եւ ահա ես ձեզ հետ եմ մինչև աշխարհիս վերջը:

Առէք Հոգին Սուրբը, որոնց մեղքերը որ ներէք, ներուած լինի նոցա, և որոնց որ չներէք՝ նոքա իւրեանց մեղքի մէջ մնան:» Այսպէս ահա Քրիստոս իրաւունք տուաւ առաքեալներին, որ քարոզեն, մկրտեն, մեղքերի թողութիւն տան, և հիւանդներ բժշկեն, նոյնպէս հրամայեց նոցա, որ արթուն կենան, որ իրեն հաւատացողները ճշգիւ կատարեն իւր պատուիրանները:

81. ԳԱԼՈՒՍԻ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ

Գործ. Բ. 1-41.

Քրիստոսի համբառնալուց լետոյ աշակերտները Նրուադէմում մնացին, ուր վերնատան մէջ հաւաքուեցան և ժամանակը անց էին կացնում աղօթքով, Սուրբ Հաղորդութեան խորհուրդը կատարելով և անդադար մխիթարիչ Սուրբ Հո-

գոյն սպասելով: Պէնտէկոստէի օրը հասաւ, բոլոր հաւատացեալները մի տան մէջ հաւաքուեցան: Յերեկոտան երրորդ ժամին (ըստ մեր հաշուոյն առաւօտեան ինն ժամին) յանկարծ մի մեծ շարժում եղաւ, որ սաստիկ հոգմոյ յուզման էր նմանում: Հաւատացեալների սիրտը գերբնական ուրախութեամբ լցուեցաւ: Իւրաքանչիւրի գլխի վերայ հրեղէն լեզուներ երեւեցան. այն Հոգին Սուրբն էր, որ իջաւ նոցա վերայ, և Աստուծալին զօրութեամբ հաստատեց նրանց:

Ժողովուրդը այն աղմուկը լսելով, խուռն բազմութեամբ հաւաքուեցան վերնատան մօտ: Հաւատացեալները սկսան խօսել զանազան լեզուներով, որի վերայ ամէնքը զարմանում էին: Այն ժամանակ Պետրոս ասաց ժողովրդեան. Քրիստոս, որին Հրէայք խաչեցին՝ յարութիւն առաւ մեռեալներից, և իւր Սուրբ Հոգին մեր վերայ ուղարկեց: Պետրոսի քարոզութիւնից լետոյ երեք հազար մարդ հաւատացին Քրիստոսին և մկրտուեցան: Այսպէս ահա հաստատուեցաւ երկրիս վերայ Աստուծոյ արքայութիւնը, այսինքն՝ Քրիստոսի Սուրբ Անկեղեցին:

Մէր հաւասարը դեպի ամենասուրբ Ներքորդութեան Երրորդ անշը, այն է դեպի Սուրբ Հոգին. Թէ՛ յայտնում է՛նք այսպէս.

Հաւատամք և 'ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն և 'ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և 'ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն 'ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն և բրակեցաւ 'ի սուրբսն:

82. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՎԵՐԱՓՈԹՈՒՄՆ

Քրիստոսի երկինք Համբառնալուց յետոյ, Աստուածամօր կեանքը երկար չտևեց: Գաբրիէլ Հրեշտակապետը յայտնեց, թէ մօտեցել է նորա մահուան ժամանակը և նա մեծ ուրախութեամբ պատրաստվում էր գէպի մահը:—Մեռնելուց առաջ նա կամեցաւ տեսնել առաքեալներին, որոնք ցրուած էին զանազան երկիրներում—Քրիստոսի խօսքը քարոզելու: Տէր Աստուած կարգադրեց այնպէս, ինչպէս նորա կամքն էր՝ նորա մահուան օրը զանազան երկիրներից Հաւաքուեցան բոլոր առաքեալները՝ բացի Բարթողիմէոսից. նոքա տեսան նորա երանական վախճանը. տեսան, թէ ինչպէս երևեցաւ Քրիստոս, Հրեշտակներով շրջապատուած, վեր առաւ նորա ամենամաքուր Հոգին և երկինք վերացրեց նորան: Վառուած լապտերներով և սաղմոսերգութեամբ առաքեալները Աստուածամօր մարմինը տարան Գեթսեմանիա և այնտեղ մէկ այլրի մէջ ամփոփեցին: Նորա թաղման երրորդ օրը Երուսաղէմ եկաւ Բարթողիմէոս առաքեալը: Սորա խնդրանքով առաքեալները բաց արին այլը, որում ամփոփած էր Աստուածամայրը և ոչինչ չգտան այնտեղ, բացի նորա զգեստից: Առաքեալները մնացին տաքակուսած: Այն ժամանակ երկնային լուսով երևեցաւ նոցա ամենասուրբ Կոյսը և յայտնեց, թէ Աստուած յարութիւն տուեց նորան մեռածներից:

Սուրբ Աստուածածնի Վերափոխման լիշատակը միշտ տօնում ենք Օգոստոս ամսի 15-ին մօտ Հանդիպած կիւրակէ օրը. և այս տօնախմբութիւնը մեր եկեղեցին կատարում է ինն օր:

83. ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՆՈՐԱ ԽՈՐՀՈՒՐԳՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ

Սուրբ Հոգու իջնելուց յետոյ՝ առաքեալներն իսկոյն սկըսեցին աւետարանի քարոզութիւնը և շատերը ընդունեցին նորան: Քրիստոսի Հաւատացեալներից կազմուեցաւ մի ժողով (Հասարակութիւն), որի մէջ ամէնքը սիրում էին մէկմէկու և միակերպ Հաւատում էին: Այս ժողովը ասվում էր Քրիստոնէական սուրբ եկեղեցի, իսկ նորան պատկանող մարդիկ՝ Քրիստոնէայք: Քրիստոսի եկեղեցին Քէ, որովհետեւ ունի մի գլուխ—Քրիստոս, մի Հաւատ, մի օրէնք և բոլոր քրիստոնէաները, խորհուրդների միջնորդութեամբ, ստանում են Սուրբ Հոգու շնորհքը: Մահն անգամ չէ բաժանում քրիստոնէաներին: Մեռեալ արդարները, իւրեանց Աստուծուն ուղղած աղօթքով, օգնում են երկրիս վերայ ապրող մարդիկներին. և սոքա ևս աղօթք են մատուցանում մեռած մարդկանց Համար: Եկեղեցին «—բէ է, որովհետեւ քրիստոնէաները մաքրուած են Քրիստոսի արիւնով, և խորհուրդների միջնորդութեամբ Սուրբ Հոգու շնորհքով սրբազործվում են: Ընդհանրապէս է, որովհետեւ նորան պատկանում են բոլոր Հաւատացեալները, ուր և լինին նոքա: Առաքելապէս է, որովհետեւ նա պահպանում է առաքեալներից աւանդուած ուսումը և կառավարվում է առաքեալներից Հաստատուած Հովիւներով:

Խորհուրդ ասվում են այնպիսի սրբարար գործողութիւններ, որոնցով Հաւատացեալներին գաղտնի, անտեսանելի կերպով մատակարարվում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը: Այս իսկ շնորհքն է այն աստուածային զօրութիւնը, որը միաւորում է քրիստոնէաներին՝ ի մի ժողով և սրբազործում է նրանց: Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին առաքեալներից Հետեալ խորհուրդներն ընդունեց: Մկրտութիւն, Դրոշմ, Ապագ-

խարութիւն, Հաղորդութիւն, Ամուսնութիւն, Կարգ քահանայութեան և Օծումն Հիւանդաց: Մկրտութեամբ ընդունում է Հաւատացեալը Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը—նոր, քրիստոնէական կեանքի մէջ Հաստատ մնալու համար: Ապաշխարութեամբ ստանում է շնորհք, որով թողութիւն է տրվում նորա մեղքերին: Հաղորդութեամբ քրիստոնեայն գաղտնի կերպով միանում է Քրիստոսի Հետ: Ամուսնութեամբ օրհնվում է այր և կնոջ միաւորութիւնը: Ձեռնադրութեամբ տրվում է Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, որով ընտրեալն սրբազործուելով, մատչում է եկեղեցուն ծառայելու: Հիւանդների օծմամբ—տրվում է շնորհք, որով մարդ առողջութիւն է գտնում ծանր հիւանդութիւնից:

Հասարակ, որ ունինք դէպի Նկեղեցին եւ դէպի Բարոյութեան շնորհաբաշխ ոլորտներէն, այսպէս եւս յայտնում.

Հաւատամբ 'ի մի միայն ընդհանրան և առաքելական սուրբ եկեղեցի, 'ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, 'ի քառութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց:

84. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ

Մկրտութեան խորհրդով ընդունում է մարդ Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքը, որով վերածնում է, այսինքն ստանում է նոր կեանք: Այս խորհուրդը կատարվում է մկրտողին երեք անգամ ջրի մէջ ընկղմելով, որի հետ արտասանվում են այս խօսքերը. «Մկրտվում է ծառայն Աստուծոյ (այս անուն) յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»: Մկրտողն աւագան մտնելով մեղաւոր, դուրս է գալիս այնտեղից, Հոգւոյն Սրբոյ շնորհիւ, արգարացած իբրեւ մարդ Աստուծոյ:

Մկրտութիւն ընդունող մարդուց պահանջվում է, որ նա Հրաժարուի իւր առաջուայ վատարարոյ կենցաղավարութիւնից, սոտանայից և ամէն չարութիւններից, լայտնէ իւր փափազը Քրիստոսի հետ միաւորուելու և դաւանէ դէպի Քրիստոս ունեցած Հաւատը: Մկրտութիւնից լետոյ նորան Հաղցնում են սպիտակ շոր, 'ի նշան նորա մաքրութեան: Մկրտութեան խորհուրդը անկրկնելի է:

Մկրտուածին նոր կեանքի մէջ դաստիարակելու համար տրվում է կնքահայր, որը ընդունելով նորան աւագանից, նորա երաշխաւորն է դառնում: Երեխայի մկրտութեան ժամանակ կնքահայրը նորա տեղ լայտնում է սատանայից Հրաժարուիլը և հաւատոյ դաւանութիւնը: Նա պիտի հոգայ, որ երեխայն դաստիարակուի քրիստոնէական Հաւատի մէջ:

85. ԴՐՈՇՄ

Դրոշմի խորհրդով նոր մկրտուածը ընդունում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով հաստատվում է քրիստոնէական կեանքի մէջ: Դրոշմը կատարվում է իսկոյն մկրտութիւնից լետոյ: Քահանայն սուրբ մեռօնով օծում է մկրտեալի ճակատը, աչքերը, հոտոտելիքը, բերանը, ականջները, ձեռքերը և ոտները, արտասանելով այս խօսքերը. «ԿՆԻՔ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ»: Մարմնի զանազան անդամները օծվում են 'ի նշան նորա, որ Հոգին Սուրբ սրբազործում է և զօրացնում մարդու ամէն զգայարանքները և զործերը:

Մեռոնն է իւղ կազմած զանազան անուշահոտ ծաղիկներից և խոտերից, որոնց մէջ գլխաւոր մասը կազմում է ձիթենու իւղը և աղնիւ բալասանը, և օրհնվում է Սուրբ Էջմիածնում մեծ հանգիսով ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսից, և այնտեղից տարածվում է Հայաստանեայց ամենայն եկեղեցիների մէջ:

86. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ապաշխարութեան խորհրդով Գրիստոնեայն ստանում է Սուրբ Հոգու շնորհքը, որով սրբվում է նա մկրտութիւնից յետոյ գործած մեղքերից:

Ապաշխարութեան մատչողից պահանջվում է մեղքերի զղջումն և վարքը ուղղելու դիտաւորութիւն: Որպէս զի քրիստոնեայք միջոց ունենան իւրեանց մէջ զղջման զգացմունքը արծարծելու, եկեղեցին նշանակում է ապաշխարութիւն՝ այսինքն պահք, աղօթք և առանձնութիւն: Իսկ վարքը ուղղելու դիտաւորութիւնը աւելի հաստատ պահելու համար ապաշխարողին սահմանվում է ապաշխարանքը, որի կատարումն պիտի յիշեցնէ նորան իւր միտումը դէպի չարք և օգնէ նորանից հեռանալու: Քրիստոնեայն իւր զղջումը յայտնում է քահանայի առաջ, որ դառնում է նորա Հոգեւոր հայր, բժիշկ նորա Հոգու և դատաւոր խղճի: Զղջման այսպիսի արտայայտութիւնը կոչվում է՝ խոստովանութիւն:

87. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Հաղորդութեան խորհրդի մէջ քրիստոնեայն հացի տեսակով ճաշակում է Գրիստոսի մարմինը և գինու տեսակով ընդունում է Նորա արիւնը, որով և միանում է Գրիստոսի հետ:

Պաշտօնը, որով կատարվում է Հաղորդութեան խորհուրդը, կոչվում է պատարագ, որ ասել է զոհ կամ նուէր: Նա կատարվում է սովորաբար ճաշու ժամին, այսինքն կէս օրից առաջ, շատ անգամ առաւօտեան ժամից յետոյ, և երկու ճրագալուցի օրերում երեկոյեան ժամից յետոյ:

Պատարագ մատուցանելիս քրիստոնեայք լիշում են իւ-

րեանց Փրկչի ծնունդը, քարոզութիւնները, չարչարանքը, մահը, յարութիւնը և համբարձումն: Որոնք արժանի են Գրիստոսի հետ միաւորուելու, հաղորդվում են. իսկ անպատրաստները սուրբ սեղանի փշրանքն (մասը, նշխարք) են ճաշակում:—Իւրաքանչիւր քրիստոնեայ, եկեղեցու կանոնների համեմատ, պարտաւոր է հաղորդուել տարին հինգ անգամ՝ հինգ տաղաւարաց օրերում, կամ գոնէ մէկ անգամ — անպատճառ:

88. ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ամուսնութեան խորհրդով Գրիստոսի եկեղեցին օրհնում է ամուսնական միաւորութիւնը և խնդրում է Աստուծոց այր և կնոջ համար այնպիսի կատարեալ սիրոյ շնորհք, որով միաւորուած է Գրիստոս իւր եկեղեցու հետ: Այսպիսի շնորհքը խնդրում է՝ զաւակ ծնանելու և նրանց քրիստոնեայնութեան կերպով մեծացնելու համար:

Ամուսնութեան խորհուրդը նոքա միայն կարող են ընդունել, որոնք սորա համար սահմանեալ տարիքն ունին, կայ ամուսնացողների մէջ փոխադարձ համաձայնութիւն և պսակի գէմ սահմանուած արգելքներ չունին:

89. ԿԱՐԳ ԿԱՄ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կարգի խորհրդով ձեռնադրուողին տրվում է շնորհք և իշխանութիւն՝ ժողովուրդը հովուելու և եկեղեցու սուրբ խորհուրդները կատարելու:

Կարգը եօթը բաժանումն ունի՝ առաջին երեքը մեծ, այսինքն քահանայութիւնը, սարկաւազութիւնը և կիսասար-

կաւազութիւնը յատկապէս Կարգ են կոչվում: Իսկ վերջին չորսը փոքր, այսինքն՝ ջահընկալութիւն, երգմանեցուցութիւն, ընթերցողութիւն և դռնապանութիւն, յատկապէս աստիճանք են կոչվում: Եպիսկոպոսութիւնը նոր կարգ չէ, այլ գերագոյն իշխանութիւն է՝ աստիճանները և միւս կարգերը տալով:

90. ԾԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆԳԱՅ

Հիւանդաց օծման խորհրդով տրվում է Հոգւոյն սրբոյ շնորհքը, որով Հիւանդը ընդունում է Աստուծուց մարմնի առողջութիւն և ներելի մեղքերի թողութիւն:

Այս խորհուրդը կատարում է քահանայն այնպէս՝ որ ձեռք դնելով և իւզով օծելով, աղօթք է անում Հիւանդի վերայ:

Թէ և Յակոբոս առաքելից կանոնադրուած է՝ աղօթքը և օծումը միանգամայն կատարել, բայց որովհետեւ խորհրդի գլխաւոր մասն այն աղօթքն է, որ գիշերաժամ ենք անուանում, այս պատմառով Հայաստանեայց ուղղափառ եկեղեցին սովորութիւն է արել՝ առանց օծման կատարել այս խորհուրդը:

91. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ

Սկզբում քրիստոնէութիւնը շատ թշնամիների հանդիպեցաւ: Ամէն տեղ քրիստոնեաներին հալածում էին՝ արգելում էին բանտերի մէջ, տանջում էին և սպանում: Քրիստոնէական հաւատի համար առաջին նահատակ եղաւ Ստեփաննոս նախասարկաւազը—նորան քարկոծեցին: Բոլոր առաքելները, բացի սուրբ Յովհաննէսից, կատարեցան մարտիրոսական մահուամբ: Սուրբն Պետրոս և Անդրէաս խաչուեցան,

իսկ սուրբն Պօղոս գլխատուեցաւ: Սոքա երկուսն էլ, այսինքն Պետրոս և Պօղոս առաքելները, Հռովմումը նահատակուեցան մի օրուայ մէջ, ինչպէս ասում է աւանդութիւնը: Թագէոս և Բարթոլղիմէոս նահատակուեցան Հայաստանի մէջ Հայոց Սանատրուկ թագաւորի իշխանութեան ժամանակ: Բայց Քրիստոսի վարդապետութիւնը, չնայելով բոլոր հալածանքներին, աւելի և աւելի տարածվում էր երկրիս վերայ: Այս քաջած տառապանքներից Քրիստոնէութեան քարոզիչները ամենեւին չլուսահատուեցան և որքան աւելի չարչարվում էին, այնքան աւելի ուրախանում էին, հաստատ համոզուած լինելով, որ կարճատեւ տանջանքից լեռոյ սպասում է նոյա արդարութեան սրակը երկնային թագաւորութեան մէջ: Հալածուելով մի տեղից, նոքա անցնում էին միւս տեղերը, ուր և գտնում էին իրանց հետևողներին:

92. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՍԿՁԵՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Մինչդեռ քրիստոնէութիւնը հալածվում էր ամենուրեք, հեթանոսական Հայաստանը նորան պաշտպան հանդիսացաւ: Արդար Հայոց թագաւորը Քրիստոսի քարոզութիւնների և հրաշագործութիւնների մխիթարական լուրը առնելով և ինքը վարակուած լինելով անբուժելի հիւանդութեամբ (բորոտութեամբ), զեսպաններ ուղարկեց Յիսուսի մօտ նամակով և խնդրեց որ գալ Նդեսիա քաղաքը, բժշկէ նորան հիւանդութիւնից և այնտեղ խաղաղական կեանք վարէ, հեռութշնամիներից: Յիսուս հրամայեց թովմայ առաքելին՝ զրել նամակի պատասխանը, որի մէջ խոստացաւ իւր համբարձմանից լեռոյ իւր աշակերտներից մէկին ուղարկել, որպէս զի բժշկէ թագաւորին հիւանդութիւնից և միանգամայն մխիթարէ նորան երկնաւոր մխիթարութեամբ:

Արդարեւ Քրիստոսի Համբաւնալուց լետոյ՝ Թաղէոսը, որ նորա եօթանասուն աշակերտներէից մէկն էր, մտաւ Եդեսիայ քաղաքը և իւր առաքելական քարոզութիւնը սկսեց նոյն իսկ թագաւորական պալատից: Արդարը Հաւատաց և բժշկուելով Հիւանդութիւնից՝ մկրտուեց ինքը և իւր գերդաստանը և նոցա Հետ միասին Եդեսիայի բնակիչները:—Շուտով փակուեցան կռատունները և նոցա տեղ փախցնէին Քրիստոսի Սուրբ Խաչը: Թաղէոսը Հիմնելով եկեղեցիք, ձեռնադրելով իւր տեղ Ադգէ եպիսկոպոսին և կարգելով քահանաներ, ինքը գնաց Հայաստանի միւս աշխարհները աւետարանը քարոզելու:

Արդարի Հօրաքեռ որդին, Սանատրուկ, որ իշխում էր Հայաստանի Տաւարշան կամ Արտագ գաւառում, իւր Սանդուխտ դստեր Հետ թէև առաջ ընդունեց քրիստոնէութիւն, բայց լետոյ ուրանալով՝ նահատակեց Թաղէոս առաքելին և իւր դուստր Սանդուխտին:

Թաղէոսից լետոյ 65 թուականին գալիս է Հայաստան Բարթոլոմէոս առաքելը, բերելով իւր Հետ Աստուածածնի պատկերը, շատացնում է Հաւատացեալներ թիւը, Հաստատում է եկեղեցիք և ապա նա ևս նահատակվում է Սանատրուկից: Այսպէս ուրեմն Հայաստանեայց եկեղեցին կարող է բացարձակ կռչուիլ՝ Առաջին Քրիստոնէական Եկեղեցի:

Թէև Արդարի յաջորդները ընդդիմացան քրիստոնէութեան տարածմանը, բայց Թաղէոսի և Բարթոլոմէոսի առաքելական քարոզութիւնը և թափած արիւնը անօգուտ չանցան Հայաստանի մէջ, այնպէս որ մինչև Գրիգոր լուսաւորչի օրերը (302 թ.) ոչ հովիւները պակասեցան և ոչ նահատակները:

93. ՔՐԻՍՏՈՆԵՌԻԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՄԼՋ. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒԱՐԻԶ

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ, որ Հիթանոս Անակ Պահլաւունու որդին էր, ծնուեցաւ Վաղարշապատ քաղաքում 257 թ: Եւ երբ նորա Հայրը, Խոսրով թագաւորին սպանելուց լետոյ, չ'կարողանալով փախստեամբ ազատուիլ, խեղդուեցաւ Երասխ գետի մէջ, իսկ նորա ընտանիքը սրով կոտորուեցան. այս կոտորածից ազատ մնաց երեք տարեկան մանուկը: Սուրան, իւր գալեակ Սոփիա անունով կինը, որ Հաւատով քրիստոնեայ էր, տանում է Կեսարիա, և այն տեղ մկրտել տալով՝ անունը դնում են Գրիգոր: Նա կեսարիայում սնաւ քրիստոնէական բարեպաշտութեամբ և 18 տարեկան Հասակում ամուսնանալով՝ ունեցաւ երկու որդի, Վրթանէս և Արիստակէս:

Գրիգորը, բաժանուելով իւր կին Մարիամից, գնաց Հռոմ, ուր այն ժամանակ գտնվում էր Խոսրով թագաւորի որդին Տրդատը, որի մօտ նա ծառայ մտաւ, որպէս զի իւր Հօր լանցանքը քաւի: Գրիգորը մնաց Տրդատի մօտ մինչև որ նա թագաւոր եղաւ ու Հռոմից վերադարձաւ Հայաստան 286 թ: Երբ նորա Հասնում են Եկեղեցաց գաւառի Երէզ աւանը, Տրդատ շնորհակալութեան զոհ է մատուցանում Անահիտ դիցուհուն և Գրիգորին պատուիրում է, որ ծաղկէ պսակ դնէ կուռքի զլիին. բայց նա չկատարելով թագաւորի հրամանը, լալտնի ցոյց է տալի իւր քրիստոնէութիւնը, որ մինչև այն ժամանակ ծածուկ էր պահում: Ուստի Տրդատը սարսափելի տանջանքներ է հասցնում նորան և իմանալով, որ Գրիգորը իւր Հօրն սպանող Անակի որդին է, հրամայում է ձգել Արտաշատ քաղաքի խորվիրապի մէջ, ուր միայն մահապարտներին էին ձգում: Գրիգորը մնում է նորա մէջ 15 տարի, կերակրուելով մի բարեպաշտ կնոջից:

Այս միջոցին (301 թ.) Տրդատի հրամանով կատարվում է Հռիփսիմեանց Սուրբ կոյսերի նահատակութիւնը. Աստուածային պատիժն էլ իսկոյն հասնում է թագաւորի, նորա ընտանիքի և նախարարների վերայ: Տրդատը կորցնում է բանականութիւնը և կատաղած դիմում է անմարդաբնակ տեղերը: Յետոյ խորվիրապից հանում են Սուրբ Գրիգորին, որի աղօթքով բժշկվում է թագաւորը և բոլոր աշխարհները և կրկին նորոգվում է քրիստոնէութիւնը Հայոց աշխարհում:

Այնուհետև նախարարներ, իշխաններ և հաւատացեալների բազմութիւնը հաւաքուելով Տրդատ թագաւորի մօտ՝ համակամ խորհրդով և հաւանութեամբ ընտրում են Սուրբ Գրիգորին իրանց հովիւ և առաջնորդ և մեծ պատուով Վաղարշապատ քաղաքից տանում են Փոքր Հայաստանի Կեսարիա քաղաքը, ուր Ղևոնդիոս հայրապետից, որ Թադէոս առաքեալի յաջորդն էր, ձեռնադրվում է Հայրապետ բովանդակ Հայաստանի՝ 303 թուականին Փրկչի:

Սուրբ Գրիգորը վերագաւառելով Կեսարիայից Հայաստան, իւր քարոզութեամբ պատրաստում է բոլոր ժողովուրդին մըկրտութիւն ընդունելու համար, պատուիրում է աղօթել և պահք պահել (Առաջաւորաց պահք) և ապա Նփրատ գետի մէջ մկրտում է թագաւորին, Աշխէն թագուհուն, Խոսրովիդուխտին և բոլոր բազմութեանը,—պատարագ է մատուցանում և ամենքը հաղորդվում են: Այնտեղից թագաւորի հետ դալիս է Վաղարշապատ քաղաքը և 303 թուին սկսում է Եջմիածնի հոյակապ եկեղեցու շինութիւնը:

Յետոյ Սուրբ Լուսաւորիչը շրջելով Տրդատի հետ Հայաստանի ամէն կողմերը, մկրտում է ամենքին, բայց է անում դպրոցներ, կարգում է ուսուցիչներ, ձեռնադրում է եպիսկոպոսներ, քահանաներ, շինում է շատ եկեղեցիք, վանօրայք, կուսանոցներ և հիւրանոցներ, սահմանում է տօներ:

Եւ այսպէս Հայաստան աշխարհը քրիստոնէական լուսով

լուսաւորելուց յետոյ՝ Սուրբ Գրիգոր 331 թուականին առանձնանում է Սեպուհ սարի վերայ—Մանիայ ալրը, ուր և կընքում է իւր բազմարդիւն կեանքը:

Ի պատիւ սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի՝ Հայոց եկեղեցին սահմանած ունի երեք տօն:

ա. Մեծի պահոց հինգերորդ եօթնեկի շաբաթ օրը կատարում է տօն ի լիշատակ չարչարանաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչի և մօին ի վիրապն:

բ. Ելն նորա ի վիրապէս: Սա լինում է ամառը յունիս ամսին—շաբաթ օրը: Իսկ միւս օրը, որ կիւրակէն է, միշտ կատարվում է Տօն Կաթուղիկէ Եկեղեցւոյ Սրբոյ Եջմիածնի:

գ. Գիւտ նշխարաց սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյս սա ևս լինում է ամառը յունիս կամ յուլիս ամիսներին՝ դարձեալ շաբաթ օրը:—

Բաց յայսմանէ սուրբ Աստուածածնի պահոց եօթնեկին—շաբաթ օրը լինում է Տօն Շողակաթին սրբոյ Եջմիածնի ըստ տեսեան սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ:—Սոյն օրը ուսուստեան ժամին հոգեւորականաց դասը, ի միջի ալոց, երգում է և հետեւեալ շարականը:

Եջ Միածինն ի
Հօրէ և լոյս փառաց
ընդ նմա, ձայնք հըն-
չեցին սանդարամետր
անդնդոց:

Տեսեալ զլոյս մեծ
հայրապետին Գրիգո-
րի պատմէր ցնծու-

Միածին Որդին ի-
ջաւ Հօրից և Նորա
հետ փառաց լոյսը—
անդունդի խորքերը
ձայներ հանեցին:

Գրիգոր Հայրապե-
տը մեծ լոյսը տեսնե-
լով, ուրախութեամբ

Թեամբ հաւատացեալ
արքային:

Եկայք շինեսցուք
սուրբ զխորանն լու-
սոյ, քանզի 'ի սմա
ծագեաց մեզ լոյս 'ի
Հայաստան աշխար-
հի:—

պատմեց հաւատացեալ
Թագաւորին (Տըր-
դատին:)

Եկէք շինենք լու-
սոյ սուրբ խորանը
(եկեղեցին), որովհե-
տեւ այստեղ—Հայաս-
տան աշխարհում—
մեզ լոյս ծագեցաւ:

94. ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԳԸ ՆԻ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Աստուածային վարդապետութիւնը պարունակվում է
Սուրբ Գրքի և սուրբ աւանդութիւնների մէջ: Սուրբ Գիրքը
բաղկացած է շատ գրքերից, որոնց գրել են սուրբ մարգրիկ, աշ-
տինքն մարգարէները և առաքեալները Սուրբ Հոգու ազդե-
ցութեամբ: Այս գրքերից մի քանիսը գրուած են Քրիստոսի
ծնելուց առաջ և ասվում են գիրք Հին Ուխտի կամ Հին Հրաշա-
րան,—միւսները Քրիստոսի ծնունդուց յետոյ, և ասվում են Գիրք
Նոր ուխտի կամ Նոր Հրաշարան: Իսկ բոլորն 'ի միասին ասվում
են Աստուածաշունչ գիրք: Սուրբ աւանդութիւնք ասվում են
Աստուածային այնպիսի վարդապետութիւնները, որոնք չեն
գրուած մարգարէներից և առաքեալներից, այլ բերանացի են
աւանդուած և քանի մի ժամանակից յետոյ միայն արձանա-
գրուած են եկեղեցու հովիւներից և վարդապետներից:

Քրիստոնեայ հասարակութեան մէջ շուտ երևեցան ճշ-
մարտութեան թշնամիք, որոնք իրենց ազատ մեկնութիւն-
ներով աղաւաղում էին Քրիստոսի վարդապետութիւնը: Քրիս-
տոնեայք նրանց հերետիկոս անուանեցին: Հաւատացեալների

մէջ սկսուեցան վէճեր և անմիաբանութիւններ: Այս տեսակ
վէճերը լուծելու համար եկեղեցու հովիւները սկսեցին միա-
սին հաւաքուել: Այս կերպով կազմուեցան ժողովներ: Տէրաշա-
նուհի, ուր հաւաքվում էին մի գաւառի եկեղեցու հովիւները
և Տէրաշաշնուհի, ուր բոլոր տիեզերքից հաւաքվում էին եկեղե-
ցու հովիւներ: Ժողովների մէջ եկեղեցու Հայրերը բոլոր տա-
րածայնութիւնները փարատեցին և կազմեցին հաւատոյ հա-
մառօտ բովանդակութիւնը կամ արձանագրութիւնը, որ տաս-
ներկու մասն է բաժանվում:

1. Հաւատամբ 'ի մի Աստուած՝ Հայրն
ամենակալ, յԱրարիչն երկնի և երկրի, երեւե-
լեաց և աներևոյթից:

Մենք հաւատում ենք, որ կայ Դե Աստուած,—որ մի է
Աստուած էրէ՛ անշնորհաբան մէջ, որ Ամենասուրբ երրորդու-
թեան առաջին անշն Աստուածն է, որ Աստուած ստեղծեց եր-
կինքը և երկիրը—ամենայն տեսանելի և անտեսանելի բա-
նեցով, որ բոլոր ստեղծուածներին Նա պահպանում է իւր
իշխանութեան ներքոյ և կառավարում է նրանց:

2. Եւ 'ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, յոր-
դին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ միա-
ծին, այսինքն յետութենէ Հօր. Աստուած յԱս-
տուծոյ, լոյս 'ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ՝
յԱստուծոյ ճշմարտէ ծնունդ և ոչ արարած:
Նոյն ինքն 'ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն
ինչ եղև յերկինս և 'ի վերայ երկրի՝ երևելիք
և աներևոյթք:

Մենք հաւատում ենք, թէ Ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ անգամ է մի Տէր Յիսուս Քրիստոսը, Աստուծոյ սրբին, թէ նա Յիսուսն է, այսինքն չկայ ուրիշ մէկը նրա նման. թէ Որդին Աստուծոյ ծնունդ է Հօր Աստուծոց նախ քան շնորհաւորութեան, թէ նա ծնուած է ինչպէս լոյսը լուսից, այսինքն ինչպէս արեգական ճառագայթը արեգակից. թէ նա ճշմարիտ Աստուծոյ ծնունդ է ճշմարիտ Աստուծոց, թէ նա չէ ստեղծուած. թէ նա համագոյակից է Հօր Աստուծոյ, այսինքն ունի Հօր Աստուծոյ հետ մի գոյութիւն. թէ ամենայն բան նորանով է ստեղծուած. և ուրեմն նա է Արարիչ աշխարհի:

3. Որ յաղագս մեր մարդկան և վասն մերոյ փրկութեան իջեալ յերկնից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւովն Սրբով: Որով էառ զմարմին, զՏոգի և զմիտ և զամենայն, որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Հաւատում ենք, թէ Որդին Աստուծոյ երկնքից իջաւ մեզ յարդիւնաց փրկութեան համար, թէ նա մարմնացաւ, այսինքն մարդկային բնութիւն առաւ Մարիամ Կուսից Հոգւոյն սրբոյ եկաւորութեամբ. թէ նա մարդացաւ, այսինքն եղաւ կատարեալ մարդ, չզգաղարելով և Աստուած լինելուց:

4. Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ:

Մենք հաւատում ենք, թէ Աստուծոյ Որդին Յիսուս Քրիստոսը չարչարեցաւ, այսինքն ցաւ էր զգում, ինչպէս ամէն մարդ. թէ նա խաչ հանուեցաւ մեր պատճառով, այսինքն թող

տուեց իրեն խաչելու, որպէս զի մեր մեղքի համար մեզ սպասելի լաւիտենական պատժից ազատէ. թէ նա մեռաւ խաչի վերայ և լաղուեցաւ:

5. Երրորդ աւուր յարուցեալ:

Հաւատում ենք, թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոս մարդկային բնութեամբ մեռնելուց յետոյ՝ երրորդ օրը յարուցիւն առաւ:

6. Ելեալ յերկինս նովին մարմնովն նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Մենք հաւատում ենք, թէ Աստուծոյ Որդին, Յիսուս Քրիստոսը, մարմնով հաճեալքս երկինքը, թէ նա նստած է Հօր Աստուծոյ աջ իղջը, այսինքն ունի նորա հետ հաւասար գորութիւն և պատիւ:

7. Գալոց է նովին մարմնովն և փառօր Հօր ի դասել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թաղաւորութեանն ոչ զոյ վախճան:

Հաւատում ենք, թէ Որդին Աստուծոյ Յիսուս Քրիստոս Վերստին իջեալ փառքով, թէ նա կրգալ նորա համար, որ դատէ ինչպէս ինչին և Ռեւելյանին, թէ այս դատաստանից յետոյ կը հասնի նորա լաւագորութեանն որը վախճան չունի:

8. Հաւատամք և ի Սուրբ Հոգին՝ յանձն և ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և

՚ի մարդարէս և յաւետարանս: Որ էջն ՚ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն, և բնակեցաւ ՚ի սուրբն:

Հաւատում ենք, թէ երրորդ անձն Ամենասուրբ Երրորդութեան է Հոգին Սուրբ. թէ Հոգին Սուրբ Աստուած է, ուրեմն և պարտական ենք Հօր և Որդւոյ Հետ Հաւասար փառք և երկրպագութիւն տալ Նորան: Թէ հարգարէնքը և առաքեալները Աստուծոյ կամքը մարդկանց յայտնելու և սուրբ Գիրքը գրելու ժամանակ՝ Հոգւոյն Սրբոյ շնչմամբ էին խօսում և գրում. թէ երբ Քրիստոս մկրտվում էր Յորդանան գետի մէջ, Հոգին Սուրբ իջաւ Նորա վերայ աղանու կերպարանքով և քարոզեց, թէ Քրիստոս ուղարկուած է Հօրից, և թէ Հոգին Սուրբ բնակուեցաւ սուրբի մէջ:

9. Հաւատամք ՚ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական Սուրբ եկեղեցի:

Հաւատում ենք, թէ Յիսուս Քրիստոս Տէրն մեր բնակվում է իւր եկեղեցու մէջ. թէ եկեղեցին Պէ Է, Սուրբ է, ընդհանրական է և Աստուծոյն:

10 Հաւատամք ՚ի մի Մկրտութիւն, յաշխարհութիւն, ՚ի Քաւութիւն և ՚ի Թողութիւն մեղաց:

Հաւատում ենք, թէ մկրտութիւնով մարդս թողութիւն է գտնում սկզբնական մեղքից և արժանի է լինում Հոգւոյն

Սրբոյ շնորհքն ընդունելու, թէ մարդս ճշմարիտ ապաշխարութեամբ ազատվում է և թողութիւն է ստանում այն մեղքերից, որ զործել է մկրտութիւնից յետոյ:

11. Հաւատամք ՚ի յարութիւն մեռելոց, ՚ի դատաստան յաւիտենից՝ հոգւոց և մարմնոց, յարքայութիւնն երկնից:

Հաւատում ենք, թէ ամէն մեռած մարդկանց մարմինները վերջին դատաստանի օրը իւրեանց հոգիներէ հետ պիտի միանան և վերկենան Աստուծոյ հրամանով և դատուին Քրիստոսից և ամենքը իւրեանց վարձը ստանան:

12. Եւ ՚ի կեանս յաւիտենականս:

Հաւատում ենք՝ թէ այս երկրաւոր կեանքից յետոյ կըլինի մի ուրիշ—յաւիտենական կեանք:

ՀԱՐՑՄՈՒՆՔՆԵՐ ԿՐԿՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

1. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ: Ո՞ւ՞մ էնք ա-
նուանում Աստուած: Կ՞մք ժամանակ, որ Աստուած չլինէր: Մը է
Աստուած: Ի՞նչ յատկութիւններ ունի: Ի՞նչ կը նշանակեն Ա՛նշա՛հի:
Ա՛նշա՛հապ և Ա՛նշա՛հաբ բառերը: Կարո՞ղ ենք մենք Աստուծոն տեսնել:
Ի՞նչ յայտնեց Աստուած իրան Համար: Ի՞նչ կը նշանակէ Ամենա-
սուրը երրորդութիւն: Ամենասուրը երրորդութեան երեք անձինքը
Հաւասար են միմեանց: Ի՞նչ անուն ենք տալիս Ամենասուրը երրոր-
դութեան: Ի՞նչ պատուիրան տուաւ մեզ Աստուած իրեն պատուե-
լու Համար: Մենք թնչալէս ենք փառարանում Աստծուն: Ի՞նչ բա-
ռերով ենք յայտնում մեր ցանկութիւնը նորա անունով ապրելու:

2. Թ՛՛՛՛ Ի՞ՆՉ ԵՆ ՀՐԵՇՏԱԿՆԵՐԸ: Աշխարհի մէջ եղած բոլոր
բաները հրեղից յառաջ եկան: Ի՞նչ կը նշանակէ «հրէ՛լ» բառը:
Ամէն բանից առաջ Աստուած թնչ ստեղծեց: Ի՞նչ են Հրեշտակ-
ները: Ի՞նչ կը նշանակէ հրէշա՛հ: Բառը: Ի՞նչու Համար Հրեշտակնե-
րին այդպիսի անուն ենք տալիս: Բոլոր Հրեշտակները Հաւասար են
միմեանց: Ի՞նչալէս են բաժանվում: Հրեշտակներն կարգերը կամ
դասերը թնչ անուններ ունին: Բոլոր Հրեշտակները բարձր են ստեղ-
ծուած: Արդեօք բոլորը Հաւատարիմ մնացին Աստծուն: Չար Հրեշ-
տակները թնչ են կոչվում: Բարի Հրեշտակները թնչ բարեք են
անում մեզ և թնչ վնաս են տալիս չարերը: Ո՞ր Հրեշտակներն
ասում ենք «հրէշա՛հ» հրէշա՛հ: Ո՞րպիսի աղօթքով զիմում ենք գէպի
պահապան Հրեշտակը:

3. ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԵՒ ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒ-
ԹԻՒՆԸ: Ի՞նչ ստեղծեց Աստուած Հրեշտակներէց յետոյ: Քանի՞ օ-
րուայ մէջ ստեղծուեցաւ բոլոր տեսանելի աշխարհը: Ի՞նչից ստեղ-
ծեց Աստուած առաջին մարդը: Ինչո՞վ զանազանեց նրան կենդա-
նիններից: Ի՞նչալէս ստեղծեց Աստուած առաջին կինը: Ինչո՞ւ նախա-

Հօր կողքից ստեղծեց նրան: Ի՞նչ էին առաջին մարդոց անունները: Աստուած ստեղծագործութիւնից յետոյ աշխարհիս լիերայ խնամք ունէ՞ր: Ի՞նչպիսի անուններ ենք տալիս աշխարհս ստեղծող և նախախնամող Աստծուն: Ի՞նչ պատուէր տուաւ Աստուած եօթներորդօրուայ Համար: Ո՞րպիսի աղօթքով զիմում ենք դէպի Աստուած քնից զարթեցելուց յետոյ:—

4. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԱՍՆՑ ԿԵԱՆՔԸ ԴՐԱԽՈՒՄԻ ԱԷՋ: Աստուած առաջին մարդկանց ուր բնակեցրեց, Ի՞նչ է զբախտը: Դրախտի մէջ թնչ երևելի բան կար: Աստուած առաջին մարդկանց զբախտը տանելու ժամանակ թնչ ասաց: Երջանիկ էին արդեօք մարդիկ զբախտի մէջ: Ի՞նչ հոգեկան և մարմնական զբազմունք ունէին նոքա: Առաջին մարդիկը հոգով թնչպէս էին: Աստուած նոցա թնչ պատուիրան տուաւ և ինչո՞ւ Համար: Տուա՞ւ մեզ արդեօք Աստուած ոյժ և կարողութիւն ուսանելու: Ո՞րպիսի աղօթքով զիմում ենք դէպի Աստուած դասից առաջ և դասից յետոյ:

5. ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՐԴԱՍՆՑ ՄԵՂՔԻ ՄԷՋ ԸՆԿՆԻՒԼ: Առաջին մարդիկ միշտ իւրեանց երանելի վիճակի մէջ մնացին: Նոքա թնչպէս կօրցրին իւրեանց երանութիւնը. Ո՞վ նրանց խաբեց և ինչպէս: Մարդիկ յանցանք գործելուց յետոյ թնչ զգացին: Այն ժամանակ թնչ արին: Մեղքի պատճառով թնչ փոփոխութիւն եղաւ նոցա հոգու մէջ: Ո՞րպիսի պատուիրան տուեց մեզ Աստուած ուրիշ բարութեան չնախանձելու Համար:

6. ԽՈՍՏՈՒՄԸ ՓՐԿՁԻ ԵՒ ՆԱԽԱԾՆՈՂԱՑ ՅԱՆՅԱՆՔԻ ՊԱՏԻՎ: Աստուած թնչպէս պատժեց մոլորեցնող սատանային: Տրուած պատժից մարդիկ թնչ էին դուշակում: Աստուած թնչպէս պատժեց մարդկանց: Ի՞նչ հրամայեց նոցա որ կատարեն՝ Փրկչին յիշելու Համար: Մարդիկ զբախտի մէջ մնացին թէ՛ ոչ: Աստուած մարդիկը զբախտից արտաքսելուց յետոյ անխնամ թողւից նրանց: Ի՞նչ էր կոչվում այն մեջոցը, որն մէջ մարդիկ պատրաստվում էին Փրկչին ընդունելու: Ի՞նչ ենք խնդրում Աստուծուց քնելուց առաջ:

7. ՄԱՐԿԱՍԻՆ ԱԶԳԸ ՄԻՆՁԵՒ ԶՐՀԵՂԵՂ: Աղամի և Եւայի մահուամբը նոցա պատիժն ևս լիւրջացաւ: Ի՞նչ յոյս ժառանգեցին մարդիկ նախածնողներէց. Աղամի և Եւայի առաջին որդւոց անուններն թնչ էին: Նոքա սերմով էին միմեանց հետ: Նոցա լծնամութեան հետեւանքն թնչ եղաւ: Աստուած թնչպէս պատժեց Կալէնին և ինչո՞վ մխլթարեց նախածնողներին Սրէլի մահուանից յետոյ:

տոյ: Կալէնը իւր Հօր տանը մնաց, թէ՛ ոչ: Ի՞նչպիսի մարդիկ յառաջ եկան Կալէնի և Սէլի սերունդներէց: Մարդիկ բոլորովին բաժանուած մնացին: Նոցա միանալուց ինչ յառաջ եկաւ: Աստուծուն Հաւատացող մարդ ևս գտնվում էր: Աստուծային ո՞ր պատուիրանները արգելում են մեզ չարութիւններ անելու:—

8. ԶՐՀԵՂԵՂ: Աստուած թնչպէս պատժեց մարդոց նոցա չարութեան Համար: Զրհեղեղի ժամանակ բոլոր մարդիկ խեղդուեցան: Աստուած թնչպէս ազատեց Նոյին և նորա ընտանեացը: Նոյի ընտանիքից զատ ո՞վ կար տապանի մէջ: Զրհեղեղը թնչպէս սկսուեցաւ: Զրհեղեղից յետոյ Նոյ թնչ արաւ: Աստուած Նոյի գոհը ընդունեց: Ի՞նչ խոստացաւ Նոյին: Ի՞նչ նշան տուաւ իւր խոստման կատարուելուն:—

9. ՄԱՐԿԱՍԻՆ ԱԶԳԸ ԶՐՀԵՂԵՂԻՑ ՅԵՏՈՅ: Զրհեղեղից յետոյ մարդիկ արդար մնացին: Ի՞նչ չարութիւն երևեցաւ նոցա մէջ: Ո՞վ եղաւ առաջին անպատկառութիւն անողը իւր ծնողաց դէմ: Քամը թնչպէս ծաղրեց Հօրը: Քամի եղբայրներն թնչպէս վարուեցան: Քամը թնչպէս պատժուեցաւ: Ի՞նչպէս վարձատրուեցան Սէմ և Յաֆէթ իւրեանց լաւութեան Համար: Ի՞նչպէս է կարգացվում պատուիրանը ծնողաց պատուելու մասին: Նոյի որդւոց սերունդները թնչպէս էին ապրում: Ո՞վ էր կառավարում նրանց: Նահապետի պարտականութիւնն թնչ էր: Զար մարդիկ թնչ բան չէին մտածեցին: Կարողացան նոքա աշտարակը չէին վերջացնել: Մարդիկ թնչ արին, երբ Աստուած նոցա լեզուն խառնակեց: Զանազան ազգեր ձեւանալուց յետոյ ճշմարիտ Աստուածապաշտութիւն մնաց: Մարդիկ երբոր Աստծուն մոռացան, թնչ բաներ էին ընդունում: Աստուծոյ տեղ: Ի՞նչ պատիւ էին տալիս սուտ աստուածներին: Սուտ աստուածներ պաշտողները թնչ էին կոչվում: Ի՞նչ է կուռքը: Կառապաշտութիւնը տարածուեցաւ մարդկանց մէջ: Ինչպէս է կարգացվում կառապաշտութիւն արգելող պատուիրանը:

10. ԱՐԲԱՀԱՄ ԵՒ ԻՍԱՀԱԿ ՆԱՀԱՊԵՏԵՆԻՐ: Բոլոր մարդկանց կառապաշտութեան մէջ ընկած ժամանակ արդար մարդիկ ևս կալին: Ուր է բնակվում Արբաշամը: Աստուած թնչ պատուիրեց իւր ժողովրդին: Կատարուեցաւ Աստուծոյ այն խոստումը, թէ Արբաշամը որդի պիտի ունենայ: Աստուած թնչպէս փորձեց Արբամի Հաւատը: Ի՞նչ պատրաստութիւններ տեսաւ Արբաշամը Աստուծոյ կամքը կատարելու Համար: Զանապարհին քանի օր էին նոքա: Ի՞նչ

ասաց Աբրահամը ծառաներին, երբ տեսաւ սարը: Ի՞նչ ասաց Իսահակը, երբոր նա և իւր հայրը բարձրանում էին սարի վերայ: Ի՞նչ պատասխան տուաւ Աբրահամը: Աբրահամը իւր որդին գոհեց, թէ ոչ: Ի՞նչ ձայն լսեց նա երկնքից և ի՞նչ արեց նորանից յետոյ: Աստուած ի՞նչ վարձատրութիւն տուաւ Աբրահամին նորա հնազանդութեան փոխարէն:

11. ՅԱԿՈԲ ՆԱՀԱՊԵՏԻ ՈՐԴԻՐԸ: Քանի որդի ունէր Յակոբ նահապետը, Որին էր նա աւելի սիրում: Ինչու եղբայրները ատում էին Յովսէփին: Քանի երազ տեսաւ Յովսէփի և եղբայրներին ու ծնողացը պատմելուց յետոյ ի՞նչ պատասխաններ ստացաւ: Յակոբը ինչո՞ւ ուզարկեց Յովսէփին եղբայրներին մօտ: Ի՞նչ ասացին եղբայրները, երբ նա մօտեցում էր նոցա: Ո՞ր եղբայրը ուզում էր ազատել Յովսէփին և յաջողեցաւ թէ ոչ: Աւրեմն ի՞նչ արեցին Յովսէփին: Ի՞նչ ասաց հայրը, երբ տեսաւ Յովսէփի արեւոտ շորերը: Վաճառականները ո՞ւր տարան Յովսէփին և ո՞ւմ վերայ ծախեցին:—

12. ՅՈՎՍԷՓԸ ԲԱՆՏՈՒՄ: Պետափրէսը սկզբումը ի՞նչպէս ընդունեց Յովսէփին և ինչո՞ւ բանոր դրաւ նրան: Բանտապետը ի՞նչպէս վարուեցաւ Յովսէփի հետ: Թագաւորը ո՞ր իշխաններին բերին պէս վարուեցաւ Յովսէփի հետ: Ի՞նչ էր նոցա տեսած երազը և ի՞նչ մեկնութիւն բանոր: Ի՞նչ էր նոցա տեսած երազը և ի՞նչ մեկնութիւն տուաւ Յովսէփը: Ի՞նչպէս կատարուեցաւ Յովսէփի մեկնութիւնը: Յաջողութեան ժամանակ տակաւապետը միտը բերեց Յովսէփին, թէ ոչ:—

13. ՅՈՎՍԷՓԻ ՓԱՌԲԸ: Ի՞նչ պատահմունքով Յովսէփը հանուեցաւ բանտից: Քանի և ի՞նչ երազներ տեսաւ Փարաւոնը: Մ'ւմ խօսքով բերին Յովսէփին Փարաւոնի առաջ: Ի՞նչ մեկնութիւն տուաւ Յովսէփի Փարաւոնի երազներին: Փարաւոնը ի՞նչպէս վարուեցաւ Յովսէփի հետ և ո՞րպիսի փառքի հասցրեց նորան: Ի՞նչ էր կանչում մօռնետիկը: Այն ժամանակ քանի տարեկան էր Յովսէփը:—

14. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԳԱԼԻՍ ԵՆ ԵԳԻՊՏՈՍ: Թագաւորին երազները ի՞նչպէս կատարուեցան: Ի՞նչպէս վարուեց Յովսէփի այս ղէպքումը: Ի՞նչ ասաց Յակոբ իւր որդոց, երբ քաղցածութիւնը տիրեց նաև Քանանացուց երկրին: Յակոբն ո՞ր որդեքը գնացին Եգիպտոս և ո՞րը մնաց տանը: Յովսէփը ի՞նչպէս ընդունեց եղնայրներին: Ի՞նչ պատասխան տուին եղբայրները Յովսէփի յայտնած

կատարածանքին: Գորսն ղէմ ի՞նչ ասաց Յովսէփը: Ո՞ր եղբայրը մնաց Եգիպտոս իւրեւ աւանդ: Ի՞նչ հնարք դործ դրեց Յովսէփը եղբայրներին զգաստացնելու համար: Ի՞նչ էին խօսում նոքա իրանց հասած նեղութիւններին պատճառով և այդ խօսքերը ի՞նչ տալուորութիւն ունեցան Յովսէփի վերայ: Ի՞նչ արեցին եղբայրները, երբոր իրանց տարած փողերը դտան ցորենի պարկերում: Ի՞նչ ասաց Յակոբը, երբ որդեքը պատմեցին նրան այն ամէնը, ինչ որ Եգիպտոսումը պատահել էր նոցա:—

15. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԱԼՈՒՍՏՆ ԵԳԻՊՏՈՍ: Յակոբը ի՞նչ ասաց իւր որդոց, երբ Եգիպտոսից բերած ցորենը հասաւ: Նոքա ի՞նչ պատասխանեցին: Յակոբը որի երաշխաւորութեամբ համաձայնեցաւ Բէնիամինին Եգիպտոս արձակելու: Ի՞նչ ընծաներ տարան իրանց հետ եղբայրները: Ի՞նչ կընշանակէ «ուէտին» բառը: Երբորդ անգամ դալուս ի՞նչպէս վարուեցաւ Յովսէփի իւր եղբայրներին հետ: Նոքա երբ մատուցին իրանց ընծաները: Ի՞նչ ասաց Յովսէփը, երբոր տեսաւ Բէնիամինին: Ինչո՞ւ միւս սենեակը հեռացաւ նա: Այլ ևս ո՞րպիսի փորձանքին ենթարկեց Յովսէփի իւր եղբայրներին:—

16. ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՃԱՆԱՉԵՅԻՆ ՅՈՎՍԷՓԻՆ: Ո՞ւմ ուզարկեց Յովսէփի իւր եղբայրներին յետեւից: Ի՞նչպէս սկսեց խօսել հազարապետը և եղբայրները ի՞նչ պատասխանեցին: Ո՞ւմ պարկի մէջ գտնուեցաւ սկիւհը: Ի՞նչ արին եղբայրները, երբ նորէն Յովսէփի առաջ եկան: Յուլան ի՞նչ խօսեց այս նեղութեան ժամանակ: Ի՞նչ արեց Յովսէփը, երբ եղբայրներին յուսահատութեան մէջ տեսաւ: Ի՞նչ պատուէրներ տուաւ Յովսէփի եղբայրներին իւր հօր վերաբերութեամբ: Բենիամինի հետ ի՞նչպէս վարուեցաւ: Ի՞նչ ընծաներ տուաւ Յովսէփի իւր եղբայրներին և հօրը ի՞նչ ուզարկեց:—

17. ՅԱԿՈԲԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ՏԵՂԱՓՈՒՈՒԹԻՒԸ: Ի՞նչ արեց Յակոբ, երբ խնայաւ Յովսէփի կենդանի լինելը: Ի՞նչ ասաց Աստուած Յակոբին Եգիպտոս գնալուց առաջ: Ո՞ւմ տարաւ Յակոբ իւր հետ: Յովսէփը ի՞նչ արեց, երբ մօտեցաւ իւր հօր Եգիպտոս հասնելը: Յակոբին և նորա որդւոցը ի՞նչպէս ընդունեց Փարաւոնը և ի՞նչ հարցրեց: Ի՞նչ պատասխան տուին նոքա: Քանի տարի մնաց Յակոբ Եգիպտոսում: Մեռնելուց առաջ ի՞նչ խնդրեց Յակոբ Յովսէփից: Յուդայի մասին ի՞նչ գուշակեց Յակոբը: Հօրը մեռնելուց յետոյ եղբայրները և Յովսէփը ի՞նչպէս վարուեցան մէկ մէկու հետ:—

18. ՀՐԷԱՅՔ ԵԳԻՊՏՈՍԻՄ: Յակօրեց յառաջացած ազգը ինչպէս էր կոչվում: Այն ազգը ինչպէս էր բաժանվում: Հրէայք Նգիւտոսի մէջ իւրեանց հաւատարմ հաստատ պահեցին: Ի՞նչ պատիժ կըրեցին նոքա իւրեանց չարութիւններէ համար: Հրէայք ունեցէին օգնութիւն խնդրում իւրեանց դժբաղտութեան ժամանակ: Աստուած լսեց նոցա աղօթքը:

19. ՄՈՎՍԷՍ ՄԱՐԳԱՐԷ: Մովսէս ինչպէս ազատուեցաւ մանուկներէ կոտորածից: Ի՞նչու համար Մովսէս կոչուեցաւ: Մովսէս ուր կըրթուեցաւ: Նա իւր կեանքից գոհ էր: Ի՞նչպէս ցոյց տուաւ, թէ Հրէեց վերայ գուլթ ունի և պատրաստ է նոցա օգնել: Ի՞նչ վրտանգի մէջ ընկաւ Մովսէս Նգիւտացուն սպանելու համար: Ի՞նչպէս ազատուեցաւ այն վտանգից: Ո՞ւր էր բնակվում և ինչ էր անում: Մովսէս Արարիայի մէջ ապրելով մոռացած լքուաւ Իսրայէլացիներէն: Աստուած ինչպէս ուղարկեց Մովսէսին Իսրայէլացեաց ազգը փրկելու համար: Նա ինչու էր հրաժարվում: Աստուած ինչպիսի գօրութիւն տուաւ նորան: Մովսէս ինչ հնարներով ստիպեց Փարաոնին, որ արձակէ Իսրայէլացիներէն: Իսրայէլացիք ինչպէս պատրաստուեցան Նգիւտացից դուրս գալու: Որ պատժեց չետոյ Նգիւտացիք արձակեցին Իսրայէլացիներէն: Իսրայէլացիք Նգիւտոսից դուրս գալու մասին ինչ յիշատակ պահեցին: Պտօնքի տօնը ինչպէս էին կատարում: Ի՞նչ է նշանակում պատէքը:

20. ՀՐԷԱՆԵՐԻ ԵԳԻՊՏՈՍԻՅ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼԸ: Նգիւտացիք Իսրայէլացեաց երթալու վերայ զգացին: Ի՞նչ անել մտածեցին. Իսրայէլացիք ինչպէս ազատուեցան: Նգիւտացեաց ինչ պատահեցաւ: Իսրայէլացիք ծովը անցնելուց չետոյ ուր գնացին: Գնալու ժամանակ կրնում էին որ և իցէ նեղութիւն: Ի՞նչ բանի կարօտութիւն ունէին: Ո՞վ էր օգնում նոցա և ինչ կերպով:

21. ՍԻՆԱՅ ԼԵՐԱՆ ՎԵՐԱՅ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՏՈՒՄՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ: Իսրայէլացիք Արարիայի անապատի մէջ ուր մնացին: Սինայ լեռան մօտ եղած ժամանակ ինչ պատահեցաւ: Աստուած ինչ հրամաններ տուաւ նոցա: Աստուծոյ պատուիրանները ինչ բանի վերայ գրուած էին: Այն քարեղէն տախտակները ուր էին պահվում: Տապանակը ուր է գրուած: Խորանի մէջ ծառայողները ովքեր էին: Աստուած Իսրայէլացեաց ուրիշ պատուիրաններ ևս տուաւ: Ժողովուրդն ինչպէս ընդունեց այն պատուիրանները: Աստուած ինչ խոտաւարաւ այն ազգին, որ երդուեցաւ կատարել նորա պատուիրանները: Մովսէս պատուիրանները պահպանել տալու համար ինչ արաւ: Մովսէս ինչ

օր նշանակեց ի յիշատակ այն պատուիրանաւորութեան: Իսրայէլացիք ինչպէս էին տօնում Պենտեկոստէի օրը:

22. ԻՍՐԱԵԼԻԱՅԻՈՅ ԱՆԱՊԱՏԻ ՄԷՋ ԱՐԱՆԻ ՀԱՆԱՊԱՐԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՆՁԵՆԻ ՔԱՆԱՆԱՅԻՈՅ ԵՐԿԻՐԸ: Իսրայէլացիք անապատի մէջ ուր բան ժամանակ լատիւրեցան: Այն միջոցին նոցա ինչ պատահեցաւ: Ի՞նչ խօսվութեան համար Աստուած պատժեց նրանց: Կորն, Դադան և Արիբոն ում դէմ տպտամբեցան: Աստուած ինչպէս պատժեց անհնազանդներին: Իսրայէլացիք ինչ բանի վերայ էին տրտնջում: Այն տրտնջների համար Աստուած ինչ պատիժ տուաւ: Ո՞վ խածուածքից ինչպէս էին ազատվում: Մովսէսը Իսրայէլացիներին Քանանացեաց երկիրը հասցրեց: Մովսէսի մահից չետոյ Աստուած ում կարգեց Իսրայէլացեաց վերայ առաջնորդ:

24 ՅԵՍՈՒ ՆԱԽԱՅ ԵՒ ԴԱՏԱԻՈՐՆԵՐ: Յեսու Նաւեայն ինչ արաւ Իսրայէլացեաց համար: Քանանացեաց երկրին մօտենալու և տիրելու ժամանակ Աստուած օգնեց նոցա: Իսրայէլացիք տիրած երկիրներն ինչպէս բաժանեցին: Յեսուայ մեռնելուց չետոյ ով էր կառավարում Իսրայէլացիներին: Մերաիօտի կառավարութեան ժամանակ հանգիստ էին նոքա թէ ոչ: Ի՞նչու համար էին նեղութիւն քաշում և ով էր նրանց նեղացնողը: Նոքա իւրեանց մեղքի վերայ զղջում էին: Զղջալու ժամանակ Աստուած օգնում էր նոցա: Իսրայէլացեաց ազատիչներն ինչպէս էին կոչվում: Դատաւորները մէկը ով էր: Գէդէօն ինչ արաւ: Ո՞վ էր նոցա վերջին դատաւորը:

24. ԹԱԳԱՆՈՐՆԵՐ: Դատաւորները չետոյ Իսրայէլացիք որք ձեռքով էին կառավարվում: Իսրայէլացեաց առաջին թագաւորին ով օժեց: Հրէից երեսելի թագաւորներն ուրեք էին: Դաւիթ ինչ արաւ: Թաւիթ թագաւորն ինչ շարադրեց: Սաղմոսի մէջ Փրկչի համար ինչ գուշակութիւններ կան: Սողոմոն ինչով երեսելի է և ինչ արաւ նա իւր ժողովրդեան համար: Նորա մահից չետոյ ինչ վերայ բաժանուելուց չետոյ հաւատարմ մնացին Աստուծոյ: Աստուած ինչպէս պատժեց Իսրայէլի և Յուդայի թագաւորութիւնները:

25. ՄԱՐԳԱՐԷ: Աստուած անխնամ լծողից Իսրայէլացիներին, երբ նոքա մոռացան նորան: Նոցա ուղղութեան համար ինչ էր անում: Մարգարէներն ինչ էին ասում շար մարդկանց: Մարգարէներն ինչով էին սպառնացնում, թէ իրենք Աստուծոյ ուղար-

կամ են: Հրէայք նոցա հետ ինչպէս էին վարվում: Նոցա անկարգութեան համար ուր մարգարէն էր շատ յանդիմանում: Նշիւ մարգարէն ինչ պատիժ գուշակեց: Նոցա գուշակութիւնը կատարուեցաւ լծէ ոչ: Հրէայք իւրեանց մեղքի վերայ գլջացին: Նշիւ մարգարէն ինչ արաւ ժողովրդի մէջ հաւատքը հաստատելու համար: Նշիւնը երկրաւոր կեանքի վերջն ինչպէս եղաւ: Ո՞վ տեսաւ նորա երկինք վերանալը: Նշիւն մարգարէն ինչ քարոզեց: Նորա ուր գործերով էր յայտնվում, լծէ նա Աստուծոց է ուղարկուած: Մարգարէներէնց ուր աւելի պարզ խօսեց Փրկչի վերայ: Նոցա և Մեքիա մարգարէք ինչ գուշակեցին Փրկչի համար:

26. ԳԱՆԻՔԻ ՄԱՐԳԱՐԷՆ. ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՅԵԼՈՒՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԻՅ ՅԵՏՈՅ: Հրէից Բաբելոնեան գէրութիւնը շատ ժամանակ տևեց: Այն գերութիւնը օգտաւէտ էր նոցա և հեթանոսներին համար: Այն ժամանակ մարգարէներ կային: Գանիքի ուր կը լծուէին առաւ: Նա իւր ճշմարիտ հաւատքը պահպանեց: Ո՞ր գիտաւ մէջ Գանիքի և նորա ընկերները հաստատ կացան իւրեանց հաւատքին: Նոքա մահից ինչպէս ազատուեցան: Գանիքին ինչ գուշակեց: Հրէաներին ով յետ դարձրեց գերութիւնից: Հայրենիք դառնալուց յետոյ ամէն բանից առաջ ինչ արին: Ո՞վ էր նորանց քաջաբերում և միջնորդում աշխատանքի մէջ և նեղութեան ժամանակ: Ի՞նչ էին գուշակում Անգէոս, Զաքարիա և Մաղաքիա մարգարէք: Հրէայք այն ժամանակ ուր իշխանութեան տակ էին: Պարսկի իշխանութեան տակ շատ մնացին: Ի՞նչ նշանաւոր բան պատահեցաւ Հրէաներին Յունաց իշխանութեան տակ եղած ժամանակ: Յոյներին յաջողեցաւ Հրէից դէպի կառավարչութիւն դարձնել: Հրէայք Յունաց իշխանութեան տակ շատ մնացին: Այնուհետև ով տիրեց նոցա: Հռոմէացիք ումը գրին նոցա վերայ լծադաւոր:

27. ՓՐԿՉԻ ԱԿՆԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ: Հրէայք սպասում էին Փրկչին: Փրկչի գալստեան վերայ ինչ կարծիք ունէին: Սպասում էին արդեօք, լծէ Փրկչը պիտի ազատէ նրանց իւրեանց մեղքերից: Ուրեմն Փրկչից ինչ բան էին սպասում:

28. ՍՈՒՐԻ ԿՈՅՍ ՄԱՐԻԱՄԻ ԾՆՈՒՆԴԻ: ԸՆԾԱՅՈՒՄԸ ԵՒ ԱԻՆՏՈՒՄԸ: Մարիամ Սուրբ Կուսի ծնողքը ովքեր էին: Զաւակ ունէին նոքա: Նրա նոքա Աստուծոց զաւակ էին խնդրում, ինչ ուստեցին: Հրէայք ինչպէս էին կատարում ընծայումն ի տաճարն: Մա-

րիամ ուր կը լծուեցաւ: Յովակիմ և Աննայ Երբ վախճանեցան: Նոցա մահից յետոյ ուրեք էին խնամ տանում Մարիամի վերայ: Նա ինչու չհամաձայնուեցաւ ամուսնանալու: Յովակիմ ուր էր բնակվում և ինչու էր պարտաւում: Մարիամն ինչպէս իմացաւ լծէ Աստուծամայր պիտի լինի: Գարբէլ Հրեշտակաւորան ինչպէս աւետեց Նրան: Նրանից ծնուելու որդու մասին ինչ ասաց նա: Մարիամն ինչպէս ընդունեց Հրեշտակաւորի աւետիքը:

29. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՆԴԻ: Քրիստոսի ծննդեան ժամանակ Մարիամը և Յովակիմ ուր էին բնակվում: Աստուծոց ուր էր սահմանել Քրիստոսի ծննդեան տեղը: Մարիամ ինչու համար Բեթղէմէմ գնաց: Բեթղէմէմ մէջ ուր մնաց: Քրիստոս Երբ ծնաւ: Ո՞վ էր Փրկչը: Մարիամը ուր դրաւ իւր մանուկը: Ի՞նչ անուն դրին նորածին մանկան: Նոր ևնք կատարում մենք Քրիստոսի ծնունդը: Նորա հետ ի միասին ուրիշ ինչ ասին ենք կատարում: Ինչպէս է կատարվում ջրօրհնէքի հանդէսը: Փահանայք Երբ են գալիս մեր տները օրհնելու և ուր շարականն են երգում: Ի՞նչ կընշանակէ մարմնացաւ և մարդացաւ ասելն Քրիստոսի համար: Աստուծաորդին ինչու մարդացաւ:

30. ԲԵԹՂԷՄԻ ՀՈՎԻՒՆԵՐԻ ՓՐԿՉԻՆ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵԼԻ ԵՒ ՆՈՐԱ ՔԱՌԱՍՆՈՐԵԱՅ ԳԱԼՈՒՍԸ ՏԱՆԱՐԸ: Քրիստոսի ծնունդը առաջ ով իմացաւ: Հովիւներն ուր էին: Ո՞վ Քրիստոսի ծնունդը յայտնեց նոցա: Այն համբար լսելով նոքա ինչ արին: Հրեշտակներն երևելը մարդու յայտնեցին: Հրէայք նորածին մանկանց մասին ինչ օրէնք ունէին: Մարիամ ինչ կենդանի տարաւ գոհ: Ո՞վ ճանաչեց, լծէ Յիսուս մանուկը Քրիստոսն է: Ի՞նչ ասաց Սիմէօն Յիսուսին տեսնելով: Ի՞նչ էր ասում Աննայ Մարգարէուհին:

31. ՄՈԳԵՐԻ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆԸ: ՄԱՐԻԱՄԻ ԵՒ ՅՈՎԱԼԻԹԻ ԵՐԿՐՊՈՍ ՓԱՌՉԻԼ ԵՒ ԱՅՆՏԵՂԻՅ ԳԱՌՆԱԼԸ: Հեթանոսներն ևս Փրկչի ծնունդն իմացան: Ո՞վ իմացաւ: Մոգերն ինչ կերպով իմացան: Նոքա ինչպէս գտան Քրիստոսին: Հերովդէս լծադաւորը ինչ գիտաւ: Նոքա ինչպէս ասին Քրիստոսին: Նոքա Քրիստոսի գտնելը Հերովդէսին իմացըին: Հերովդէս այն ժամանակ ինչ արաւ: Քրիստոս այն մահից ինչպէս ազատուեցաւ: Յիսուս Նիկիտոսի մէջ շատ ասաց: Յովակիմ Յիսուսի հետ Երբ Հրէաստան դարձաւ: Ո՞ր բնակուեցան: Յիսուսի մանկութեան վերայ ինչ գրեցին:

32. ՅՈՎԱՆՆԵՍ ՄԿՐՏԻՉ: Յովհաննէսի ծնողքը ովքեր էին:

Զաքարիա գիտէր թէ իւր որդին մեծ մարգարէ պիտի լինէ: Ո՞վ յայտնեց նրան այս բանը և Էրբ: Զաքարիան ինչ անուանեց իւր որդուն: Յովհաննէսը ինչպիսի կեանք էր վարում: Հրէայք ինչպէս ընդունեցին Յովհաննէսի քարոզութիւնը: Յովհաննէսն ինչպիսի խրատ էր տալիս Փարիսեցիներին, մաքսաւորներին և զինուորներին: Ապաշխարողներին ինչ էր անում: Շատերը ինչ կարծիք ունէին Յովհաննէսի վերայ: Ինքն իրեն համար ինչ էր ասում: Յովհաննէսը ինչ էր կոչվում:

33. ՏԻՐՈՋ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍԱՏԱՆԱՅԻՅ ՓՈՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՈՒՍԵՆ ԵՒ ԿՐԻՍՏՈՍԻՆ ԿԱՆՈՒՄ ԵՒ ԳԱԼԻԻՍ: Քրիստոսն անում մօտ գնաց: Յիսուսի մկրտութեան ժամանակ ինչ երեւելի բան պատահեցաւ: Քրիստոս մկրտուելուց յետոյ ուր գնաց: Ի՞նչպէս էր անցկացնում նա ժամանակը անապատում: Ո՞րպիսի փորձանքի հանդիպեցաւ նա այնտեղ: Այդ փորձանքից ո՞վ օգուտ քաղեց: Յաջողեց. ու նորան այդ, ինչպէս վարուեցաւ Քրիստոս սատանայի հետ: Սորանից յետոյ ուրքեր եկան Քրիստոսին պաշտելու: Ո՞րպիսի խօսքերով խնդրումներ Աստուծոց օգնութիւն փորձանքների և սատանայի դէմ:

24. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏՈՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԵՐԱՅ ՏՈՒՄ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՀՐ: Յովհաննէս ժողովրդեան ասաց, թէ Յիսուսը Քրիստոսն է: Ի՞նչպէս անուանեց Քրիստոսին: Յովհաննէսն լսողները ինչպէս ընդունեցին նորա այն խօսքը: Ո՞վ հետեցաւ Քրիստոսին: Յովհաննէս երկար ժամանակ շարունակեց իւր քարոզութիւնը: Ի՞նչու նրան բանտ դրին և գլխատեցին:

34. ՅԻՍՈՒՍ ԳՆՈՒՄ ԵՒ ԳԱԼԻԻՍՅԻ ԿԱՆԱՅ ՔԱՂԱՔՐ ԼԱՐՍԱՆԻԹԻՆ: Յիսուս Յովհաննէսի վկայութիւնից յետոյ ուր գնաց: Իւր առաջին հրաշքը ուրտեղ արաւ: Ինչու Կանայ քաղաքը գնաց: Ի՞նչ հանգամանքից ստիպուեցաւ հրաշք անելու: Ո՞վ նկատեց գինու պակասութիւնը: Ի՞նչ ասաց Աստուածամայրը իւր որդուն: Յիսուսն ինչ պատասխանեց նորան: Մարիամ կոչը ինչպէս ընդունեց այն պատասխանը: Մարիամերին ինչ ասաց: Ո՞վ հաւատաց Յիսուսի հրաշագործութեանը: Ինչպէս ենք զիմում սուրբ կուսի բարեխօսութեանը:

36. ՅԻՍՈՒՍ ՔԱՐՈՋՈՒՄ ԵՒ ԹԻՆԻՔԻՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻՆ: Քրիստոսն ուր սկսաւ իւր քարոզութիւնը: Նազարէթի բնակիչներն ինչպէս ընդունեցին Քրիստոսին: Ի՞նչ բանի վերայ նոքա բարկացան: Քրիստոսն ուր գնաց: Ի՞նչ էր քարոզում: Ո՞ւմն էր իւր մօտ կան-

չում նա: Նորա կեանքովը, քարոզութեամբը և չարչարանքովը մեզ ինչ օգուտ եղաւ:

37. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ: Ժողովուրդը լսում էր Քրիստոսի քարոզութիւնը: Ի՞նչու համար գիմում էին նոքա Յիսուսի մօտ: Ի՞նչպիսի մարդիկ ուրախութեամբ գնում էին նորա մօտ, Քրիստոս ինչ օգնութիւն էր անում դժբաղդներին: Բժշկուածները ինչ էր պահանջում: Հրէից մէջ Քրիստոսին հաւատացողներ կային:

38. ՔՐԻՍՏՈՍ ԾՈՎԻ ՎԵՐԱՅ ՓՈԹՈՐԻԿԻ ԳԱԴԱՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ԶՐԻ ՎԵՐԱՅ ՄԱՆ ԵՒ ԳԱԼԻՍ: Քրիստոսն ուր ցոյց տուաւ իւր իշխանութիւնը հողմի վերայ: Նա ինչ էր անում, երբ փոթորիկը բարձրացաւ: Հողմի ժամանակ հանգիստ էին նորա աշակերտները: Ի՞նչ խնդրեցին: Քրիստոս ինչ ասաց: Նորա խօսքով ինչ եղաւ: Աշակերտները երբ տեսան իւրեանց վարդապետի զօրութիւնը, ինչ ասացին: Քրիստոս ինչպէս ցոյց տուաւ իւր իշխանութիւնը ջրի վերայ: Աշակերտները ինչ մտածեցին, երբ տեսան Քրիստոսին որ ջրի վերայ ման է գալիս: Ի՞նչպէս իմացան, թէ Քրիստոս էր ջրի վերայ ման եկողը: Պետրոսն ինչ խնդրեց Քրիստոսից: Քրիստոս հրաման տուաւ: Ի՞նչ պատահեցաւ Պետրոսին: Ո՞վ օգնեց նորան:

39. ՀԻՆԳԻ ԼԱՅՈՎ, ՀԻՆԳԻ ԼԱՋԱՐ ՄԱՐԻ ԿԵՐԱԿԻՐԵԼԻ: Ի՞նչպէս պատահեցաւ, որ Քրիստոս հրաշքով կերակրեց ժողովուրդին հինգ հացով: Հացերն ու ձկներն ինչ արաւ: Այն հացն ու ձուկը ամենին էլ բաւական եղան: Ժողովուրդը ինչ էր ուզում անել: Քրիստոսը թող տուէր, որ իրեն լազաւոր բնաբեն:

40. ՔՐԻՍՏՈՍ ԱՅՐԻ ԿՆՈՋ ՈՐԻՈՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԱԼԻՍ: Քրիստոսն ուրտեղ յարութիւն տուաւ մեռեալին: Ո՞ւմը յարութիւն տուաւ: Այս հրաշքը ինչպէս արաւ: Ժողովուրդը ինչ էր խօսում այն հրաշագործութեան համար:

41. ՔՐԻՍՏՈՍԸ ԲԺՇԿՈՒՄ ԵՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԹԻՒՆ: Քրիստոսն ուր բժշկեց անդամալուծին: Այնտեղ ժողովուրդը կամր: Հիւանդը ինչպէս Քրիստոսի մօտ բերին: Քրիստոս ինչ ասաց անդամալուծին: Դպիրները այն միջոցին ինչ էին մտածում: Քրիստոս նոցա ինչ պատասխանեց: Քրիստոս ինչ արաւ, որպէս զի ցոյց տայ թէ մեղքերը ներելու իշխանութիւն ունի: Ժողովուրդը ինչ էին ասում, երբ անդամալուծին բժշկուած տեսան:

42. ՔՐԻՍՏՈՍ ԲԺՇԿՈՒՄ ԵՒ ԳԻԻԱԼԱՐՆԵՐԻՆ: Քրիստոսն ուրտեղ բժկեց զիւսահարին: Այն զիւսահարը ուր և ինչպէս էր ասում: Նրբ

նա Քրիստոսին պատահեցաւ, թէ ասաց: Քրիստոս թնչ հրամայեց չար ոգուն: Դեւերը Քրիստոսից թնչ էին խնդրում: Խողերի երամակը թնչ եղաւ: Դեւերը ուր մտան: Դիւահարն թնչ եղաւ: Ուրիշ անգամ ևս դիւահար բժշկեց: Յառաջ ում մօտ տարան Հիւանդին: Քրիստոսի աշակերտները կարողացան նրան առողջացնել: Դիւահարն հայրը Քրիստոսից թնչ էր խնդրում: Քրիստոս նորան թնչ պատասխանեց: Ազաղոյն թնչ ասաց: Քրիստոս թնչալէս բժշկեց զիււահարին: Քրիստոս ասաց, թէ ինչու իւր աշակերտները չկարողացան զեւին հալածել: Չար ոգիները թնչով են հալածվում:

43. ՔՐԻՍՏՈՍ ԲԺՇԿՈՒՄ Է ԴԵՆԷ ԿՈՒՐԻՆ: Քրիստոս ուրեղ պատահեցաւ Դենէ կուրին: Քրիստոսի աշակերտները կուր մարդուն տեսնելուն պէս թնչ հարցրեցին իրանից: Ինչու համար հարցրեցին: Քրիստոս թնչ պատասխանեց: Ինչպէս բժշկեց Դենէ կուրին:

44. ՏԱՍՆ ԲՈՐՈՏՆԵՐԻ ԲԺՇԿՈՒԹԻՆԸ: Քրիստոս ուրեղ պատահեցաւ բորոտներին: Այն Հիւանդները թնչ ազգից էին: Նոքա Քրիստոսից թնչ էին խնդրում: Քրիստոս նոցա թնչ ասաց: Քրիստոս թնչու համար ասաց թէ զնացէք քահանայից մօտ: Նոքա բժշկուեցան արդեօք: Շնորհակալ եղան Քրիստոսից: Նոցա միջից ով երախտագէտ եղաւ: Այս պատճառով Քրիստոս թնչ ասաց իւր աշակերտներին և բժշկուողին:

45. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ: Քրիստոս թնչ էր սովորեցնում: Ո՞րտեղ էր քարոզում: Ի՞նչ կերպով էր քարոզում: Ի՞նչ է առաւր: Քրիստոս թնչու համար առաւրներով էր խօսում: Ժողովուրդը երբ Քրիստոսի քարոզութիւնը լսում էր՝ թնչ էր խօսում նորա վերայ:

46. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ: Քրիստոս թնչ խօսեց հօր Աստուծոյ մասին: Ի՞նչու համար այս քարոզութիւնն արաւ: Ուղղակի խօսեցաւ, թէ առաւրով: Անառակ որդու առաւրը թնչու համար ասաց: Այն առաւրը մէջ լինուած հօր և որդիներին փոխանակ ում պէտք է հասկանանք: Քրիստոս իրաւունք տուաւ մեզ Աստուծուն հայր անուանելու: Երբ Աստուծուն անուանում ենք երկնաւոր Հայր, թնչ ենք խնդրում նորանից:

47. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ՄԱՐԴԻԿ ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎԱՐՈՒՄ ՈՐ ԱՐԺԱՆԻ ԼԻՆԻՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՈՐԴԻՔ ԿՈՋՈՒԵԼՈՒ ՔՐԻՍՏՈՍԸ ՕՐՀՆՈՒՄ Է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻՆ: Մարդիկ Աստուծոյ որդի

կոչուելու համար թնչալէս պիտի լինին: Ո՞ւմ վերայ տեսան այս կատարելութիւնների օրինակը: Ի՞նչ կատարելութիւններ ցոյց տուաւ Քրիստոս իւր կեանքի մէջ: Պատուիրում էր արդեօք, որ իւր աշակերտներն ևս նոյն յատկութիւններն ունենան: Իրեն նմանելու համար Քրիստոս ում օրինակ բերաւ: Ի՞նչու համար տղայօրը Քրիստոսի մօտն էին բերում: Քրիստոսի աշակերտները թողնում էին նրանց: Քրիստոս թնչ ասաց մանկանց համար: Ինքն թնչալէս էր վարվում նոցա հետ: Մենք մանկանց պէս անմեղ ենք ապրում: Ի՞նչ կերպով անպատուում ենք Աստուծոյ սուրբ անունը: Մենք, Աստուծոյ անարժան մանուկներս, թնչ պէտք է խնդրենք Աստուծուց:

48. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԻՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻՄ ՎԵՐԱՅ ՀԱՍՏԱՍԽ ԹԱՎԱՌՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ: Քրիստոս թնչալէս սովորեցրեց թէ իւր արքայութիւնը հեղինակներն ևս պիտի ժառանգեն: Թագաւորի որդու հարսանիքի խնջոյքի առաւրի մէջ ում պիտի հասկանան թագաւորի տեղ, ում նորա որդու տեղ, ծառաների տեղ, հրաւիրեալների տեղ, քաղաքից դուրս և ճանապարհների վերայ եղողների տեղ: Քրիստոսի արքայութեան մէջ արդարեւրը միայն պիտի լինին: Քրիստոս թնչ առաւրով չայտնեց, թէ մեղաւորներ ևս պիտի գտնուին իւր արքայութեան մէջ: Որոմի առաւրի մէջ ում են նշանակում Տէրը, ցորենը, որոմը, հունձը, հնձողները, շտեմարանը և կրակը: Քրիստոս ում կրնուին երկրի վերայ հաստատուած արքայութեան մէջ: Մենք քրիստոնեայքս միշտ նորա արքայութեան մէջ կ'մնանք: Ի՞նչ խօսքերով ենք խնդրում Աստուծուց, որ մեզ իւր արքայութիւնից չհանէ:

49. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՐԿԱՌ ԵՆ ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՔ: Փրկութիւն գտնելու համար մեզ թնչ բան հարկաւոր է: Քրիստոս թնչ քարոզութեամբ չայտնեց թէ՛ բարեգործութիւնք և հաւատք անհրաժեշտ պէտք են: Ասաւ սերմանացանի առաւր: Ո՞ւմ պէտք է հասկանալ սերմանացանի, սերմի և հողի տեղ: Քրիստոս ում նմանեցրեց իւր քարոզութիւնները լսող և կատարող մարդուն: Մեզ թնչ բան է հարկաւոր Աստուծոյ երկրաւոր արքայութեան մէջ միշտ մնալու համար: Աստուծոյ կամքին հնազանդուելու համար ունեցած տկարութիւններս խոստովանելով, թնչ ենք խնդրում նրանից:

50. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼԽԱՌ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ: Օրինաց մէջ գլխաւոր պատուիրանը ուր է: Ի՞նչու Քրիս-

տոս այս քարոզութիւնն արաւ: Ի՞նչ են օրէնքները և մարգարէութիւնները: Քրիստոս ի՞նչպէս հրամայեց, որ վարվուինք ուրիշ մարդկանց հետ:

51. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ, Թէ ՈՎ է ՄԵՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ: Քրիստոս ի՞նչ առակ ասաց, ցոյց տալու համար թէ ով է մեր ընկերը: Ի՞նչու ասաց այդ առակը: Քրիստոս ի՞նչ պատասխանեց օրէնսդէտի հարցմանը: Պատմիր Սամարացու առակը: Ի՞նչպէս պէտք է վարուինք մեր թշնամիներէ հետ: Ի՞նչու պէտք է սերենք մեր թշնամիներէն:

52. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԻՄԱՆ ՎԵՐԱՅ: Օրէնսդէտները ի՞նչ էին ասում երդման համար: Քրիստոսը ի՞նչպէս էր քարոզում:

53. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ, Թէ ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏԻ ՍՈՒՐԲ ՊԱՀԵԼ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՏՕՆ ՕՐԵՐԸ: Քրիստոս տօն օրերը ի՞նչպէս էր անցկացնում: Առաջին անգամ ո՞ւր ցոյց տուաւ, թէ տօն օրերին ևս կարելի է լուսութիւն անել: Ի՞նչ էր այն աւագանը: Ի՞նչու այն հիւանդը չէր առողջանում աւագանի մէջ մտնելով: Քրիստոս ի՞նչ ասաց նրան: Հիւանդն ի՞նչ եղաւ Ի՞նչ արաւ և ո՞ւր գնաց: Հրէից իշխանները այն հրաշքի վերայ ուրախացան: Ի՞նչ էին ուզում անել Քրիստոսին: Քրիստոս թոյլ էր տալի շարաթ օրերը քարէք գործել: Ի՞նչու թոյլ տուաւ: Հարկաւոր եղած ժամանակ կարելի է արդեօք տօն օրը սովորական օրու պէս գործ անել: Քրիստոս ի՞նչու գործեց այս բանը

54. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՐԵԿՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՅՍԻՆՔԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՆ, ՊԱՀՔԻ, ԵՒ ԼՈՒԱՏՄԱՆ ՎԵՐԱՅ: Փարիսեցիք ի՞նչ բանը լստիւ կատարում էին իրեն սրբութիւն: Ի՞նչպէս էին տալիս ողորմութիւն: Քրիստոս ի՞նչ քարոզեց ողորմութեան, պահքի և աղօթքի վերայ: Աղօթքը մեր գորաւոր կրքին: Աղօթքն ի՞նչ բանի հետ միաւորած պիտի լինի: Օրէնսդէտներն ի՞նչ էին քարոզում լուսցման համար: Ի՞նչ էին ասում այն մարդկանց համար, որոնք չէին լուսցվում: Չլուսացվելով մարդ կըսէ՝ ծով: Քրիստոսի քարոզութեան նայելով ի՞նչ բան է պղծում մարդուն:

55. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԿԵՐՆԵՐԻ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՄԵՂՔԻ ՄԱՍԻՆ: Քրիստոս ի՞նչ էր քարոզում ընկերներէ դէմ գործուած մեղքի մասին: Ի՞նչ բանն էր համարում սպանու-

թեան հաւասար: Ի՞նչ ասաց շնութեան, մոլորութեան, ընկերօջ դատելու և ուրիշներին ուղղելու նպատակով դատապարտելու համար:

56. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ, Թէ ՄԱՐԴ ՈՐԲԱՆ ՀՈԳՍ ՊԻՏԻ ՔԱՇԷ ԿԵՐԱԿՐԻ ԵՒ ՀԱԿՈՒՍՏԻ ՀԱՄԱՐ: Քրիստոս ի՞նչ ասաց կերակրել և հազուստի համար չհոգալու մասին: Հրամայեց որ խնդրենք: Քրիստոս արգելեց կերակուր և հազուստ ճարելու համար աշխատել: Ուրեմն ի՞նչ բան արգելեց: Ո՞րտեղից ենք ստանում մեր կեանքը պահպանելու անհրաժեշտ բաները: Ի՞նչ ենք խնդրում Աստուծոց կեանքը պահպանելու համար:

57. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ, Թէ ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏԻ ԵՒ ՆԱՅԵԼ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՅ: Քրիստոս ի՞նչ խրատ էր տալիս մեզ հարօտութեան վերաբերութեամբ: Ի՞նչ առակով ցոյց տուաւ այն մարդոց անմտութիւնը, որոնք հարստութիւնը իրենց համար երջանկութիւն են համարում: Նա ի՞նչ բանն էր համարում ճշմարիտ գանձ և հարստութիւն: Ի՞նչու Քրիստոս քարոզում էր, թէ հարօտութեան սէր ունենալը արգելում է մարդուն երկինքի արքայութիւնը մտնելու:

58. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՍ ՊԱՇՏՏՈՆՆԵՐ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԻՆՆԵՐ ՈՐՈՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ: Քրիստոս ի՞նչ ասաց այն մարդկանց համար, որոնք կամենում են մեծամեծ պաշտօններ ունենալ: Ի՞նչու համար ասաց, թէ մեծ պաշտօն ունեցողները մեծ պարտքեր ևս կ'ունենան:

59. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐԿԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ: Քրիստոս երկրաւոր թաղաւորին հարկ տալու համար ևս քարոզում էր: Ի՞նչու համար այն քարոզութիւնն արաւ: Ի՞նչ մտքով Փարիսեցիք այս բանը հարցրեցին Քրիստոսին: Քրիստոս ի՞նչ պատասխանեց: Տաճարին հարկ տալի ևս օրինաւոր կը համարուէր: Քրիստոս ի՞նչու համար այս բանը քարոզեց:

60. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՉՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՔԻ ԹՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ: Մեղաւորն ի՞նչ պիտի անէ իւր մեղքին թողութիւն գտնելու համար: Քանի՞ անգամ պէտք է ներել մերձաւորին: Ի՞նչու պէտք է ներենք մեր ընկերներին: Քրիստոս ի՞նչ քարոզեց սորա վերայ: Պարտապանի առակի մէջ ո՞ւմ պէտք է համարել թաղաւոր և պարտապան:

61. ՏԷՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ: Քրիստոս իւր աշակերտներին ի՞նչ

սովորեցրեց: Այս աղօթքի անունն թնչ է: Դէպի ումն ենք ղերում
այդ աղօթքով: Ի՞նչպէս ենք կոչում դորանում Տէր Աստուծոյ: Ինչո՞ւ
ենք նորան Հայր անուանում: Ո՞րն է մեր ղէպը Աստուծոյ
խնդրուածքը: Ի՞նչ ենք խնդրում—«Սուրբ եղիցի անուն Քո» խօսքե-
րով: Ո՞րն է երբեք խնդրուածքը: Թնչ ենք խնդրում «Նկեսցէ արքա-
յութիւն Քո խօսքերով: Թնչ կրնանակէ երկրիս վերայ Աստուծոյ
ճշմարիտ Հպատակ լինելը: Ինչո՞ւմն է կայանում մեր երբեք խնդ-
րուածքը: Ի՞նչ ենք խնդրում «Նկեսցէ կամք Քո որպէս յերկինս և
յերկրի»—խօսքերով: Ի՞նչ կրնանակէ «Որպէս յերկինս» յաւելուածը
Ի՞նչպէս է ասում երբեք խնդրուածքը: Ի՞նչ պիտի Հասկանալ Հա-
նապաղորդ Հայրով: Ո՞րն է Տէրունական աղօթքի հիմնադրութիւնը
խնդրուածքը: Ի՞նչ կրնանակէ «Եղիցէ մեզ»: Ի՞նչու մեզաց լծողութեան
մասին խնդրուածքն Հետ աւելացնում ենք «Որպէս և մեք լծողութեան
մերոց պարտապահաց»: Ումն ենք ասում մեր պարտապահներ: Ի՞նչ-
պէս է ասում զերբեք խնդրուածքը: Ի՞նչ է փորձանքը: Ի՞նչու
փորձանքները մեզ վերայ այնպիսի ազդեցութիւն ունին, որ կարող
են մեզ մեղանշել տալ: Ի՞նչ ենք խնդրում «Եւ մի տանիք զմեզ
ի փորձութիւն» խօսքերով: Ո՞րն է մեր հիմնադրութիւնը: Ինչո՞ւ
ենք Համոզուած, որ մեր խնդրածը կը կատարուի: Ինչո՞ւ
ենք վերջացնում մեր խնդրուածքները: (տես 27, 40, 41, 42, 43:
50, 54 յօդ.):—

62. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ԻՆՔՆ Է ՈՐԳԻ ԱՍՏՈՒ-
ԾՈՅ, ԷԱԿԻՅ ՀՕՐ: Քրիստոս յայտնեց արդեօք, լծէ ինքն Աստուծոյ
է: Հրէայք թնչպէս Հասկացան նորա այն խօսքերը, որ ասաց՝ «Ես
և Հայր իմ մի ենք»: Ի՞նչից է երևում լծէ՞ Հրէայք այն խօսքերն
այնպէս Հասկացան լծէ Քրիստոս իւր անձը Աստուծոյ անուանեց:
Ինչից է երևում լծէ Քրիստոս այս խօսքերով կամենում էր նոցա
ասել լծէ ինքն Աստուծոյ է: Հրէայք թնչ էին ուզում անել: Քրիս-
տոս թնչ կերպով նոցանից Հեռացաւ:

63. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԹԷ ԻՆՔՐ ՊԻՏԻ ՉԱՐՉԱ-
ՐՈՒԻ ՄԱՐԴԱԿԱՆ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԱՌ-
ՆԻ: Քրիստոս իւր չարչարանքի և յարութեան Համար ևս բան ա-
սաց: Առաջին անգամ Երբ ասաց այդ: Ի՞նչու սորա վերայ խօսեց
տաճարի կառավարիչներն Հետ: Ի՞նչից նա յայտնեց նոցա իւր չար-
չարանքի և յարութեան մասին: Ասաց նա և՛ լծէ Քրիստոս պիտի
խաչուի և պիտի չարչարուի մարդոց վրէժովութեան Համար: Քրիստոս

Երբ և ում ասաց այս բանը: Աշակերտներն ևս յայտնեց իւր չար-
չարանքի և յարութեան Համար:

64. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ՄԵՌԵԼՆԵՐԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ՅԱՐՈՋՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ՎԵՐԱՅ: Հրէայք Հաւատում էին մե-
ռելներին յարութեան և յաւիտենական կեանքին: Սաղուկեցիք թնչ-
չու չէին Հաւատում: Քրիստոս Սաղուկեցոց թնչ ասաց: Ճշմարտ
է լծէ Մովսիսի գրքի մէջ բան չէ յիշուած յաւիտենական կեանքի
Համար: Աստուծոյ՝ Աստուծոյ նաՀապետաց կոչուելովը թնչպէս է
Հաստատուում մեռելներին յարութիւնը: Ի՞նչպէս պիտի լինի: Մե-
ռելներին յարութեան ժամանակ կենդանի մնացող մարդոց մար-
միւնները թնչ պիտի լինին: Աշխարհս թնչ պիտի լինի: Ի՞նչպէս ենք
յայտնում մեռելներին յարութեան և յաւիտենական կեանքի վերայ
ունեցած մեր Հաւատը:

65. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ԻՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՐՍՏԵԱՆ
ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԴԱՏԱՍԱՆԻ ՎԵՐԱՅ: Քրիստոս թնչ խօսեց իւր երկ-
րորդ դատարան ժամանակի Համար: Մարդիկ այն դատարան ըս-
պաւելով թնչ պիտի անեն: Քրիստոս թնչպէս էր պատուիրում նո-
ցա արլմուն մնալ: Տասն կուսանաց առաջի մէջ ուլ է փեսայն,
կուսանքը, իւրը և Հարսանեաց տունը: Քրիստոս երկրորդ անգամ
թնչ կերպով պիտի գայ դատաստանի և թնչպէս պիտի բաժանէ
մարդկանց: Ի՞նչ պիտի ասէ աջ կողմը կանգնածներին: Ի՞նչպէս
պիտի պատժէ ձախ կողմը կանգնածներին: Ի՞նչու Համար պիտի
պատժէ: Երկու խումբերի կեանքն թնչպէս պիտի լինի: Ի՞նչ է
այն տեղի անունը, ուր պիտի ժողովուին արդարներն Հոգիքը: Մե-
ղաւորների չարչարանքի տեղի անունն թնչ է:

66. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՔԱՐՈՋՈՒԹԻՒՆԸ, ՀՈՒՌՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ՎԵՐԱՅ:
Քրիստոս թնչ քարոզեց Հոգւոյն Սրբոյ վերայ: Ի՞նչպէս ենք Հաւա-
տում Սուրբ Հոգուն:

67. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՊԵՅՄԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ, Քրիստոսի աշակերտ-
ները Հեշտութեամբ էին Հաւատում նորա չարչարանքին: Քրիս-
տոս թնչ արաւ նոցա Հաւատքը Հաստատելու Համար: Ո՞րտեղ ցոյց
տուաւ աշակերտներին իւր Աստուծային փառքը: Նոցանից ում
և թնչպէս ցոյց տուաւ: Ո՞ւմ Հետ էր խօսում իւր սրայծառակեր-
պութեան ժամանակ և թնչ բանի վերայ: Աստուծոյ թնչպէս վիճա-
յեց լծէ Յիսուս Քրիստոս իւր Որդին է:

68. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐԻ ԵՒ ՎԱՋԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ:

Քրիստոսին հորնք հակառակուեցան: Փարիսեցիք ինչու համար նորա գէմ լծնամացան: Ի՞նչ էին ասում Քրիստոսի վերայ: Կարողացան իւրեանց չարախօսութեամբ ժողովրդին Քրիստոսից հեռացնել: Ի՞նչ վճռեցին Քրիստոսի համար: Ի՞նչ բանից յետոյ վճռեցին սպանել Քրիստոսին: Ղազարոսը հրտեղ էր բնակվում: Քրիստոս ինչպէս յարութիւն տուեց նրան: Քրիստոսի լծնամիններն ինչ տարին, երբ Ղազարոսի յարութիւնը լսեցին: Հրէից ծերերն ինչ վճռեցին: Ի՞նչու վճռեցին Քրիստոսին սպանել: Ի՞նչ հրամայեցին ժողովրդեան: Քրիստոս այն ժամանակ ինչ արաւ:

69. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՄՈՒՏՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ: Ծերերի վճռից յետոյ Քրիստոս երուսաղէմ եկաւ: Ե՛րբ եկաւ: Քրիստոս մերձակ էր շրջում: Ժողովրդեան բազմութիւնը ինչ կարծիք ունէր Քրիստոսի վերայ: Ի՞նչպէս էին յայտնում իրենց հաւատքը: Փարիսեցիք ինչ էին ուզում անել: Ի՞նչու չբռնեցին նորան:

70. ՅՈՒԳԱՅԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ: Ծերերը ե՛րբ որոշեցին Քրիստոսին բռնել: Ո՞վ օգնեց նոցա՝ տօնից առաջ Քրիստոսին բռնելու: Ո՞րչափ փողով Յուդան մատնեց Քրիստոսին: Յուդայի մատնութեան սրտառան ինչ էր: Ի՞նչ արաւ նա այն փողը:

71. ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐԸ: Քրիստոս հօր կատարեց Ջատիկը: Ջատիկան դառն ուտելու ժամանակ Քրիստոս ինչ էր ասում: Ի՞նչպէս յայտնուեցաւ մատնիչը: Յետոյ Յուդան ինչ արաւ: Քրիստոս ինչ ասաց Յուդային նորա դուրս դալու ժամանակ: Աշակերտներն իմացան լծէ Յուդան ինչու համար դուրս գնաց: Ջատիկան դառք ուտելուց յետոյ ինչ սրտաւհեցաւ: Քրիստոս ինչ տուաւ աշակերտներին հացի և զինու. տեսաւի՞ր: Ի՞նչ է կոչվում Քրիստոսի մարմնոյ և արեան խորհուրդը: Խորհրդաւոր բնութիւնից յետոյ Քրիստոս իւր աշակերտներին ինչ ասաց: Հալոց եկեղեցին երբ և ինչպէս է կառարում ոտնալուսի հանդէսը:

72. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՏԱՆՈՒՄ ԵՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏՆԵՐԻ ԱՏԵԱՆԸ: ԳԱՏՈՒՆԻՈՒ: Յուդան ինչպէս մատնեց Քրիստոսին: Աշակերտներն իւրեանց վարդապետին սաղստանեցին: Քրիստոս լծու տունը նոցա իրեն պաշտպանել գէնքով: Գեթսեմանի ձորից հօր տարան Քրիստոսին: Ո՞վքեր հաւաքուեցան Կալիւստայի տանը: Օրինաւոր էր ծերերն այն ժողովը: Ո՞վ դատաւարտեց Քրիստոսին դատարանի մէջ: Վկաները Քրիստոսի վերայ մի այնպիսի բան կարողացան ասել, որով կարելի լինէր նրան ՚ի մահ դատաւարտել: Քահանա-

յապետն ինչ հարցրեց Քրիստոսից: Քրիստոս ինչ պատասխան տուաւ: Ծերերը երբ Քրիստոսի պատասխանը լսեցին, ինչ տրին: Ծերերը կարող էին Քրիստոսին ՚ի մահ դատաւարտել: Նոքա այլ ևս ժողովեցան Քրիստոսին դատաւարտելու: Նոցա առաջին և երկրորդ ժողովներն ժամանակ Քրիստոս հօր էր: Քահանապետի ծառաները նորան ինչ արին:

73. ՔՐԻՍՏՈՍ ՊՈՆՏԱՅԻ ՊԻՂԱՏՈՍԻ ԱՌԱՋ: Հրէայք իւրեանց դատարանի վճռին համաձայն կարողացան Քրիստոսին դատաւարտել: Ո՞վ իրաւունք ունէր նրան ՚ի մահ դատաւարտելու: Հրէից ծերերը Պիղատոսի առաջ ինչ էին զրպարտում Քրիստոսի վերայ: Պիղատոս հաւատաց, լծէ Քրիստոսը ժողովրդին Հռովմայեցոց գէմ ապստամբեցնում է: Պիղատոսն ինչ էր ուզում անել Քրիստոսին: Ծերերն ինչ էին ասում: Պիղատոսը Քրիստոսին ազատելու համար ինչ առաջարկեց ժողովրդեան: Ջատիկի տօնին ժողովուրդը հօրին կամեցաւ արձակել: Իսկ Քրիստոսին ինչ կամեցաւ անել: Պիղատոս համաձայնուեցաւ Քրիստոսին թաշելու: Նոցա հետ ինչպէս վարուեցաւ: Ջինուորները ինչպէս ծեծեցին Քրիստոսին: Պիղատոս Քրիստոսի ծեծուելուց յետոյ ինչպէս վարուեցաւ հետը: Քրիստոսին ինչու դուրս բերաւ ժողովրդեան առաջ: Ժողովուրդը խղճաց նորա վերայ: Ժողովուրդն ինչ սահանջեց Պիղատոսից: Ի՞նչ կերպով աշխատում էր ժողովուրդը, որ Պիղատոսը Քրիստոսին դատաւարտէ: Պիղատոս այն ժամանակ ինչ ասաց: Ժողովուրդը ինչ պատասխանեց: Պիղատոս ինչ արաւ ժողովրդեան սահանջման համաձայն:

74. ՔՐԻՍՏՈՒ ԽԱՉԻ ՎԵՐԱՅ ԶԱՐԶԱՐՈՒՆԸ ԵՒ ՄԱՀԸ: Ո՞րտեղ խաչեցին Քրիստոսին: Միայն նա խաչուեցաւ: Խաչափայտի վերայ ինչ զրուածք կար: Ի՞նչ էր ասում Քրիստոս, երբ իրեն խաչում էին: Քրիստոսի լծնամիքը հանգիստ լծողին նրան խաչի վերայ: Ի՞նչ ծաղրածութիւններ էին անում: Նորա հետ խաչուող աւաղակներն ինչ էին ասում: Երկուսն ևս ծիծաղում էին Քրիստոսի վերայ: Քրիստոս ինչ տասց իրեն հաւատացող աւաղակին: Քրիստոսի չարչարանքի ժամանակ ինչ նշաններ երևեցան: Ո՞վ կար Քրիստոսի մօտ: Քրիստոս իւր համար ինչ ասաց: Ո՞ւմ խնամքին յանձնեց նրան: Ո՞րոնք էին Քրիստոսի վերջին խօսքերը: Ո՞ր ժամին հոգին աւանդեց: Ի՞նչ նշաններ երևեցան Քրիստոսի մահուան բռնակին: Հռովմայեցոց պահապան ղեկուորներն ինչ կարծիք ունեցան Քրիստոսի վերայ: Խաչի մօտ կանգնող ժողովուրդն ինչ արաւ:

75. ԹԱՂԱՌԻՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: Խաչեալներն մարմինները մինչև Շաբաթ օրը մնացին խաչերի վերայ: Ո՞վ Հրաման տուաւ նոցա մարմինները խաչից իջեցնելու: Ի՞նչ կերպով ուզում էին նրանց շուտով մեռցնել: Քրիստոսն ծուռկերն ևս կտարաեցին: Ի՞նչու Համար չկտարաեցին: Զննուողները լինալէս Հաւատացին լի՛ք Քրիստոս արդէն մեռած է: Քրիստոսն մարմինը խաչից ո՞վ իջեցրեց: Յովսէփ և Նիկողիմոս ո՞րն Հրամանով այս բանն արին: Քրիստոսն մարմինը լինչ արին: Ո՞ր թաղեցին: Նոքա բոլոր թաղման կարգը կատարեցին, լի՛ք ո՛չ: Ովքեր նշմարեցին, լի՛ք բոլոր կարգերը լրել չկատարուեցան: Կանայք լինչ մտածեցին, երբ այս բանն նկատեցին:

76. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԴԺՈՂՔ ԻՋՆԵԼԸ: Քրիստոսն թաղուելուց յետոյ նորա թշնամիքը Հանգիստ մնացին: Ի՞նչու Համար անհանգիստ էին: Ի՞նչ արին, որ Քրիստոսն մարմինը ո՛չ ոք չզոզանայ: Ներքո Քրիստոսն մարմինը գերեզմանի մէջ էր, նորա Հոգին լինչ եղաւ: Դժոխքը լինչ բան է: Դժոխքն մէջ ովքեր կային: Այնտեղ լինալէս ընդունեցին Քրիստոսին: Քրիստոսն Հաւատացող Հոգիներն լինչ եղան: Հաւատացեալ աւագակն Հոգին լինչ եղաւ:

77. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ: Շաբաթ գիշերը Քրիստոսն գերեզմանի պահապան գնուողներն լինչ տեսան: Նոքա լինչ արին, երբ Հրեշտակն տեսան: Այս անցքը նոքա ու՛մ սրտմեցին: Քահանայապետներն լինչ արին: Քրիստոսն Հաւատացողները ո՞րն առաջ իմացաւ Քրիստոսն յարութիւնը: Կանայք լինչու գնում էին դէպի գերեզմանը: Նոքա այգու մէջ լինչ տեսան: Մարիամ Մագդաղենացին լինչ արաւ, երբ գլորած քարը տեսաւ, և լինալէս յայտնեց իւր կարծիքը: Միւս իւղարեր կանայք լինչ արին: Նոքա արին մէջ ու՛մ տեսան: Հրեշտակները նոցա լինչ ասացին: Իւղարեր կանայք ու՛մ սրտմեցին այն: Քրիստոսն աշակերտները նոցա խօսքերն Հաւատացին: Ի՞նչալէս ենք պատվում Քրիստոսն Յարութեան յիշատակը: Ի՞նչալէս ենք անուանում այն տունը: Ի՞նչու են նորան յատկի կամ Պասէք ասում: Ո՞ր օրն ենք նուիրում Քրիստոսն Յարութեան յիշատակին:

78. ԵՐԵՒՈՒՄՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ: Ո՞վքեր տեսան յարուցեալ Քրիստոսին: Ո՛ւմ և ո՞րտեղ էր երևում Նա: Քանի՞ օրուայ մէջ երևեցաւ: Աշակերտները Քրիստոսն յարութեանը Հաւատացին: Քրիստոսն մարմինը նոյն էր, ինչ որ յարութիւնից առաջ: Այն ժամանակ լինչ էր խօսում Քրիստոս իւր աշակերտներէ Հետ:

79. ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ: Քրիստոս յարութիւն առնելուց քանի՞ օր յետոյ վերջին անգամ երևեցաւ իւր աշակերտներին: Ի՞նչ ասաց աշակերտներին այն երևման ժամանակ: Նոցա Հետ Ներսաղէսից ուր գնաց: Զիժենեաց լերան վերայ լինչ պատահեցաւ: Երբ Քրիստոս երկինք Համբարձաւ, աշակերտներն լինչ արին: Ո՛ւմ տեսան նոքա այն ժամանակ: Հրեշտակները նոցա լինչ ասացին:

80. ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ: Քրիստոս իրանից յետոյ ու՛մ լից աշխարհիս մէջ: Ի՞նչ անուանեց իւր աշակերտներին: Առաքեալներն անուանեցին լինչ էին: Առաքեալները լինալիս մարդիկ էին: Քրիստոս նրանց քարոզելու ուղարկեց իւր աշխարհիս վերայ եղած ժամանակ: Ի՞նչ իրաւունքներ տուաւ նոցա:

81. ԳԱԼՈՒՍ ՀՈԳԻՈՅՆ ՍՐԲՈՅ ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ: Քրիստոսն աշակերտները նորա Համբարձարուց յետոյ ուր բնակուեցան: Ի՞նչ էին անում նոքա այն ժամանակ և ու՛մ էին սպասում: Սուրբ Հոգին Երբ իջաւ նոցա վերայ: Ո՞ր ժամին իջաւ: Ի՞նչ էր տեսնուում Հաւատացեալներն գլխներն վերայ: Հոգւոյն Սրբոյ իջնելուն պէս լինչ արին Հաւատացեալները: Առաջ ո՞վ սխաւ Քրիստոսն մասին քարոզել: Փողովուրդը լինալէս ընդունեց Պետրոս առաքեալի քարոզութիւնը:

82. ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՈՐ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ: Քրիստոսն Համբարձարուց յետոյ երկմը ապրեց Աստուածամայրը: Առաջուց զիտէ՞ր նա իւր մահուան մօտենալը: Ի՞նչալէս էր սրտադաւանդում դէպի այն: Ի՞նչ ցանկութիւն յայտնեց նա իւր մահուանից առաջ: Կատարուեց արգեօք նորա ցանկութիւնը: Ամեն առաքեալներն էլ ներկայ էին նորա մահուանը: Նորանից յետոյ շուտ եկան Բարձրագոյնքը: Ի՞նչ խնդրեց նա առաքեալներէ: Առաքեալներն լինչ գտան այրի մէջ: Ո՞վ յայտնեց նոցա, լի՛ք լինչ պատճառով չերևեցաւ այնտեղ Աստուածամօր մարմինը: Ե՛րբ ենք կատարում Աստուածամօր վերափոխման յիշատակը:

83. ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ՆՈՐԱ ԽՈՐՀՐԴՆԵՐԻ ՎԵՐԱՅ: Արդիւնաւոր եղան առաքեալներն քարոզութիւնը: Ի՞նչ է կոչում Քրիստոսն Հաւատացեալներն ժողովը: Ո՞րակիս յատկութիւններ ունի Քրիստոսն եկեղեցին: Ի՞նչու Համար եկեղեցին ասում է ի՛նչ Քրիստոսն է մահը ոչնչացնում է արդեօք

կենդանի մնացած մարդկանց հետ միութենք (կապը): Ի՞նչու ե-
կեղեցին կոչվում է՝ Սուրբ, Ընդհանրական, Առաքելական:

Ի՞նչ է խորհուրդը: Ո՞րպիսի խորհուրդներ է ընդունում Հայ-
աստանեաց ուղղափառ եկեղեցին: Այդ խորհուրդներից իւրաքան-
չիւրովը հորպիսի շնորհարար զօրութիւն է հաղորդում մարդ-
կանց: Դէպի եկեղեցին ունեցած հաւատը ի՞նչպէս ենք յայտնում:

84. ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ: Սուրբ Հոգու ո՞ր շնորհն է հաղորդվում միւր-
տութեան խորհրդի մէջ: Ի՞նչպէս է կատարվում այդ խորհուրդը:
Ո՞ր խօսքերի հետ հաղորդվում է Սուրբ Հոգու շնորհքը: Ի՞նչ է պա-
հանջվում մկրտութիւնը ընդունողից: Ի՞նչ նշանակութիւն ունի
սպետակ շորը: Ո՞ւմն է յանձնվում նոր մկրտեալը: Ի՞նչ նշանակու-
թիւն ունի կնքահայրը:

85. ԴՐՈՇՄ: Սուրբ Հոգու ո՞ր շնորհքն է հաղորդվում զրոյմի
խորհրդով: Ե՞րբ է կատարվում: Ո՞ր խօսքերը արտասանելիս հա-
ղորդվում է Սուրբ Հոգու շնորհքը: Ի՞նչ նշանակութիւն ունի մարմ-
նի անդամների օծումը: Ի՞նչ է մեռոնը և ո՞վ ունի իրաւունք նո-
րան օրհնելու:

86. ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹԻՒՆ: Հոգւոյն Սրբոյ ո՞ր շնորհքն է հաղորդ-
վում ապաշխարութեան խորհրդով: Ի՞նչ է պահանջվում ապաշ-
խարդից: Ի՞նչպէս պէտք է պատրաստուի դէպի զղջումն: Ի՞նչ է
ապաշխարանքը: Քրիստոնեայն ո՞ւմ առաջն է յայտնում իւր զղջումը:
Ի՞նչ յարաբերութիւն ունի ապաշխարողը քահանայի հետ, որի ա-
ռաջ զղջում է նա իւր մեղքերը: Ի՞նչ է կոչվում զղջման աշգալիս
արտայայտութիւնը:

87. ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ: Հոգւոյն սրբոյ ո՞ր շնորհքն է տրվում
Հաղորդութեան խորհրդով: Ի՞նչո՞ւմն է կայանում այդ խորհուրդը:
Ի՞նչ է կոչվում պաշտօնը, որով կատարվում է դա: Ի՞նչ է յիշվում
պատարագի ժամանակ: Պատարագին ներկայ եղողներից ամէնքն
էլ հաղորդվում են: Ի՞նչ է տրվում նոցա, որոնք անպատրաստ են:
Քանի՞ անգամ պէտք է հաղորդուել:

88. ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԻՒՆ: Սուրբ Հոգու ո՞ր շնորհքն է խնդրվում
ամուսնութեան խորհրդի մէջ: Ի՞նչու է խնդրվում այդ և կնոջ
համար այդպիսի շնորհք: Ո՞վ կարող է մտնել ամուսնութեան մէջ:

89. ԿԱՐԳ ԿԱՄ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ: Հոգւոյն Սրբոյ ո՞ր շնորհքն
է հաղորդվում Կարգի խորհրդի մէջ: Կարգը քանի՞ բաժանմունք

ունի: Որոնք են առաջին երեքը և միւս չորսը և ի՞նչպէս են նոքա
յատկապէս կոչվում: Եպիսկոպոսութիւնը կո՞ւմք է:

90. ՕԾՈՒՄՆ ՀԻՒԱՆՈՒՑ: Սուրբ Հոգու ո՞ր շնորհքն է տրվում
Հեանդների օծման խորհրդով: Ո՞վ է կատարում այն խորհուրդը
և ի՞նչպէս: Հայաստանեաց եկեղեցին ի՞նչ սովորութիւն է արել
այն խորհուրդը կատարելու համար:

91. ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏԻ ՏԱՐԱԾՈՒՄ: Քրիստոսի թըշ-
նամիք ի՞նչպէս էին վարվում քրիստոնեաների հետ: Ո՞վ եղաւ ա-
ռաջին նահատակը: Որպիսի մահուամբ կատարեցան առաքելա-
ները: Ո՞վ ազատ մնաց մարտիրոսական մահից: Որտեղ նահատա-
կուեցան Պետրոս, Պողոս, Թադէոս և Բարթոլոմէոս՝ առաքելա-
ները: Հայածանքը կարողացաւ յուսահատացնել քրիստոնեաներին:
Ի՞նչն էր նոցա քաջալերում:

92. ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՍԿՋԵՆԱԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱ-
ՆՈՒՄ: Հայաստանում քրիստոնէութիւնն ի՞նչպէս սկիզբ դրեց: Ի՞նչ
արեց Արգար թագաւորը, երբ իմացաւ Քրիստոսի քարոզութիւն-
ները և հրաշագործութիւնները: Ի՞նչ պատասխանեց Քրիստոս Ար-
գարի նամակին: Երբ և ո՞ւմ ձեռքով կատարուեց Քրիստոսի խօս-
քը, Ո՞րոնք մկրտուեցան Արգարի հետ: Ի՞նչ կարգադրութիւններ
արեց Թադէոս առաքելայր Եպիսիակ մէջ: Այն տեղից ո՞ւր գնաց
և ի՞նչ արաւ: Ո՞վ նահատակել տուաւ Թադէոսին և Սանդուխտին:
Թադէոսից յետոյ ո՞ր առաքելայր եկաւ Հայաստան և երբ: Ի՞նչ բե-
րաւ իւր հետ Բարթոլոմէոս առաքելայր: Որպիսի վախճան ունե-
ցաւ նա: Որն է հեթանոսութեան մէջ հաստատուած Առաջին ե-
կեղեցին:

93. ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՈՒՄ ՀԱՅԱՍ-
ՏԱՆԻ ՄԷ: ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՐՈՒՉ: Ում ուղիւն էր Գրիգոր Լու-
սաւորիչը, և ո՞րտեղ ծնաւ նա: Ո՞ւր, ո՞ւմ ձեռքով և ի՞նչպէս սնաւ
Սուրբ Գրիգորը: Ի՞նչու համար գնաց նա Հռոմ: Երբ և ո՞ւմ հետ
վերադարձաւ այնտեղից: Ի՞նչ հրամայեց Տրդատը Գրիգորին և ի՞նչ
հեռւանք ունեցաւ սորա ընդդիմութիւնը: Քանի՞ տարի մնաց խոր-
վիրապում: Երբ և ո՞ւմ հրամանով կատարուեցաւ Հռիփսիմեանց նա-
հատակութիւնը: Ի՞նչ պատահեցաւ Տրդատին և նորա շրջապատող-
ներին: Ի՞նչ արեց Սուրբ Գրիգորը խորվիրապից դուրս գալուց յե-
տոյ: Ի՞նչպէս բնորոշեցաւ նա առաջնորդ Հայոց ազգի, ո՞ւր և ո՞ւմ
ձեռքով ձեռնադրուեցաւ հայրապետ Զեռնադրուելուց յետոյ ի՞նչ

տրեց: Բնէ սահմանէ սահմանեց և Բնէ սրտաճառով: Ո՞ւր մկրտեց նա և ուր: Երբ սխտեցաւ Էջմիածնայ եկեղեցու շինութիւնը: Սորանից յետոյ Բնէ գործեր առաջացրեց Սուրբ Գրիգորը և ուր առանձնացաւ: Ինչ տօներ ունի սահմանած Հայոց եկեղեցին ի սրտիւ Ս. Գ. Լուսաւորչին: Ե՞րբ ենք երգում «Էջմիածինն և Հօրէ» շարականը:

94. ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՐ ԵՒ ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ: Ինչք մէջ է սարդակալութիւնը Աստուածային վարդապետութիւնը: Ի՞նչ է Սուրբ գիրքը: Քանի մասն է բաժանվում Սուրբ Գիրքը: Ի՞նչ է Աստուածաշունչը: Ի՞նչ է Սուրբ ականդութիւնը: Միշտ համաձայն էին քրիստոնեայք հաւատոյ վարդապետութեան մէջ: Ի՞նչ են կոչվում հաւատոյ ճշմարտութիւնն ազաւազող մարդիկ: Ի՞նչ են տեղական եկեղեցական ժողովները: Ի՞նչ սահմանադրուեցան ժողովների և տեղական ժողովների հաւատամբը: Ինչպէս է կարգապահութիւնը իւրաքանչիւր մասն և Բնէ իմաստ է պարունակում:

Վ Ե Ր Ջ

ԲՈՎԱՆԻԱՍՈՒԹԻՒՆ

Երէս.

Յառաջարան	III
Երբորդութիւն և մի Աստուածութիւն	7
Թէ Բնէ են Հրեշտակները	9
Տեսանելի աշխարհիւ և մարդու տեսչագործութիւնը	11
Առաջին մարդկանց կեանքը զրախտի մէջ	14
Առաջին մարդկանց մեղքի մէջ ընկնելը	16
Խոստումն փրկիչ և նախաձեռնող յանցանքի պատիժը	18
Մարդկային ազգը մինչև ջրհեղեղը	20
Ջրհեղեղ	21
Մարդկային ազգը ջրհեղեղից յետոյ	22
Աբրահամ և Իսահակ նահապետները	24
Յակոբ նահապետի որդիքը	26
Յովսէփի բանտում	29
Յովսէփի փառքը	31
Յովսէփի եղբայրները գալիս են Նգիպտոս	32
Յովսէփի եղբայրների երկորդ գալուստն Նգիպտոս	34
Թէ ինչպէս եղբայրները ճանաչեցին Յովսէփին	36
Յակոբի Նգիպտոս տեղափոխուելը	38
Հրէայք Նգիպտոսում	40
Մովսէս մարգարէն	40
Հրէաների Նգիպտոսից դուրս գալը	42
Սինայ լեռան վերայ Աստուծոյ տուած օրէնքները	43
Իսրայէլացւոց անապատի մէջ արած ճանապարհորդութիւնը	47
Մինչև քանանացւոց երկիրը	47
Յեսու Նաւեայ և Վատաւորները	49

Թագաւորներ	51
Մարգարէք	52
Դանիէլ մարգարէն: Յուդայի թագաւորութիւնը Բաբելոնի գերութիւնից լիստայ	53
Փրկչի ակնկալութիւնը	55
Սուրբ Կոյս Մարիամի ծնունդը, ընծայումը և աւետումը	56
Քրիստոսի ծնունդը	59
Բեթղէմի հովիւները Փրկչին երկրպագութիւն անելը և նորա քառասնօրեայ գալուստը տաճարը	62
Մոգերը երկրպագութիւնը: Մարիամի և Յովսէփի Եգիպտոս փախչելը և այնտեղից դառնալը	64
Յովհաննէս Մկրտիչ	65
Տիրոջ մկրտութիւնը և սատանայից փորձուելը	67
Յովհաննէս Մկրտիչ Քրիստոսի վերայ տուած վկայութիւնը և մահը	68
Յիսուս գնում է Գալիլիայի Կանայ քաղաքը հարսանիքին	69
Յիսուսը քարոզում է թէ ինքն է Քրիստոսը	70
Քրիստոսի հրաշագործութիւնները	71
Քրիստոս ծովի վերայ փութորիկը դադարեցնում է և ջրի վերայ ման է գալիս	73
Հինգ հացով հինգ հաղար մարդ կերակրելը	74
Քրիստոս այլև կնոջ որդուն յարութիւն է տալիս	75
Քրիստոս բժշկում է անդամալուծին	76
Քրիստոս բժշկում է զւռահարներին	77
Քրիստոս բժշկում է Դ ծնէ կուրին	78
Տասն բորոտները բժշկուելը	79
Քրիստոսի վարդապետութիւնը	80
Քրիստոսի քարոզութիւնը Աստուծոյ ողորմութեան վերայ	80
Քրիստոսի քարոզութիւնը թէ մարդիկ ինչպէս պիտի վարուին, որ արժանի լինին Աստուծոյ որդիք կոչուելու: Քրիստոսը օրհնում է մանուկներին	83
Քրիստոսի քարոզութիւնը իւր աշխարհիս վերայ հաստատած թագաւորութեան մասին	85
Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ ինչպէս հարկաւոր են հաւատք և բարեգործութիւնք	87
Քրիստոսի քարոզութիւնը գլխաւոր պատուիրաններէ մասին	88

Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ով է մեր բարեկամը	89
Քրիստոսի քարոզութիւնը երդման վերայ	90
Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ ինչպէս պէտք է սուրբ պահել շաբաթ և տօն օրերը	91
Քրիստոսի քարոզութիւնը բարեգործութիւններէ, այսինքն ողորմութեան, պահքի, աղօթքի և լուսացման վերայ	93
Քրիստոսի քարոզութիւնը ընկերներէ զէմ գործած մեղքի մասին	95
Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ մարդ իր քան հոգս պիտի քաշէ կերակրի և հագուստի համար	97
Քրիստոսի քարոզութիւնը, թէ ինչպէս պէտք է նայել հարստութեան վերայ	98
Քրիստոսի քարոզութիւնը մեծ պաշտօններ և աշխարհային պատիւներ որոնելու մասին	99
Քրիստոսի քարոզութիւնը հարկատուութեան մասին	100
Քրիստոսի քարոզութիւնը մեղքի թողութեան մասին	102
Տէրունական աղօթք	103
Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ինքն է որդի Աստուծոյ, էա-կից Հօր	106
Քրիստոսի քարոզութիւնը՝ թէ ինքը պիտի չարչարուի մարդ-կանց փրկութեան համար և յարութիւն պիտի առնի	106
Քրիստոսի քարոզութիւնը մեռելներէ յարութեան և յաւիտե-նական կեանքի վերայ	108
Քրիստոսի քարոզութիւնը իւր երկրորդ գալստեան և վերջին դատաստանի վերայ	109
Քրիստոսի քարոզութիւնը Հոգւոյն Սրբոյ վերայ	111
Քրիստոսի պաշտօնակերպութիւնը	112
Քրիստոսի լոյսաբանները և Ղազարոսի յարութիւնը	114
Քրիստոսի յաղթական մուտքը Երուսաղէմ	115
Յուդայի մատնութիւնը	117
Յիսուսի մատնութեան գիշերը	117
Քրիստոսին տանում են քահանայապետներէ ատեանը դա-տելու	120
Քրիստոս Պոնտացի Պիղատոսի առաջ	123
Քրիստոսի խաչի վերայ չարչարուելը և մահը	124
Թաղումն Քրիստոսի	127

204

207

0

С 9 р м
1596

ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ

ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

1. Տէր Ղևոնդեան՝ Մայրենի լեզու. ա. տ.	35	կ.
2. » » » » ք. տ.	40	կ.
3. » » » » գ. և դ. տ.	»	կ.
4. » Մայր. լեզ. քերական տարբերք մ. ա.	30	կ.
5. » Բացատրութիւն Մ. Լեզուի ա. տ.	60	կ.
6. » Հայորդի՝ Սրբ. պատմ. Հին Կտակարանի	50	կ.
7. » » Սրբ. պատմ. Նոր Կտակարանի	50	կ.
8. Աղայեանց՝ Ուսումն Մայրենի լեզուի. ա. տարի	25	կ.
9. » ք. և դ. տարի	45	կ.
10. » Անահիտ, հին գրոյց	50	կ.
11. Տէր-Ստեփանեան՝ Սկզբունք քր. հաւ.	50	կ.
12. Ս. Մանդինեան՝ Ազգային Ընտ. Աշխարհ.	25	կ.
13. » Ազգ. Դիւցազ. Մշխարհ.	30	կ.
14. » Նահապ. և Հայր. Աշխարհ.	65	կ.
15. » Բացատրութիւն Ընտ. Աշխարհի	75	կ.
16. » Հէնչէի թուար. խնդիրներ մ. ա.	40	կ.
17. » Կեանքի հանգ. համ. թուարան.	75	կ.
18. Կոստանեան՝ Ծաղկաքաղ. շրջան Ա. (գրաբար)	25	կ.
19. » Ծաղկաքաղ. շրջան Բ. (գրաբար)	60	կ.
20. » Ծաղկաքաղ. շրջան Գ. (գրաբար)	40	կ.
21. » Գրաբարի հոլովումը	15	կ.
22. » Գրաբարի խոնարհումը	25	կ.
23. Նաղարեանց՝ Հայոց լեզուի ուսուցիչ գ. տարի	40	կ.
24. Վարձեւեան՝ դասագիրք թուարանութեան	70	կ.
25. Այվազեան՝ Նախակրթանք, մ. ա.	40	կ.
26. Տէր Դավթեան՝ РУСК. СЛОВО.	50	կ.
27. Եղիշէ, ըստ Անձնացեաց օրինակի	1	ա. —
նոյն միջակ թղթի վերայ	80	կ.

Վերջիշեալ գրքերէց գումարով կանխիկ գնողներին նշանաւոր
գեջումն կը լինի

Handwritten signature

474

0026899

2013

47

<< Ազգային գրադարան

NL0026899

